

της φιλοθρησκείας και φιλοπατρίας, ἐφ' ὧν τὰ θεμέλια τῆς προό-
δου και εὐημερίας τῆς ἐνδόξου πατρίδος μας στηρίζονται, ἀπαιτεῖ
παρ' ὑμῶν ὅπως ἡ διδασκαλία σας ἔχη αὐτενεργὸν δύναμιν, θέλετε
δ' ἐπιτύχη τούτου χρώμεναι τῇ διαλεκτῇ μεθόδῳ. Πρὸς δέ, ἵνα ἐπι-
δρῶσι τὰ θρησκευτικὰ και ἱστορικὰ μνημεία ἐπὶ τῶν ἀγνῶν καρ-
διῶν τῶν μαθητριῶν, πρέπει μετ' ἐνθουσιασμοῦ νὰ γίνηται ἡ διδα-
σκαλία τῶν ἀνωτέρω μνημείων ἔτι δὲ ἐν τῇ ἀριθμητικῇ ὀφείλετε
νὰ κάμνητε χρῆσιν τῆς ἀπὸ μνήμης λογιστικῆς.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ ζήτημα τῶν χειροτεχνημάτων ἀπαιτοῦ-
μεν ὅπως περιορίσητε τὸν μέγαν ζῆλόν σας εἰς αὐτά, διότι οὕτως
εἰσάγετε τὴν πολυτέλειαν ἐν ταῖς πόλεσι και κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς
χωρίοις, ἐνθα πρέπει νὰ διδάσκωνται πᾶν τὸ ἀπλοῦν και ἀπέριττον,
περιορίζουσαι δὲ τὴν διδασκαλίαν τῶν χειροτεχνημάτων, ἐπεκτεί-
νατε ταύτην ἐν τῇ κοπτικῇ και ραπτικῇ και ἐν τῇ οἰκιακῇ οἰκο-
νομίᾳ και μαγειρικῇ. Διὰ τῆς αὐτῆς διδασκαλίας θέλετε ἐπιτύχη τοῦ
σκοποῦ σας και θέλετε κατιστήσῃ τελείως οἰκονομὸς τὰς μελλούσας
μητέρας τοῦ ἔθνους, ἐφ' ὧν στηρίζει τὰς ἐλπίδας τῆς προόδου
τῆς ἡ γλυκεῆς Πατρὶς.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτ. σχολείων Ἀχαΐας
Γ. Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ

Ἐν Πάτραις τῇ 3 Μαΐου 1901

Ἀριθ. πρωτ. 148.

Πρὸς

τὴν διευθυντὴν

Ἐπόμενος τῇ Ἱψηλῇ ἐντολῇ τῆς Α. Ἱψηλότητος τοῦ Διαδό-
χου και τῇ παραγγελίᾳ τοῦ Σ. Ἱπουργείου τῆς Παιδείας ἐκφράζω
ὑμῖν τὴν ἄκραν εὐαρέσκειαν ὅσον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῶν ἀγῶνων,
ἔσον και διὰ τὴν ἐνθουσιώδη δεξιῶσιν, μεθ' ἧς οἱ μαθηταὶ και αἱ
μαθήτριάς ὑπεδέχθησαν τὴν Α. Ἱψηλότητα τὸν Διαδόχον και μέλ-
λοντα Βασιλέα.

Λογίζομαι δ' εὐτυχίης, διότι αἱ πλεῖστοι ἐξ ὑμῶν ὀτρυνοὶ θερά-
ποντες τοῦ μεγαλείου τῆς Πατρίδος συνδυάζετε τὸ ταπεινὸν μετὰ
τοῦ μεγαλόφρονος, τὰς δύο ἀρετὰς τοῦ τελείου μορφωτοῦ τῆς κοι-
νωνίας· ἐξακολουθεῖτε δὲ τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν τῆς μορφώσεως τέ-
κνων ἀνταξίων τῆς προγονικῆς ευκλείας, ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι τὸ
τμήμα τοῦτο τῆς ἐλευθέρας Ἑλλάδος, εἰς ὃ ἐτάχθητε, ὅπως μορ-

φώσητε τὴν νέαν γενεάν, πλείστα ἔσα διδάγματα πατριωτισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας παρέχει ὑμῖν· ἐν τούτῳ τῷ τμήματι τοῦ ἐλευθέρου Ἑλληνισμοῦ εἶχεν ἐνσπρωθῆ ἐν ταῖς καρδίαις τῶν οἰκούντων ἡ ἱερὰ ἰδέα τῆς Ἑλευθερίας εἰς τόσον σημεῖον, ὥστε τελευταῖοι ὑπέκυπτον εἰς ξένον ζυγὸν μετὰ ἀπειγνοσμένον ἀγῶνα καὶ πρῶτοι ἀνύψουν τὴν σημαίαν τῆς ἀπελευθερώσεως· ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ μετὰ τὴν παρακμὴν τῶν Ἀθηνῶν, Σπάρτης καὶ Θηβῶν ἰδρῦθη ἡ Ἀχαικὴ συμπολιτεία, ἣτις ἐχρησίμευσεν ὡς παρρημία τοῦ παρρημακτότος Ἑλληνισμοῦ, πολλαχῶς δὲ αὕτη παρρησιαζέει ἀναλαμπὰς ἔστω καὶ στιγμιαίας τοῦ ἄλλοτε μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τῆς προσφιλοῦς Πατρίδος. Ἀλλὰ μήπως καὶ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους, ὅτε ἡ προσφιλὴς Πατρίς μας ἦτο ὑπόδουλος εἰς τοὺς Τούρκους, δὲν παρέχει ἡ Ἐπαρχία αὕτη παραδείγματα αὐτοθυσίας καὶ πατριωτισμοῦ τὸν ἀρχηγὸν τῆς Ἐκκλησίας Γερμανὸν τὸν Α', προσνεγκόντα ἑαυτὸν ὀλοκῶτος ὑπὲρ τῆς Πίστews καὶ τῆς Ἑλευθερίας, καὶ τῆς Ἑλευθερίας, μήπως ἐν τῇ πρωτεύουσῃ τοῦ Νομοῦ τούτου δὲν ὑψώθη τὸ σύμβολον τῆς Πίστews καὶ τῆς Ἑλευθερίας ὑπὸ τοῦ ὁμωνύμου Ἱεράρχου κατὰ τὸ 1821; Πόσα ἀληθῶς διδάγματα ἀντλεῖτε ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου τοῦ καθ' ἡμᾶς διὰ τοῦ τιμίου αἵματος τόσων ἡρώων, ὅσων ἐνθουσιασμῶν κατὰ τὴν διδασκαλίαν ἀντλεῖτε ἐκ τῆς ἀναμνήσεως τῶν γεγονότων τούτων.

Μετὰ χαρᾶς δὲ βλέπω ὅτι παραλλήλως τῇ πραγματικῇ γυμναστικῇ καὶ οὐχὶ θεωρητικῇ σφουρηκτεῖται ἐν ταῖς καρδίαις τῶν Ἑλληνοπαίδων διὰ τῆς διδασκαλίας σας ἡ φιλοθρησκεία καὶ φιλοπατρία, αἱ δύο ἱερὰ ἰδέαι, αἵτινες καθιστῶσι τὸν πολίτην τέλειον καὶ δι' ὧν ἡ νέα γενεὰ θὰ ἐπιτελέσῃ, ἔταν ἀνδρωθῆ τὸ καθῆκόν της ὑπὲρ τῆς φιλότατης Πατρίδος.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς
τῶν δημ. τ. σχολείων τοῦ Νομοῦ Ἀχαΐας
Γ. Α. ΧΑΡΑΛΑΜΠΗΣ

Ἀριθ. 835

Πρὸς

τοὺς κατὰ τὸν νομὸν Εὐβοίας κ. κ. δημοδιδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλλων καὶ γραμματιστὰς.

Πολλάκις ἤδη, ἀφ' ἧς ἀνελάβομεν τὴν ἐποπτείαν τῆς ἐν τῷ

Νομῶ στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως, κατεδείξαμεν, ἔση ἡμῶν δύνάμεις, κατὰ τὰς περιόδους ἡμῶν, καὶ ἐν ὁμιλίαις γενομέναις τὸ μὲν ἐπὶ Ἐκκλησίας, τὸ δὲ ἐν ἄλλαις συναθροίσεσι, καὶ ἰδίᾳ ἐν τῇ ἐπιθεωρήσει ἐκάστου τῶν σχολείων ὑμῶν, τὴν μεγίστην ἀξίαν καὶ δυνάμιν τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου καὶ τὴν ἰσότητά της ἀποστολῆς τοῦ διδασκάλου, ὑποτυπώσαντες ἅμα καὶ τὰ καθήκοντα τὰ τῷ ἀξιωματικῷ αὐτοῦ παρομμεροῦντα, καθόλου δὲ πάντα ὑπετιθέμεθα ὑμῖν ὅσα ἐνομιζόμεν συντελοῦντα εἰς τὴν ἐπίρρωσιν, ἧς ἔχετε συναισθησέως τοῦ ὑμετέρου προορισμοῦ καὶ εἰς τὴν ἀναρρίψισιν τοῦ ἐν ὑμῖν ζήλου. Καὶ νῦν δὲ διὰ τῆς παρούσης ἐγκυκλίου ἀνακεφαλαιούντες ὅσα κατὰ μέρος παρηνέσαμεν ὑπόμνησιν αὐτῶν ποιούμεθα, ἵνα ἔχοντες πρόχειρον οὕτω καὶ εὐμνημόνευτον ὑποτύπωσιν τῶν παλαιήσεων ἡμῶν καὶ ὑπὸ τούτων ἐνισχυόμενοι μὴ ἀποδυσπετήτε πρὸς τοὺς καθ' ἡμέραν μόχθους τοῦ ἐπιπόνου ὑμῶν ἔργου, ἀλλ' ἀσφαλῶς καὶ μετὰ θάρρους χωρήτε εἰς τὴν ἀσκησιν αὐτοῦ.

Ἡ ἀξία τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου καὶ ἡ σπουδαιότης τῶν συναφῶν αὐτῷ καθηκόντων καταδείκνυνται εὐκόλως, εἰάν τις ἀποβλέψῃ πρὸς τὸν μέγαν σκοπὸν, ὃν τὸ σχολεῖον καθόλου καὶ ἰδίᾳ τὸ στοιχειώδες σχολεῖον ἐπιδιώκει. Ἐκ τῶν δύο κυριωτάτων κέντρων, ἐν οἷς διπαιδαγωγεῖται ὁ ἄνθρωπος, τοῦ οἴκου δηλονότι καὶ τοῦ σχολείου, τὸ δεύτερον μάλιστα προῦρισται ἵνα συμπληροῖ καὶ διαπεραίνῃ τὸ ἐν τῷ πρώτῳ ἀρχόμενον ἔργον τῆς ἀγωγῆς, ἐπιλαμβανόμενον νὰ κατεργασθῇ ὑλικὸν ἔτι ἀκατέργαστον, τὴν φύσει δυσπαιδαγωγώγητον παιδικὴν ἡλικίαν, ἐφ' ἧς ὁ ὅλος τοῦ ἀνθρώπου βίος θεμελιούται.

Ἀλλὰ τότε μόνον ἀποβαίνουσιν ἀμφοτέρω ταῦτα. ὅτε οἶκος καὶ τὸ σχολεῖον, ἀληθῆς πικιδαγωγεῖται, ὅταν περιλαμβανῶνται ὡς μερικώτερω ἐν τῷ εὐρυτάτῳ κέντρῳ τῆς διπαιδαγωγῆσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐν τῇ Χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ, ἧτις εἶναι τὸ ζῶνιον διδασκαλεῖον τὸ ὑπὸ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, τοῦ μόνου ἀληθοῦς καὶ ἀσφαλοῦς πικιδαγωγοῦ τῆς ἀνθρωπότητος, ἐν τῷ κόσμῳ ἰδρυθέν, τὸ παρέχον τὴν ἀληθῆ τοῦ ἀγαθοῦ γνῶσιν καὶ τὸν τέλειον ἀνθρωπισμὸν ἀπεργαζόμενον. Διότι μετὰ θάρρους καὶ ἐναντίον παντὸς τυχόν ἀντιπροσόντος τολμῶμεν νὰ πιστεύωμεν, ὅτι πᾶσα ἄλλη ἀγωγή ἐν τῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῷ σχολείῳ μὴ συμβαδίζουσα πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ διὰφυλάττεται ἡ ζωτικὴ τροφή τῆς ψυχῆς, τὸ οὐράνιον μᾶνα τῆς ἡλικίης τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ἀπεσταλαγμένον ἐκ τοῦ Σταυροῦ, τοῦ δένδρου τούτου τῆς ζωῆς, οὔτε ἀληθῆς ἀγωγή εἶναι, οὔτε ὑγιής, ἀλλὰ ψευδῆς καὶ ἐπίπλαστος καὶ βλαβερά· εἶναι οὐχὶ τροφή τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ ζύμη φθοροποιαῖα λοιμοῦ καὶ ὀλέθρου.

Δι' ἡμᾶς δὲ τοὺς Ἕλληνας, εἰς οὓς ἐπιβάλλεται μὲρῶσις σύμφωνος πρὸς τὰς πατρίους ἡμῶν παραδόσεις, οὐδεὶς οὐδαμῶς λόγος.

υπάρχει νὰ ἐνδοιάζωμεν, ἀν πρέπει ἡ ἀγωγή ἡμῶν νὰ βραίη κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ παραγγέλματα τῆς σεπτῆς καὶ γενναίας ἡμῶν Μητρός, τῆς Ὁρθοδόξου Ἑλληνικῆς Ἐκκλησίας, ἐν ἧ ὡς ἐν σωτηρίῳ κίβωτῷ διατηρήθησαν ἀκέραια καὶ ἀλώβητα πάντα τὰ ἔθνικὰ ἡμῶν κειμήλια μετ' αὐτῆς τῆς προγονικῆς ἡμῶν γλώσσης καὶ τοῦ Ἑθνικοῦ χαρακτῆρος.

Καὶ φυσικὸν μὲν εἶναι τὴν πρώτην περὶ τῶν παιδίων φροντίδα νὰ λαμβάνωσιν οἱ γεννήσαντες αὐτά, οἵτινες καὶ φύσει ἔχουσι τὸ μέγα παιδαγωγικὸν προτέρημα νὰ γεννῶσιν εὐκόλως ἐν αὐτοῖς τὴν ἐμπιστοσύνην. Ἄλλ' ὅμως πάλιν ἀληθεύει, ὅτι οἱ γονεῖς οὔτε τὴν εὐκαιρίαν ἔχουσι πάντοτε, οὔτε τὴν ἀπικτουμένην ἰκανότητα, οὔτε τὴν δύνάμιν (πέραν μάλιστα τοῦ ἐβδόμου τῆς ἡλικίας ἔτους) νὰ ἀναλαμβάνωσιν ἢ νὰ ἐξκολουθήσωσιν ἐπιτυχῶς τὸ ἔργον τῆς ἀγωγῆς τῶν ἰδίων παιδίων. Ὅθεν κατ' ἀνάγκην οἱ διδάσκαλοι ἀναλαμβάνουσι νὰ συμπληρώσωσι τὴν ἐν τῷ οἴκῳ ἀτέλειαν καὶ νὰ φέρωσιν εἰς πέρας τὸ ἔργον, ἀπὸ σπουδαίας εἰς αὐτὸ παρασκευῆς, ἀναδεχόμενοι τὸ δυσβάστακτον ὄντως τοῦτο βάρος καὶ δεῦτεροι γονεῖς τῶν ὑπ' αὐτῶν γινόμενοι. Κατὰ ταῦτα τὸ σχολεῖον προωριεῖται νὰ εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἐργαστήριον τῆς ἀναπλάσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐν ᾧ ἀποτελειοῦνται ἢ κατ' εἰκόνα θεῖαν μὲρῶσις τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς. Ὅπόσον μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ ἐν τῷ σχολείῳ τελούμενον ἔργον. Πρόσχωμεν ἐπ' ὄλιγον τὸν νοῦν εἰς αὐτό. Ὁ Δημιουργὸς ὁ κατ' εἰκόνα ἰδίαν καὶ ὁμοίωσιν πλάσας κατ' ἀρχὰς τὸν ἄνθρωπον, πνοὴν ζωῆς εἰς αὐτὸν ἐμφυσῆσας, ἐν τῷ παραδείσῳ ἐγκτετέστησε τὸ τελειότατον τοῦτο τῶν δημιουργημάτων Αὐτοῦ. Καθ' ὅμοιον τρόπον ὁ ἐκ τῆς ἀρχικῆς, ἐν ἧ ἐδημιουργήθη, φύσεως ἐκπεσὼν ἄνθρωπος ἀναπλάττεται καὶ εἰς τὴν πρώτην ἀποκαθίσταται τιμὴν μορφούμενος κατὰ τὸν Θεὸν αὐτοῦ προορισμὸν ἐν τῷ δευτέρῳ τούτῳ παραδείσῳ, ἐν τῷ σχολείῳ, ἐν ᾧ ὁ κεκρυμμένος καὶ ὑπαλκυσθάνων ἔτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ Θεὸς σπίνθηρ ἐμφυσᾶται καὶ ἀναρριπίζεται ἐπιτηδείως ὑπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς ψυχὴν ζῶσαν, ἥτις βαθμηδὸν προάγεται εἰς τὸν ἐλεύθερον καὶ αὐτενεργὸν βίον, ἀρμονικῶς ἀναπτυσσόμενων πικρῶν τῶν δυνάμεων αὐτῆς· διότι ἐν τῷ σχολείῳ τρέφεται πλουσίως ἐκ τῶν ἀφθόνων τοῦ ἐκεῖ μάλιστα πεφυτευμένου καὶ κλλιεργούμενου δένδρου τῆς ζωῆς τῆς τελειοτάτης ἡθικῆς τοῦ Εὐαγγελίου, ἡρέμα μὲν καὶ κατὰ μικρὸν διανοιγομένης τῆς δικαιοῦς πρὸς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, τῆς δὲ βουλήσεως ἀκουμένης εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ ἀγαθοῦ καὶ εἰς τὴν κατὰ μικρὸν κατὰ τὸν ἔπειτα χρόνον μὲρῶσιν τοῦ ἡθικοῦ λεγομένου χαρακτῆρος, ὅπερ εἶναι ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆς παιδείσεως.

Ἄλλ' ἵνα κατορθωθῇ ὁ σκοπὸς οὗτος, ἀνάγκη εἶναι νὰ παρέχῃ τὸ

σχολεῖον ἡμῶν μόρφωσιν, ὡς προείπομεν, σύμφωναν πρὸς τὰς ἐθνικὰς παραδόσεις καὶ πρὸς τὰς σοφὰς ὑποθήκας τὰς πολλῶν ἐν τοῖς προγονικοῖς συγγράμμασιν ἐγκατεσπαρμέναις, μάλιστα δὲ πρὸς τὰς ἀρχὰς τῆς ἀμώμου ἡμῶν Πίστεως, ἐκ τῶν ζωηρῶν καὶ ἀμφοτέρων τούτων τῶν διακρίσεων καὶ ἀφθόνων πηγῶν, τοῦ Ἑλληνισμοῦ λέγω καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ, κατὰρθεύμενον. "Ὅθεν πρέπει νὰ εἶναι τὸ σχολεῖον ἀληθὲς Ἀνθρωπισμοῦ ἐργαστήριον οὐχὶ Ἀνθρωκειῶν, ἐν ᾧ πληροῦνται ἀσβόλης καὶ ἀμωροῦνται αἱ ἀπῆλκτοι ψυχαὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας· οὐχὶ οἰκία τρόμου, ἐν ᾗ κυριεχούσιν οἱ βραδισμοὶ καὶ αἱ ἄλλαι ἀπηνεῖς σωματικαὶ ποινὰ καὶ κωλύσεις, αἱ δουλοῦσαι τὸ φρόνημα τῆς ψυχῆς, καὶ αἱ δηλητηριάζουσαι αὐτὴν βάνουσαι ὕβρεις καὶ λοιδορίαι· ἀλλὰ σεμνὸν καὶ ἱερὸν τέμενος, ἐν ᾧ βασιλεύει πανταχοῦ ἡ ἀγάπη, ἡ θεία αὐτῆ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολή, πανταχοῦθεν διακρομένη ἀπὸ τοῦ διδασκάλου εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ ἀπὸ τῆς τρυφερᾶς τούτων καρδίας πάλιν ἐκβλύζουσα πρὸς τὸν διδάσκων· παιδαγωγεῖται ἀληθῶς τέλειον, ἐν ᾧ ἡ ἀτέλεια τοῦ οἴκου συμπληροῦται, ἐν ᾧ ἄνευ πληγῶν, ἄνευ τρόμου, ἄνευ σκληρότητος, ἀλλὰ μετὰ τῆς γλυκεῖας ἐκείνης ἀγάπης τοῦ Θεοῦ ἡμῶν Παιδαγωγοῦ, ἥτις αὐτὴ περπερεύεται, οὐ ἠφουσιῶται, οὐκ ἀσχημονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἐκουτῆς, ἀλλὰ.... πάντα ἠστέγει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει» παιδαγωγεῖται ὁ πᾶς ὅσον τὸ δυνατόν εὐκολώτερον καὶ ἐπικωλύότερον οὐχὶ εἰς μόρφωσιν ἐπιπόλαιον καὶ ἐπιδεικτικὴν, ἀλλ' ἀληθῆ καὶ βᾶσιμον, ἐπιζόμενος οὐχὶ νὰ ἀπομνημονεύῃ ζηρῶς τὰς ἐν τοῖς βιβλίοις ξέναις περὶ τῶν πραγμάτων διέξεις, ἀργούσας τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ νὰ εἰσδύηται εἰς τὰς αἴτιας αὐτῶν αὐτενεργῶς καὶ νὰ κτᾶται τὴν ἀληθῆ αὐτῶν γνώσιν καὶ χρῆσιν καὶ οὕτω νὰ προαίτηται βελτιωθῆναι εἰς τὸν ἐλεύθερον καθαρισμὸν τῆς βουλήσεως καὶ εἰς τὴν κατὰ τὸν ἐφεξῆς χρόνον τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, ἐν τῷ μέσῳ τῶν ποικίλων αὐτοῦ περιπετειῶν διάπλασιν τοῦ ἠθικοῦ χαρακτηῆρος, καθ' ὃν θὰ ρυθμίζωνται αἱ πράξεις αὐτοῦ. Οὕτω καὶ μόνον λειτουργοῦν τὸ σχολεῖον καὶ μάλιστα τὸ στοιχειώδες κατὰβάλλει τὸν θεμέλιον τῆς ἠθικῆς μορφώσεως τῶν κοινωνιῶν, ἐνθα πᾶσαι αἱ τῶν πολιτῶν τάξεις διὰ τῆς παιδαγωγικῆς γλυφάνης λεκινόμενα ἀποκαθίστανται, ὡς οἱ σύννομοι λεγόμενοι ἐν τῇ τειχοποιίᾳ λίθοι, εὐάριστοι εἰς τὸ κοινωνικὸν οἰκοδόμημα.

Ἄλλ' ἡ δύναμις ἢ τὰ ὀχυράσια ταῦτα ἐντῷ σχολεῖῳ ἀπεργαζομένη εἶναι αὐτὸς ὁ διδάσκων, ἡ ψυχὴ τοῦ σχολείου. Ἐκ τούτου δὲ βραχυτάτης ὑπέχει εὐθύνης καὶ ὑποχρεώσεως καὶ σπουδαιότητας καθήκοντα ἀνακαλυθάνει, ὧν ἀναγκαιοτάτων κρίνομεν ἐνταῦθα τὴν ὑπόμνησιν.

Ἦμεῖς οἱ ἄνωθεν κληθέντες εἰς τὸ σεμνὸν τοῦτο ἔργον τῆς διαπαιδαγωγώσεως τοῦ ἀνθρώπου, τῆς ἀναπλάσεως κατὰ τὸν θεῖον εἰ-

κόνα τῆς ἐκπεσοῦσης ἀνθρωπίνης ψυχῆς· ὑμεῖς, εἰς οὓς μετὰ πόνου καὶ πόθου στρέφει τὰ βλέμματα ἡ κοινωνία, ἐν ἣ ἐργάζεσθε, προσδοκῶσα παρ' ὑμῶν τὴν παρακμυθίαν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν βάρειων μόχθων τῆς καθ' ἡμέραν ἐργασίας ἀνακούφισιν αὐτῆς· ὑμεῖς, εἰς οὓς ἡ πατρίς ἐνεπίστευσε τὴν τροφερὰν τῶν παίδων αὐτῆς ἡλικίαν, τὴν γλυκεῖαν ταύτην τοῦ μέλλοντος αὐτῆς ἐλπίδα, ἀναγνωρίσατε τὴν θείαν ὑμῶν ἀποστολήν, ἐκτιμῆσατε δεόντως τὴν ἀξίαν τοῦ σεμνοῦ ὑμῶν ἔργου· ἀναλεγίσασθε τὴν κλήσιν ὑμῶν, ὅτι οὐ μόνον παιδαγωγοὶ ἀλλὰ γονεῖς ἐκλήθητε τῆς μικρᾶς ταύτης ἡλικίας, ἣν οἱ γεννήσαντες δι' ἀνεπιτηδεύτητα εἰς τὰς χεῖρας ὑμῶν παρέδωκαν πρὸς τελείαν διαπαιδαγώγησιν. Κατανοήσατε, ὅτι τὸ ἔργον τὸ διδασκαλικὸν εἶναι ἔργον αὐτόχρημα ἀποστολικόν· διότι ὑμεῖς ἐστε μετὰ τοῦ ἱεροῦ κλήρου οἱ ἅμετοι διάδοχοι τῶν θείων Ἀποστόλων, καὶ ὑμεῖς ἐπ' ἴσῃς μετὰ τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἐλάβετε τὴν ἱεράν παρακαταθήκην τῆς Πίστεως μετὰ τῆς τελειοτάτης τοῦ Ἐυαγγελίου ἠθικῆς, ἥς τὸ θεῖον ἔρωμα πληροῦ ἀρρήτου εὐωδίας τὸ σχολεῖον, καὶ ἥτις ἐν αὐτῇ καλλιεργούμενη, κατὰκλήτως ἀναπτυσσόμενη, δι' ἐπιτηδεῖων παραδειγμάτων ἐφαρμοζομένη καὶ πρακτικῶς ἀσκουμένη εἶναι καὶ μόνη αὐτάρεκτος πρὸς τὴν ἐξανθρωπισμὸν καὶ εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῆς βουλήσεως πρὸς πραγματοποιήσιν τοῦ ἀγαθοῦ ἐν τῷ βίῳ, καὶ πάσης ἄλλης δυνάμεως ἐλλειπούσης. Φροντίσατε ἀξίως τῆς κλήσεως ὑμῶν συμπεριφερόμενοι πρῶτον μὲν νὰ παρέχητε ὑμᾶς αὐτοὺς πρότυπα μιμήσεως εἰς τοὺς ὑφ' ὑμῶν παιδευομένους, φωτὶς ἔργα ποιοῦντες καὶ αἰετὶ τέκνα φωτὶς περιπατοῦντες κατὰ τὸν Ἀπόστολον· εἶτα δὲ διδάξατε, καθ' οὓς ἔχετε διδασχθῆ κανόνας καὶ μεθόδους, ἀκριβῶς καὶ ἀνελλιπῶς πάντα τὰ συντελοῦντα εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας εἰς τὴν κατὰ τὸ ἀγαθὸν δικρῶθμισιν τῆς βουλήσεως καὶ καθόλου εἰς τὴν ἁρμονικὴν διάπλασιν τῆς ψυχῆς, μάλιστα δὲ πάντων μετὰ θερμοῦ ἐνθουσιασμοῦ τὰ παραγγέλματα τῆς Χριστιανικῆς ἠθικῆς ἐν ἀπαιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ. Κυρίου» παιδεύοντες τοὺς τροφίμους ὑμῶν διότι μόνον αταυτά ἐστὶ τὰ καλὰ καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις», εἶτα καθ' ἅπαντα τὸν ἔπειτα βίον παραμένουσιν, καλῶς ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ φυτευθέντα, οὐχὶ δὲ αἱ ἄκαρποι πολλαῖς τῶν συστημάτων θεωροῦνται καὶ αἱ ἄκαρποι περὶ μεθόδων ζητήσεις θεωρήσατε καὶ πρὸς ὑμᾶς ἐπ' ἴσῃς ἀναφερομένην τὴν πρὸς τοὺς θείους. Ἀποστόλους διαθέσαν ὑπὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἐντολήν ἀμνητεύσατε... διδάσκοντες αὐτοὺς τηρεῖν πάντα ὅσα ἐπιτελάμην ὑμῶν.» Βλέψατε περὶ ὑμᾶς αὐτοὺς καὶ ἴδετε, ὅτι ἡ κοινωνία πάντας τοὺς ἐν τοῖς ἄλλοις δημοσίαις ὑπουργήμασιν ὑπηρετοῦντας παραβλέπουσα πρὸς ὑμᾶς τοὺς διδασκαλικούς μάλιστα ρίπτει τὰ βλέμματα, ὑμῶν τὰς πράξεις καὶ τὸν βίον ἐτάζουσα καὶ καθ' ὑμῶν πάντα τὰ βέλη αὐτῆς ἐκτοξεύουσα, ἐὰν πότε τύχη ἀνθρώπινον πάσχοντες νὰ ὀλισθήσητε. Καὶ

ἴσως δικαίως· διότι πρὸς ὑμῶν τῶν διδασκάλων αὐτῆς ἀπαιτεῖται τελειότητα ἢ κοινωνία· ἔθεν προσέχετε ὑμῖν αὐτοῖς καὶ τῷ ἔργῳ ὑμῶν. Ὑμεῖς μάλιστα οἱ τῆς Στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως διδάσκαλοι οἱ ἀπὸ τινος χρόνου ἀπαλλαγέντες ἀπὸ τῶν συνήθων ἀστόργων καταδιώξεων διὰ τοῦ εὐεργετικοῦ Νομοθετήματος ἀνδρὶς αἰοιδίμου πολλὰ ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως ταύτης μαχθήσαντες. (Δημήτριον τὸν Πετρίδην λέγω οὐ αεὶ τὸ ὄνομα ἐν εὐλογίαις, τὰ ὅσα αὐτοῦ ἀναθάλλοι ἀπὸ τοῦ τύπου αὐτοῦ). ὑμεῖς ἐλευθέροι νῦν εὐγνωμονήσατε καὶ μετ' ἀφοσιώσεως εἰς τὸ καθήκον μόνον ὑπαδουλώθητε καὶ εἰς τὰς ἐκ τοῦ ἔργου ὑμῶν ὑποχρεώσεις, διότι δὲν εἶναι μικρὸν καὶ εὐτελές ἔργον τὸ πλάττειν ἀνθρώπου ψυχὴν. Ἄλλὰ μόνον χεῖρες ἐπιτηδεύει καλλιτέχνου παράγουσι τὸ καλλιτέχνημα, οὐχὶ χεῖρες τυλῶδεις χειρῶν ἀνάκτων καὶ βαναυσουργῶν. Διὰ ταῦτα δὲ μόνον ἐπὶ τῆς ἀγάπης τῆς ὄντως καινῆς ταύτης τοῦ Σωτήρος ἐντολῆς, στηρίξατε τὴν ἐν τῷ Σχολεῖῳ ἀρχὴν ὑμῶν· τῆς ἀγάπης ταύτης εἰσὶ δεκτικαὶ αἱ τρυφεραὶ ἔτι τῶν τροφίμων ὑμῶν καρδίαι. Δι' αὐτῆς καὶ μόνως κουφίσατε τοὺς καθ' ἡμέραν μόχθους τοῦ δυσχεροῦς ὑμῶν ἔργου, οὐ ὁ σκοπὸς μόνον ἐν τῇ ἀγάπῃ εὐδοῦσθαι. Ὅστις δ' ἐξ ὑμῶν δι' ἄλλης τινος μηχανῆς, ἔξω τῆς θείας ἀγάπης ἐπέδιωξε νὰ εὐδοκιμήσῃ ἐν τῷ σχολεῖῳ, ἐξέπεσαν ἀπὸ προσφιλοῦς πατρὸς καὶ παιδευτοῦ εἰς μισητὸν τύραννον καὶ ἀπὸ εὐκισθήτου καλλιτέχνου εἰς χυδαῖον βαναυσουργόν. Διὰ τῆς αὐτῆς δὲ ἀγάπης θὰ βραβεύῃ τοὺς ὑμετέρους πάνους ἢ κοινωνία ἀντάξια ἀμείβουσα, ὅταν ὑμεῖς πρῶτοι ἀγαπήσῃτε αὐτὴν ἐκ τῆς ἐργασίας ὑμῶν μάλιστα ἀναμείνουσαν τὴν ἐκ τῶν κακῶν αὐτῆς ἀπαλλαγὴν.

Μετὰ τῆς αὐτῆς δὲ ἀγάπης καὶ πρὸς ἀλλήλους οἱ διδάσκαλοι προσφέρεσθε, ἐν ὁμοφροσύνῃ τὸ θεῖον ἔργον ἐπιτελοῦντες· διότι μάλιστα τὸ ἐναντίον παρεδιδίχθη τῆς διχονοίας καὶ τῶν ἐρίδων ὑμῶν ὀλεθρίως ἐπενεργεῖ ἐπὶ τῶν παιδευομένων.

Ἄλλὰ μάλιστα πάντων, ὦ διδάσκαλοι, τὸ ἔργον, τὸ ἔργον ὑμῶν ἀγαπήσατε, καλῶς εἰδότες, ὅτι οὐδὲν μὲν εἰσδηήσατε ἔργον εὐδοῦσθαι, ἂν μὴ τις αὐτοῦ μετ' ἀγάπης καὶ ζήλου ἐπιλάβηται, μάλιστα δὲ πάντων τὸ διδασκαλικόν, φύσει μὲν ἐν δυσχερῆς καὶ ἐπίπονον, εἰς τὰ ὕψιστα δὲ καὶ ἱερώτατα τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀποβλέπον. Ναί· διότι τούτο καὶ πάλιν τελευταῖον κρίνω ἀναγκαῖον νὰ ὑπομνήσω ὑμᾶς, ὅτι ὁ διδάσκαλος ἐν τῷ σχολεῖῳ οὐδὲν ἄλλο ποιεῖ ἀπὸ τῆς ἔδρας αὐτοῦ ἢ ἀναπληροῦν αὐτὸν τὸν Δημιουργὸν ἐμφυσῶν διὰ τῆς διδασκαλίας εἰς τὴν ἀμόρφωτον ἔτι ψυχὴν τὴν θεῖον πνοὴν καὶ ἀναρριπίζων τὴν ἐν αὐτῇ θεῖον σπινθήρα, καὶ ὑπνωτίζων μὲν κατὰ μικρὸν τοῖς τυφλώττοντας ἔτι ψυχικούς ὀφθαλμούς πρὸς τὴν ἀλήθειαν, κατοπτρίζων δὲ εἰς τὴν καρδίαν τὸ ἄκρον ἀγαθόν, τὴν τελειωτάτην ἠθικὴν τοῦ. Εὐαγγελικοῦ νόμου, καθ' ὃν ὀφείλει νὰ ρυθμισθῇ

ἢ βούλησις διὰ παραδειγμάτων μάλλον πρακτικῶς ἢ διὰ κενῶν θεωριῶν ἀσκουμένη καὶ ἐνισχυομένη.

Ἄλλ' ἐὰν τὸ ἔργον τῆς παιδαγωγίας ἢ τέλεον ἀποτυγχάνῃ ἢ μὴ δεόντως τελεσφορῇ, ἐὰν μὴτε ἡ οἰκογένεια μὴτε ἡ κοινωνία προάγωνται ἠθικῶς, μὴτε καθάλου ἡ Πατρίς εὐημερῇ, οἱ διδάσκαλοι θὰ θεωρῶνται πάντοτε ὀρθῶς οἱ ἀμέσως ὑπεύθυνοι ὡς ἡ πλημμελῶς ἢ ἀμελῶς ἀσκήσαντες τὸ ἔργον.

Ὅθεν τὸ βάρος τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων τούτων ὑποχρεώσεων ἡμῶν ἀναλογιζόμενοι, ὦ διδάσκαλοι, φιλοτίμως ἐπιλαμβάνασθε τοῦ ἡμετέρου ἔργου. Ὁραῖζω ὑμᾶς τὸν μέγιστον εἰς τὸ ὄνομα τῆς Πατρίδος ὄραον, ἣτις ὑπὸ πολλῶν περιστοιχίζεται δυσχερειῶν ἐν τῶν κρισίμῳ καιρῷ. Ἐὰν εἰς τὰ παραγγέλλομενα ταῦτα ἀπειθήσητε, θὰ ἐγκυκλιπῆτε ἀσπύργως ἀσυμπλήρωτον τὸ ἐν τῇ οἰκογενεῖα ἀρξάμενον ἔργον, θὰ ἐγκυκλιπῆτε ἀκείρως ἀδοθήθητον τὴν εἰς ὑμᾶς τὰ πάντα ἀνκρῶσαν κοινωνίαν, ἐν ἣ ἐργάζεσθε, θὰ ἐγκυκλιπῆτε ἀγνωμόνως ἀστήρικτον αὐτὴν τὴν Πατρίδα, ἣς τὰ νέα στηρίγματα καταστρέφεται, μὴ καταλλήλως εὐθύνοντες τοὺς τρυφεροὺς αὐτῆς βλαστούς, ὡς τὰ νεαρὰ φυτὰ, διὰ κανόνων καὶ ὑπαστηριγμάτων ὅττω δὲ ἐνωρὶς ἀμελουμένης τῆς ὀρθῆς αὐτῶν ἀγωγῆς κωλύετε αὐτὰ ἀπὸ τῆς ἀρτίως καὶ συμμετρου μορφώσεως καὶ μονονουχί ἀποτρέπεται ἀπὸ τῆς εἰς τὸν θεῖον τοῦ ἀνθρώπου προσωρισμὸν ἀγούσης εὐθείας, ὁδοῦ εἰς ἣν αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν, ἐν τῇ σχολείῳ τοῦ ἡμετέρου ἔργου ἐποπτεύων, τοὺς τρυφίμους ἡμῶν μετὰ γλυκειᾶς προότητος προσκαλεῖται, ὑμῖν μάλιστα τοῖς διδασκάλοις παραγγέλλων «ἀφετε τὰ παιδία ἔρχεσθαι πρὸς με καὶ μὴ κωλύετε αὐτά.»

Ταῦτα πάντα, ὦ διδάσκαλοι ἀναλογιζόμενοι ἀνήφετε ἐν πᾶσι καὶ χωρεῖτε μετὰ θάρρους εἰς τὸ ἔργον πεποιθότες, ὅτι τοῖς παραγγέλλομαι καὶ ἀξιώσεσιν αὐτοῦ στοιχοῦντες παρασκευάζετε ὠφέλειαν μὲν πλείστου ἀξίαν τῷ οἴκῳ καὶ τῇ κοινωνίᾳ, εὐκλείαν δὲ τῇ πατρίδι, ἣτις εἰς ὑμᾶς τὰς ἐλπίδας στηρίζουσα εἰς τοῦ ἡμετέρου ἔργου ἀνακμῆναι τὰ τελειότερα, εἰς ἣ θέλουσιν ὑποχωρήσει καὶ πρέπει νὰ ὑποχωρήσωσιν ἡμῶν τῶν παλαιότερων οἱ ἀτελεσφόρητοι ἐν τῇ παιδείᾳ πόνοι.

Ἐν Χελκίδι τῇ 23 Δεκεμβρίου 1904.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῶν ἐν Εὐβοίᾳ Σχολείων
Ἐμμ. Α. Σαγκριώτης

Πρὸς τοὺς κ. κ. διδασκάλους κλπ. τοῦ νομοῦ Ζακύνθου.

Πλανᾶται δεινὴν πλάνην ὁ δημοδιδάσκαλος ὁ νομίζων ὅτι σπουδᾶσας ἐπὶ διετίαν ἢ τριετίαν ἐν τινὶ Διδασκαλείῳ τοῦ Κράτου κατηρτίσθη τελείως. Ἐν τῷ Διδασκαλείῳ τίθενται μόνον αἱ βάσεις τῆς περαιτέρω ἀναπτύξεως καὶ ὑποδεικνύονται αἱ ὁδοὶ αἱ ἔχουσαι εἰς τὸ πέρας τῆς τελειώσεως ἢ τελειώσις ὅμως γίνεται βραδέως ἐν αὐτῇ τῇ ἐνασχῆσει τοῦ ἔργου διὰ διηνεκοῦς μελέτης καὶ ἐταστικῆς ἐξετάσεως τοῦ βαθμοῦ τῆς ἐπιτυχίας τῆς θεωρίας ἐν τῇ πράξει.

Μετὰ πάροδον δύο ἢ τριῶν ἐτῶν ἀπὸ τῆς ἐκ τοῦ Διδασκαλείου ἀποφοιτήσεως πολλὰ ἀπομανθάνει ὁ ἀποφοιτήσας καὶ μετὰ πλείονα χρόνον μένει μόνον εἰς αὐτόν ὡς ὄνειρον ἢ ἀνάμνησις τοῦ μαθητικοῦ του βίου. Ὅθεν ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ εἶναι οὐ μόνον νὰ ἀναθεωρῇ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν τὰ μεμαθημένα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπεκτείνῃ τὸν κύκλον τῶν γνώσεών του διὰ μελέτης βιβλίων εἰδικῶν, πραγματευομένων ἐκτενέστερον περὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἔργου.

Ἐκαστος ὑμῶν—χωρὶς νὰ φεισθῇ χρημάτων—ἕς πλουτίσῃ τὴν μικρὰν αὐτοῦ βιβλιοθήκην διὰ τῶν ἐξῆς βιβλίων, ἃ ὀφείλει νὰ μελετᾷ, ἵνα καὶ ἑαυτὸν βελτιοῖ. καὶ ἀπὸ τῆς ἀνίας προφυλάττῃ κατὰ τὰς ὥρας τῆς ἀργίας. Ἡ μελέτη τούτων οὐ μόνον τὰς γνώσεις πλουτίζει, ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρακτικῇ ἐξασκῆσει τοῦ ἔργου βοηθεῖ. Τοιαῦτα βιβλία ἐν τῇ ἡμετέρᾳ γλώσσῃ γεγραμμένα συνιστῶ ὑμῖν πρὸς ἰδίαν μελέτην τὰ ἐξῆς :

1) Πραγματεῖαν περὶ Φροεβελιανοῦ συστήματος ὑπὸ Αἰκατερίνης Λασκαρίδου—Ἀθήνησι 1885. 2) Τὸ βιβλίον τῶν γονέων ὑπὸ Karl Oppel κατὰ μετάφρασιν Χ. Πουλίου—Ἀθήνησι 1899. 3) Δημόδη Παιδαγωγικὴν ὑπὸ τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑμετέρου συναδέλφου Χαραλάμπους Κυριακάτου—Ἀθήνησι 1900. 4) Τὸν Αἰμίλιον I. I. Rousseau κατὰ μετάφρασιν τοῦ ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑμετέρου συναδέλφου Κ. Καβαλιεράτου—Ἀθήνησι 1899. 5) Τὸ Παιδαγωγικὸν σχολεῖον ὑπὸ Μ. Βρατσάνου κλ.—Ἀθήνησι 1882 κ. ἐξ. 6) Τὸ σχολεῖον καὶ τὴν οἰκογένειαν—περιοδικὸν παιδαγωγικόν—ὑπὸ Ἰωάννου Παπούλια—Ἀθήνησι 1889 κλ. 7) Τὴν Ἑθνικὴν ἀγωγὴν, ἐκδιδομένην ἐν Ἀθήναις. 8) Τὰς Φιλοσοφικὰς καὶ Παιδαγωγικὰς δοξασίας τοῦ Πολυβίου ὑπὸ Χ. Παπαμάρκου—Ἀθήνησι 1898. 9) Τὴν Πολιτεῖαν καὶ τοὺς Νόμους τοῦ Πλάτωνος. 10) Τὴν Ἑλλ. Γραμματικὴν καὶ τὸ Συντακτικόν.

Βιβλία δὲ βοηθητικὰ ὑμῖν ἐν τῇ ἐνασχῆσει τοῦ ἔργου τάδε :

1) Ἀριθμητικὰ (ἀ τάξεως) ὑπὸ Hantschel κατὰ μετάφρασιν Π.

Π. Οικονόμου—'Αθήνησι 1880. 2) 'Αριθμητικὰ* προβλήματα ὑπὸ 'Ολυμπίου καὶ Μπιτσάνη—'Αθήνησι 1891. 3) Γυμναστικὴν ὑπὸ 'Ιω. Φωκιανοῦ—'Αθήνησι 1883. 4) Γυμναστικὴν ὑπὸ Νικ. Πύργου—'Αθῆν. 1880. 5) Ἄσματα ὑπὸ 'Ιω. Σακελλαρίδου 6) Ἄσματα ὑπὸ 'Ενιγκ. 7) Ἄσματα ὑπὸ Συλλόγου Παρνασσοῦ. 8) Ἄσματα ὑπὸ Μάλτου. 9) Ἐγχειρίδιον Πατριδογραφίας ὑπὸ 'Αντ. Μπυσκίην. 10) Ἐγχειρίδιον Πραγματογνωσίας ὑπὸ Μιχ. Σακελλαροπούλου. 11) Γεωγραφίαν ὑπὸ Daniel κατὰ μετάφρασιν Δ. Ὀλυμπίου—'Αθήνησι 1883 12) Κατήχησιν ὑπὸ Γεωργίου Γέγλε—ἐν Πάτραις 1898. 14) Παλαιστίνην ὑπὸ Εὐάγγ. Κορινιώτου—'Αθήνησι 1891. 14) Τὴν Σχολικὴν νομοθεσίαν ὑπὸ 'Ηλία Πετρούλια—'Αθήνησι 1898.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς

Γ. ΒΑΝΔΩΡΟΣ

Τοῦ αὐτοῦ.

Δὲν λανθάνει ὑμᾶς ὅτι ἡ ἀποστολὴ ὑμῶν εἶναι σπουδαιότατη. Ἐξ ὑμῶν ἐξαρτᾶται ἡ εὐδαιμονία ἢ ἡ κακοδαιμονία τῆς τε κοινωνίας ἐν μέρει καὶ τοῦ ἔθνους καθ' ὅλου. Ἐν ταῖς χερσὶν ὑμῶν ἔχετε καὶ διαπλάττετε τοὺς μέλλοντας πολίτας. Ἡ πολιτεία ἐν τῷ προσεχῆι μέλλοντι ἢ κατὰ τὴν τοιαύτη ἢ τοιαύτη ἀναλόγως τῆς ἠθικῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς διανοητικῆς ἀναπτύξεως, ἣν ὑμεῖς θέλετε προσπορίσῃ ἐν τῷ παρόντι εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς.

Ἄν σήμερον μεμφυμιρῶμεν διὰ τὴν καθ' ὅλου ὄχι πολὺ καλὴν κατάστασιν ἡμῶν, αἴτιον τούτου εἶναι ὅτι φερόμεθα ἐν τῇ κοινωνικῇ παλαίστρᾳ ἄνευ ἐπιτροπῶν ἠθικῶν ἐφοδίων. Προσκοπόμεν ἀνὰ πᾶν βῆμα, διότι δὲν ἔχομεν ἠθικὰς ἀρχάς, ρυθμιζούσας τὰς σχέσεις ἡμῶν πρὸς ἀλλήλους, πρὸς τὴν Πολιτείαν καὶ τὴν Θεοκρατίαν.

Πρῶτον ἡμῶν μέλημα ἔστω ἡ ἐνστάλαξις ἐν ταῖς ἀπαλαῖς καὶ ἀθώαις καρδίαις τῶν μικρῶν μαθητῶν ἠθικῶν ἀρχῶν, μελλουσῶν νὰ χρησιμεύωσιν ὡς στηρίγματα ἐν ταῖς ἀμφιστροφῆσι τοῦ βίου διακυμάνεσι, ὡς βᾶκτρα στερεὰ εἰς ἃ νὰ δύνκνται νὰ στηρίζωνται κλονιζόμενον ἐν τῷ κοινωνικῷ σάλῳ, ὡς λιμένες ἀσφαλεῖς εἰς οὓς νὰ καταφεύγωσι χειμαζόμενοι ἐν τῷ κοινωνικῷ πελάγει.

Ὅθεν ἀνυψώσατε διὰ τοῦ ὑμετέρου παραδείγματος καὶ τῆς μεθοδικῆς διδασκαλίας τὸ ἠθικὸν φρόνημα τῶν μαθητῶν. Ἐμπνεύσατε εἰς αὐτοὺς τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς τὴν Πατρίδα. Θεομάνατε καὶ ἀναζωπυρῆσατε τὴν ἰδέαν τῆς φιλοπατρίας καὶ φανατίσατε αὐτοὺς εἰς τὴν τήρησιν τῶν πατρῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων.

Πολλὰ βεβαίως εἶναι τὰ προσκόμματα εἰς ἐπίτευξιν τοῦ διωκο-

μένον σκοποῦ, καὶ ἀκριβῶς διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐντείνωμεν πάσας ἡμῶν τὰς δυνάμεις ὥστε νὰ ὑπερνηκῶμεν αὐτά. Ὁ ἐνθους διδάσκαλος πολλὰ δύναται νὰ κατορθώσῃ καὶ ἔξω τῆς διδασκαλικῆς αὐτοῦ σφαίρας. Ἄλλ' ἐνταῦθα περὶ ὑπερβαλλούσης δράσεως δὲν πρόκειται. Πρόκειται πῶς ἐν τῇ σφαίρᾳ τῆς εἰδικῆς αὐτοῦ ἐνεργείας περιοριζόμενος νὰ ἐπιτελέσῃ τὸ εἰς αὐτὸν ἐπιβεβλημένον καθήκον τῆς διαπαιδαγωγήσεως τῶν παιδῶν, οὗς ἐνεπιστεύθη αὐτῷ ἡ Πολιτεία, καὶ διὰ τοῦτο περιοριζόμενος νὰ ὑπομνήσῃ δι' ὀλίγων τὰ εἰς ἐπιτυχίαν τοῦ διδασκαλικοῦ ἔργου συντελοῦντα.

Ἦ γνωστὸν ὁ τελικὸς σκοπὸς τῆ ἀγωγῆς, ἥτοι ἡ ἠθικότης τοῦ ἀτόμου ἐπιτυγχάνεται δι' ἀμέσου καὶ ἐμμέσου ἐπιδράσεως τοῦ ἐνηλίκου ἐπὶ τοῦ ἀνηλίκου. Καὶ ἡ μὲν ἀμεσος ἐπίδρασις λέγεται παιδονομία, ἡ δὲ ἐμμεσος διδασκαλία.

Καὶ διὰ μὲν τῆς παιδονομίας ἐπιζητεῖται ἡ ἐμπέδωσις τῶν ἠθικῶν πράξεων καθ' ἕξιν (μηχανικῶς), διὰ δὲ τῆς διδασκαλίας ἐπιζητεῖται ἡ ἐμπέδωσις τῶν ἠθικῶν πράξεων κατὰ συνειδήσιν (ἐξ οἰκείας βουλήσεως). Παρὰ τῷ παιδί ὅμως ἡ βούλησις δὲν εἶναι ἀναπτυγμένη, διότι στερεῖται τῶν ἀναγκαίων γνώσεων αὐτῇ θὰ ἀναπτυχθῇ βραδέως. Ἡ ἀγωγή λοιπὸν ἄρχισθ' διὰ τῆς παιδονομίας, εἰς ἣν ἐκ παραλλήλου καὶ κατὰ μικρὸν ἐπικουρεῖ ἡ διδασκαλία. Ὅθεν τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν θὰ ἐπιληφθῆτε ἀρχόμενοι ἐκ τῆς ἀκριβοῦς καὶ λελογισμένης χρήσεως πασῶν τῶν περὶ παιδονομίας διατάξεων, ἃς ἐπακριβῶς ἐδιδάχθητε ἐν τοῖς Διδασκαλείοις.

«Ἄπας ὁ λόγος, ἂν ἀπῆ τὰ πράγματα, μάταιόν τι φαίνεται καὶ κενόν» (Δημοσθένης).

Δὲν ἀρκεῖ ὁ παῖς νὰ λάβῃ μόνον γνώσεις καὶ ἠθικὰς πεποιθήσεις, ἀλλ' εἶναι ἀνάγκη αἱ γνώσεις καὶ αἱ πεποιθήσεις αὐταὶ νὰ ὦσιν ἐνεργοὶ καὶ νὰ κινῶσι τὴν βούλησιν, ὥστε ὁ ἄνθρωπος νὰ πράττῃ συμφῶνως πρὸς ἠθικὰς αὐτοῦ πεποιθήσεις. Διὰ τοῦτο ἀνάγκη ὁ ἐπιμελούμενος τῆς ἀγωγῆς τῶν παιδῶν νὰ ἐπιβάλλῃ εἰς αὐτοὺς νόμους τινὰς ὀρισμένους καὶ νὰ ἀπαιτῇ τὴν πρακτικὴν αὐτῶν ἐφαρμογὴν μέχρις οὗ καταστῶσι μόνιμοι. Οἱ νόμοι δὲ οὗτοι, οἱ βαθμηδὸν ἐπιβαλλόμενοι καὶ οὗς μόνον κατ' ὄνομα ὑπομνήσῃω ἐνταῦθα, εἶναι οἱ ἑξῆς :

1) ὁ τῆς καθαρότητος, 2) ὁ τῆς τάξεως, 3) ὁ τῆς εὐκοσμίας, 4) ὁ τῆς φιλοκαλίας, 5) ὁ τῆς φιλοπονίας, 6) ὁ τῆς ἀκριβείας, 7) ὁ τῆς ἀγάπης πρὸς τὰ ἐμψυφα καὶ τὰ ἀψυχα, 8) ὁ τῆς εὐσεβείας, 9) ὁ τῆς ἀλληλοβοηθείας, 10) ὁ τῆς αὐτενεργείας, 11) ὁ τῆς φιλαληθείας καὶ εὐκρινείας, 12) ὁ τῆς δικαιοσύνης, 13) ὁ τῆς ἀφοβίας καὶ 14) ὁ τῆς φαιδρότητος.

Ἰστέον ὅμως ὅτι οὐδεὶς τῶν νόμων τούτων δύναται νὰ ἐφαρμοσθῇ καὶ ἐνέγκῃ τὸ ἀγαθὰ ἀποτελέσματά του, ἂν μὴ παριστᾶται πρὸ

τῶν παιδῶν ζῶν καὶ ἂν μὴ αὐστηρῶς τηρῆται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου.

«Ὁ ἄνθρωπος γίνεται τοιοῦτος, οἷος παιδιόθεν ἐμορφώθη».

Πρὸς τοῖς παιδονομικοῖς νόμοις ὀφείλω νὰ συστήσω ὑμῖν νὰ μελετήσητε ἰμβριθῶς τὸ κεφάλαιον τῆς Παιδαγωγικῆς, τὸ περὶ τῶν Μέσων τῆς ἀγωγῆς πραγματευόμενον, τὸ ὁποῖον νῦν ἐκ τῆς πείρας βοηθούμενοι δύνασθε νὰ κατανοήσητε τελείως. Τοῦτο εἶναι σπουδαιότατον, διότι ρυθμίζει τὸν τρόπον καὶ ἂν δύναται νὰ ἐπιδρᾷ ἡ διδασκων ἐπὶ τοῦ διδασκόμενου χωρὶς νὰ διαρρηχθῇ ἡ ἀναγκαῖος μεταξύ ἀμφοτέρων δεσμὸς τῆς ἀγάπης.

Μετὰ τὰ εἰρημένα μεταβαίνων εἰς τὰ περὶ τῆς κατ' ὅλου μεθόδου τῆς διδασκαλίας, παραγγέλλω ὑμῖν ἕκαστον μᾶθημα νὰ πραγματευῆσθε κατὰ τὰ 5 εἰδολογικὰ στάδια τῆς πορείας τῆς διδασκαλίας, ἥτοι 1) τὴν ἀνάλυσιν ἢ προπαρασκευήν, 2) τὴν σύνθεσιν ἢ πρόσφοράν τοῦ νέου, 3) τὸν συνδυασμὸν ἢ σύνδεσιν τοῦ νέου πρὸς τὰ ἤδη γνωστά, 4) τὸ σύστημα ἢ ἐπεξεργασίαν τοῦ διδαχθέντος καὶ 5) τὴν ἐφαρμογὴν ἢ χρῆσιν τοῦ μαθήματος ἐπὶ τοῦ πρακτικοῦ βίου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν οἰοῦδηποτε οὕτω διδαχθησομένου μαθήματος ἀπαιτεῖται ἡ ἰκανηλεημμένη καὶ ἐνδελεχῆς μελέτη τοῦ διδακτέου (συνθέσεως) διότι μόνον διὰ τοιαύτης προεργασίας δύνασθε νὰ ἀναμετρήσητε τίνας γνώσεις τοῦ μαθητοῦ θὰ μεταχειρισθῆτε ὡς ἀνάλυσιν, τίνας ἐρωτήσεις θὰ ἀποτείνητε πρὸς τοὺς μαθητάς, τίνα δεσπόζουσιν ἰδέαν θὰ ἐξαρτήτε, πῶς ταύτην γλωσσικῶς θὰ διατυπώσητε καὶ τίνα χρῆσιν αὐτῆς θὰ ἐπιδιώξητε. Διὰ τοῦτο ἐγγράφως (περιληπτικῶς) προπαρασκευάζετε τὰ μαθήματα, καὶ, ἂν μὴ παντὰ, τοὐλάχιστον ἐκείνα, ἐφ' ὧν νομίζετε ὅτι δυσκολεύεσθε. Κατὰ τὰς ἐπιθεωρήσεις θὰ ζητήσω νὰ μοὶ ἐπιδειχθῶσι τοιαῦται ἐγγραφοὶ διδασκαλίας, διὰ τὰ βεβαιωθῶ ἂν ἐπαλήθευθη τῆς ἐφαρμογῆς τῶν παραγγελιῶν μου.

Πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς παιδαγωγούσης διδασκαλίας ἐπιβάλλεται ὑμῖν νὰ μεριμνήσητε περὶ συλλογῆς ἰκανοῦ ἀριθμοῦ ἠθικῶν πορισμάτων, ἥτοι γνωμῶν, ἀξιωματίων, ἀποφθεγματίων κλ. ἵνα εὐχερῶς καὶ ἐτοιμῶς μεταχειρίζησθε αὐτὰ ἐν τῇ ἐπεξεργασίᾳ τοῦ μαθήματος.

Ὁ τίλος ἔχω νὰ συστήσω ὑμῖν, ἵνα ἡ διδασκαλία γίνηται φυσικῆ, ψυχολογικῆ, ἱστορικῆ, ἐλληπτος, μορφωτικῆ, ἐνδιαφέρουσα, αὐτενεργός, μόνιμος ἐν τοῖς ἀποτελέσμασι, πρακτικῆ, εἶναι ὅτι ὀφείλετε ἕκαστον μᾶθημα νὰ πραγματευῆσθε συμφώνως πρὸς τὸν εἰδικὸν αὐτοῦ σκοπὸν καὶ νὰ μεταδίδηται αὐτὸ κατὰ τὸν ἀρμοζόντα τρόπον καὶ τόπον (ἐν τοῖς θεσκευτικοῖς κατάνυξις, ἐν τῇ ἱστορίᾳ ἐθνουσιασμός, ἐν τῇ ποιήσει ἐξαρσις, ἐν τοῖς μαθηματικοῖς διαύγεια, ἐν τοῖς τεχνικοῖς καλαισθησίαι, ἐν τοῖς γλωσσικοῖς διάταξις νοημάτων, ἐν τῇ γυμναστικῇ εὐρυθμία καὶ θάρρος, ἐν τοῖς πραγματικοῖς πρόσκτικταις πρακτικῶν γνώσεων καὶ διέγερσις τοῦ πολυμεροῦς ἐνδιαφέροντος κλ.)

Μόνον οὕτω διεξάγοντες τὴν διδασκαλίαν καὶ συνδυάζοντες αὐτὴν μετὰ τῶν παιδονομικῶν νόμων καὶ διατάξεων, ἐν βραχεῖ θέλετε δρέψῃ τοὺς καρποὺς τῶν κόπων σας καὶ θέλετε ἔχη τὴν ἠθικὴν ἀνταμοιβὴν τῆς εὐσυνειδήτου πληρώσεως τοῦ καθήκοντος, ἥτις θέλει ἐνισχύη ὑμᾶς ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ χαλεπωτάτου μὲν, ἀλλὰ τιμιωτάτου ἔργου.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

Γ. ΒΑΝΔΩΡΟΣ

Τοῦ αὐτοῦ

Ἐν οἷς σχολείοις ἡ διδασκαλία διεξάγεται κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Διδακτικῆς καὶ Μεθοδογίας, τὰ διδακτικὰ βιβλία εἶναι ὅλως περιττά. Ζῶν βιβλίον ἔστω ὁ διδάσκαλος. Τῶν ἀψύχων βιβλίων ἡ χρησιμότης εἶναι λίαν ἀμφίβολος εἰς τοὺς μικροὺς μαθητάς. Ἀλλὰ πλὴν τῶν οὐσιωδῶν τούτων λόγων κατὰ τὸ ἀρξόμενον σχολικὸν ἔτος πρέπει νὰ ἔχητε ὑπ' ὄψιν ὑμῶν καὶ τὴν οικονομικὴν δυσπραγίαν τῶν κατοίκων. Καὶ πάντοτε μὲν, ἀλλὰ νῦν εὐλογώτερον ὅλ' ἀκουσθῶσι παράπονα τῶν γονέων κατὰ τῶν πολλὰ βιβλία ἐπιβαλόντων διδασκάλων. Πολλοὶ μάλιστα προφασίζονται ὅτι δὲν δύνανται νὰ στέλλωσι τὰ τέκνα των εἰς τὸ σχολεῖον, διότι δὲν δύνανται ἀνέτως νὰ προμηθεύσωσιν αὐτοῖς τὰ διδακτικὰ βιβλία. Καὶ ἡ πρόφασις αὕτη δέον νὰ ἐκλίπη.

Κατὰ ταῦτα θέλετε περιορισθῆ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν μόνον τῶν ἀναγνωστικῶν βιβλίων, ἐκλέγοντες ἐκ τῶν ἐγκριμένων τῶν ἀναγεγραμμένων ἐν τῇ ὑπ' ἀριθ. 1112 καὶ ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1899 ἐγκυκλίῳ τοῦ ἐπὶ τῆς Ἐκπαιδεύσεως Σ. Ὑπουργείου, ἧς ἀντίτυπον ἀπέστειλα πέρυσι, τὰ ὑμῖν δοκῶντα ὅτι εἶναι τὰ καταλληλότερα.

Τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία τῶν λοιπῶν τάξεων εἶναι δύο εἰδῶν, ἥτοι συνεχοῦς ἢ διακεκομμένης ὕλης. Καθ' ἡμᾶς τὰ τῆς συνεχοῦς ὕλης εἶναι προσφορώτερα εἰς διδασκαλίαν, διότι ἐν αὐταῖς τηρεῖται ἀδιάσπαστος ἡ ἐνότης καὶ ἀδιάπτωτον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν μαθητῶν ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους· δύνανται δὲ δι' αὐτῶν εὐχερέστερον νὰ γίνεσθαι ἡ ἀνασκόπησις τῶν προδεδιδαγμένων καὶ ἡ ἐπιξεργασία τοῦ ὅλου διὰ συγκρίσεως.

Πρὸς τοῖς ἀναγνωστικοῖς βιβλίοις οἱ μαθηταὶ δέον νὰ ἔχωσι τὰ ἀβάκια αὐτῶν μετὰ προσδεδεμένων μάκτρον καὶ σπόγγου, ἔτι δὲ καὶ τὰ ἀναλογούντα εἰς ἕκαστον μάθημα ἑμοιόμορφα τετράδια μετ' ἐνθεμιμένου ἀλεξίρρυπου καὶ ἀπομακτικῶν χάρτου. Πλὴν τῶν κατ' οἶκον τετραδίων δέον νὰ φυλάττωνται ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἴδια τετράδια συνθέσεως ἰδεῶν καὶ καλλιγραφίας.

Τὰ μάλιστα θέλει συντελέσῃ εἰς τὴν ἐπιτυχῆ ἐργασίαν ἡμῶν ἐν

τῷ σχολείῳ ὁ καταρτισμὸς σχολικοῦ μουσείου. Τοῦτο θέλετε μεριμνήσῃ τὰ καταρτισθῆ ὅσον τὸ δυνατὸν πλουσιώτερον, περιέχον σκελετοὺς καὶ ὄστα ἑναερίων, χερσαίων καὶ ὑδροβίων ζώων· τεμάχια κορμῶν διαφόρων γνωστῶν δένδρων· φύλλα καὶ ἔνθη ἀπέξηραμμένα, σπόρους, πυρῆνας, καρποὺς ἐν οἴνοπνεύματι κλ ὅσον τὸ δυνατὸν πλεῖστα εἶδη ὀρυκτῶν (διάφορα εἶδη λίθων, χωμάτων, ἀλάτων, ἀνθρώπων θείου, τιτάνου, σιδήρου, μολύβδου, χαλκοῦ κλ.) συλλογὴν εἰκότων ἀνθρώπων, ζώων, δασῶν, πόλεων, κτιρίων πλοίων κλ.

Ὁ καταρτισμὸς τοιοῦτου μουσείου οὔτε δύσκολος, οὔτε δαπανηρὸς εἶναι, ἀρκεῖ νὰ ἐπιληφθῆτε τῆς συστάσεως αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἀρμόζοντος ζήλου. Μίγα μέρος τῶν ἀπαρτισόντων τὸ μουσεῖον εἰδῶν δύνανται νὰ ἐνέγκωσιν αὐτοὶ οἱ μαθηταὶ ἐπιμελῶς συλλέγοντες τὰ εἰς αὐτοὺς ὑποδεικνύμενα εἶδη. Ἐκ τούτου θὰ ὠφεληθῶσι καὶ κατὰ τοῦτο οἱ μαθηταί, ὅτι θέλουσι προσέχη εἰς τὰ πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν αὐτῶν κείμενα ἀντικείμενα, θὰ πλουτίσωσι τὰς γνώσεις αὐτῶν, θὰ ἀγαπήσωσι τὴν φύσιν, θὰ θαυμάσωσι τὸν Δημιουργόν, καὶ θὰ ἐθισθῶσιν εἰς τὸ συλλέγειν, φυλάττειν καὶ κατατάττειν τὰ εἶδη.

Τὸ μουσεῖον θὰ διευκολύνῃ ἀνυπολογίστως ἡμᾶς ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῶν πραγματικῶν μαθημάτων· θὰ διδάσχετε τοῦ λοιποῦ ἐποπτικῶς δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων καὶ ἔχι δι' ἀφηρημένων καὶ ἀκαταλήπτων λέξεων, ἀρκεῖ νὰ διδάσχητε τὴν πραγματογνωσίαν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς μεθόδου.

Κύριος σκοπὸς τοῦ μαθήματος τῆς πραγματογνωσίας δὲν εἶναι ἡ προσθήκη ὀλίγων γνώσεων καὶ νέων λέξεων εἰς τὸν κύκλον τῆς ἐμπειρίας τοῦ μαθητοῦ, ἀλλ' ἡ δι' αὐτοῦ διέγερσις τοῦ πολυμεροῦς ἐνδιαφέροντος· τῆς ἀκριβοῦς ἀντιλήψεως καὶ ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων, καὶ τῆς προφυλάξεως τῶν παιδῶν ἀπὸ τῆς λανθασμένης ἐπιπολαιότητος καὶ ἀδιαφορίας. Πρὸς τοῦτο θέλετε προσπαθῆ—ὅπου εἶναι δυνατόν—νὰ διεγείρητε καὶ τὰ ἑξ (β) κύρια εἶδη τοῦ ἐνδιαφέροντος, ἧτοι τὸ ἐμπειρικόν, θεωρητικόν, καλλιλογικόν, συμπαθητικόν, κοινωνικόν καὶ τὸ θρησκευτικόν.

Δὲν εἶναι δυνατόν ἐνταῦθα νὰ ἐκθίσω ἐν λεπτομερείᾳ τίνι τρόπῳ διεγείρεται ἕκαστον τῶν ἐνδιαφερόντων, θὰ ὑποδείξω ὅμως ἡμῖν ἐν ὀλίγοις τίνα κυρίως ὁδὸν θὰ τηρῆτε ἐν τῇ ἐποπτικῇ διδασκαλίᾳ τῶν πραγμάτων.

Πρῶτον θέλετε ἐπιδείξῃ τοῖς μαθηταῖς τὸ διδακτικόν ἀντικείμενον καὶ θὰ ἐπιζητήσητε δι' ἐρωτήσεως τὸ ὄνομα αὐτοῦ, τὸ σχῆμα, χρῶμα, διαστάσεως βάρους, χρῆσιν κλπ. ὅσα εἶναι γνωστὰ τοῖς μαθηταῖς ἐκ πείρας. Ἄφ' οὗ ἀντιληφθῆτε ἐπὶ πόσον περὶ τοῦ πράγματος ἐπεκτείνεται ἡ ἐμπειρία τῶν μαθητῶν, ἐπανέρχεσθε εἰς τὸ κύριον ἡμῶν ἔργον (σύνθεσιν) καὶ δίδετε τὸ ἀληθὲς ὄνομα (τεχνικόν ἢ ἐπιστημονικόν).

κόν. Μετά τοῦτο ἐπιλαμβάνεσθε (διὰ τῆς ἐρωτηματικῆς μορφῆς τῆς διδασκαλίας) τῆς λεπτομεροῦς καὶ κατὰ συνεχῆ σειρὰν ἐξετάσεως ἐνὸς ἐκάστου τῶν διακριτικῶν μερῶν τοῦ ὅλου ἀντικειμένου καὶ ἐνδιατρίβετε ἐπὶ τούτων μέχρι τελείας αὐτῶν ἐξαντλήσεως, ἐντείνοντες τὴν προσοχὴν τῶν μαθητῶν εἰς τὴν ἀκριβῆ παρατήρησιν καὶ περιγραφὴν τῶν καθ' ἕκαστα μερῶν διὰ τῶν ἐρωτήσεων «τί ἄλλο παρατηρεῖτε ἐδῶ, τί ἐκεῖ, τί δεξιά, τί ἀριστερά αὐτοῦ κλπ.» Μετά τοῦτο ζητεῖτε παρὰ τινος τῶν (εὐφυστέρων τὸ πρῶτον) μαθητῶν τὴν ἐπανάληψιν τῶν εἰρημένων κατὰ τὴν ὑποδειχθεῖσαν σειρὰν καὶ τέλος τὴν ἀπὸ μνήμης (ἀπόντος τοῦ ἀντικειμένου) ἐπανάληψιν τοῦ ὅλου διδασχθέντος. Οὕτω θέλετε προχωρῆσαι εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ τῶν λοιπῶν διακριτικῶν μερῶν τοῦ ὅλου. Ὁ πάλιν συνιστῶ ὑμῖν εἶναι νὰ ἀποφεύγητε τὰ ἄλλα, δηλ. νὰ μὴ προχωρῆτε ἀπὸ σημείου εἰς σημεῖον ἀφίνοντες τὰ διάμεσα ἀνεξέταστα. Οὕτω ἐπιτυγχάνεται ἡ διέγερσις τοῦ ἐμπειρικοῦ ἐνδιαφέροντος.

Τὴν διέγερσιν τοῦ θεωρητικοῦ ἐνδιαφέροντος θέλετε ἐπιδιώξῃ ζητούντες παρὰ τῶν μαθητῶν νὰ ἀνεύρωσι τὸν λόγον, δι' ὃν τὸ ἀντικείμενον συνέστηκεν οὕτω καὶ ὄχι ἄλλως· τὸν λόγον δι' ὃν τὰ καθ' ἕκαστα μέρη ἔχουσι τοιαύτην πρὸς ἄλληλα συναρμογὴν ἢ διάθεσιν· πῶς ἄλλως ἦτο δυνατόν νὰ γένηται ἡ συναρμογὴ τῶν μερῶν, καὶ διὰ τί ὁ τεχνίτης προὔτιμησε ταύτην, καὶ ἄλλα τοιαῦτα Βεβαίως ἐνταῦθα θὰ ἀκούσητε πολλὰς ἀνοησίας, ὡς ἐπιβάλλεται ὑμῖν νὰ ἀναγκάσητε τοὺς μαθητὰς νὰ διορθώσωσι, καὶ ὄχι νὰ ἀπορρίψητε αὐτὰς σκαιῶς. Μὴ ζητεῖτε ὅμως καὶ αἰτιώδεις λόγους ὑπερβαίνοντας τὴν δύναμιν τῆς παιδικῆς διανοίας.

Τὸ καλλιλογικὸν ἐνδιαφέρον θὰ ἀναπτύξῃτε καταδεικνύοντες τὴν συμμετρίαν τοῦ ὅλου, τὴν ἀναλογίαν τῶν μερῶν, τὴν ἀρμονικὴν διάταξιν αὐτῶν, τὴν ποικιλίαν τῶν χρωμάτων, τὴν διαφορὰν τοῦ ἐπιδειχθέντος ἀντικειμένου πρὸς ἄλλα κακομορφότερα ὁμοιώματα αὐτοῦ, τὴν καθ' ὅλου ἀδρότητα ἢ λεπτότητα ἢ λειότητητα κλ. τοῦ ἀντικειμένου.

Τὸ συμπληθικόν. Ἐν καταδείξητε τὴν σχέσιν τοῦ ἀντικειμένου πρὸς ἡμᾶς ὡς πρὸς τὴν χρησιμότητα, τὴν ὠφελίαν, τὴν σκοπιμότητα, τὰς προσπάθειάς τοῦ τεχνίτου (ἂν εἶναι τεχνητὸν) εἰς τὸ νὰ καταστήσῃ τὸ ἔργον του ὠφελιμώτερον καὶ προσιτώτερον εἰς ἡμᾶς καὶ οὕτω καθ' ἐξῆς.

Τὸ κοινωνικὸν καὶ τὸ θρησκευτικὸν ἐνδιαφέρον δύνασθε μὲν νὰ διεγείρητε καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας ἀψύχων ἀντικειμένων, ἄλλα πολλῶ ἐυκολώτερον διὰ τῆς διδασκαλίας τῶν ἐμφύχων. Αἱ περιπέτειαι ἐνὸς ἥρωος ἀγωνιζομένου ὑπὲρ τοῦ κοινῦ καλοῦ, αἱ κακώσεις ὡς ὑφίστανται οἱ ἐν τῇ δουλείᾳ διατελοῦντες, ἡ χρησιμότης μιᾶς κρήνης ἢ ὑδρα-

γαγείου, τὸ ὠφέλιμον τοῦ σχολείου, ἡ ἐκδήλωσις τῆς φιλανθρωπίας διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν εὐαγῶν καταστημάτων, αἱ μέριμναι τῶν ἀρχόντων περὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ, ἡ ἐν τῇ φύσει ἐνδεικνυμένη πρόνοια τοῦ Θεοῦ περὶ πάντων, ἡ κοινὴ δυστυχία (σεισμός κλ.). ἡ προσευχὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, εἶναι ἄριστα μέσα πρὸς διέγερσιν τοῦ τε κοινωνικοῦ καὶ τοῦ θρησκευτικοῦ ἠνδραφίκευτος.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

Γ. ΒΑΝΔΩΝΟΣ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΟΥΣ ΤΗΣ ΕΝ ΗΛΕΪΑ. ΣΤΟΙΧΕΙΩΔΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Εἰ καὶ πάντες γνωρίζετε, ὅτι σκοπὸς τῆς στοιχειώδους Ἐκπαίδευσως δὲν εἶναι πῶς γὰ μαθητῶν δὲν τὸ δυνατὸν πλεονα τὰ ἠμπειστευμένα ὑμῖν τέκνα τοῦ Λαοῦ, ὡς οἱ μὴ εἰδότες φρονοῦσιν, ἀλλ' ἡ ἀνάπτυξις τῆς πνευματικῆς ἀδυναμίας αὐτῶν, καὶ ἡ ἠθικὴ, θρησκευτικὴ καὶ ἐθνικὴ αὐτῶν μόρφωσις, ἐν τούτοις πολλοὶ ἐξ ὑμῶν δὲν συνεμμορφώθησαν πρὸς ὅσα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ καὶ οἱ προκατοχοὶ ἡμῶν ὑπεδείξαμεν ὡς συμβάλλοντα πρὸς τὸν εἰρημένον σκοπὸν τῆς ἐκπαίδευσως, ἀλλ' ἐξακολουθοῦσι διδάσκοντες καὶ φερόμενοι ὅπως πρότερον διὸ ἐγνωμεν, ὅπως ἀνακεφαλαιώσωμεν ὡς τὰ ἐπόμενα.

α) Νὰ ἀποφεύγητε τὴν ἀπὸ βιβλίων ἀποσιθίθειαν, ὑποδεικνύοντες μὲν τοῖς μαθηταῖς ὡς βοήθημα ἐν τῇ κατ' ἴδιαν μελέτῃ τῶν ὠρισμένων βιβλίων ἐγκεκριμένων, ὅπερ ὁ ἀκολουθῆτε ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἐκάστου μαθήματος, ἀλλὰ μὴ ὑποχρεοῦντες αὐτοὺς εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν αὐτοῦ, ἐκτὸς τῶν ὠρισμένων μαθημάτων.

β) Νὰ ἐκκλησιάζησθε μετὰ τῶν μαθητῶν σας, ἐν ἀμέμπτῳ εὐκοσμίᾳ καὶ ταξει, κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας καθιερωμένας διὰ Β. Διατάγματος ἑορτὰς, καθ' ἃς διακόπτονται τὰ μαθήματα.

γ) Νὰ μὴ διακόπητε ἐν ἄλλαις ἡμέραις τὰ μαθήματα προφασίζόμενοι τὰς τοπικὰς ἑορτὰς—(ἀρκεῖ μία τοιαύτη κατ' ἔτος καὶ δι' ἐκάστον τόπον, ἂν τυχὸν δὲν εἶναι καὶ αὕτη ἐκ τῶν ἐπισήμως ἑορτασίων)—ἰθὺζοντες οὕτω τοὺς μικροὺς παῖδας εἰς τὴν ὄκητριαν καὶ φυγοπονίαν, εἰς ἣν ἀτυχῶς ἀπὸ κακῆς ἕξεως καὶ κακῶς ἐννοουμένης θρησκευτικῆς δῆθεν εὐλαθείας εἴμεθα ἐν Ἑλλάδι ἐπιρρεπεῖς.

δ) Νὰ φέρησθε εὐλαβῶς σεῖς αὐτοὶ πρὸς τὰς καθεστηκυίας ἀρχὰς τοῦ τόπου καὶ εὐγενῶς πρὸς πάντας τοὺς πολίτας, παρέχοντες ἑαυτοὺς πρότυπον ὑπόδειγμα καλῆς ἀγωγῆς καὶ κοσμιότητος, καὶ δι' αὐτῆς προσέτι τῆς περιβολῆς ἡμῶν καὶ διὰ τοῦ τρόπου τοῦ ἠμιλεῖν καὶ

φέρεσθαι, ὄντες ἀπὸ βίῃ ἀδιάβλητοι, τοὺς τρόπους ἀνεπίληπτοι, καὶ ταῖς ἐμπειρίαις ἄριστοι».

ε') Ἐν ἑκάστη κατὰ τὴν διδασκαλίαν σας—(εὐτυχῶς διδομένη ἑκάστοτε)—να ἀνυψοῦτε τὴν πρὸς τὴν ἔνδοξον ἡμῶν Πατρίδα ἀγάπην, ἐμπέοντες τὸ φιλόπατρι συναίσθημα εἰς τοὺς ἑλληνοπαίδας, διὰ νὰ μὴ καταπίπτῃ ἡ ἀτυχῶς ἡσμέραι χαλαρομένη μεγάλη ἐθνικὴ ἀποστολὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

ς'). Να διδάσκητε ἑκάστον μᾶθημα κατὰ τὴν ὠρισμένην ἐν τῷ ὠρολόγιῳ προγράμματί σας ὥραν καὶ νὰ ἔχητε τοῦτο ἀνηρτημένον πάντοτε ἐν ἐπιφανεῖ θέσει τοῦ σχολείου. Τὰ μαθήματα πρέπει νὰ διδάσκωνται ἐν μεγίστῃ τάξει καὶ ἀναλόγως τῆς τε ὕλης αὐτῶν καὶ τῶν δυνάμεων καὶ τοῦ χρόνου, ἅτινα θὰ ἔχωσι δι' ἑκάστον μᾶθημα οἱ μαθηταί.—Νὰ μὴ ὑπερφορτώνωνται δὲ οἱ μαθηταί μὲ πολλὴν ἐργασίαν ἐν τῇ κατ' οἶκον μελέτῃ των. Πρέπει οἱ πάντες νὰ κατανοήσωσιν ὅτι ἐν τῷ σχολεῖῳ τὰ τέκνα των μορφοῦνται καὶ ἀναπτύσσονται διὰ τοῦ διδασκάλου· διότι, ἄλλως, θεωρεῖται ὑπὸ τῶν πολλῶν ὡς περιττός τις καὶ ὡς πολυτέλεια ὁ διδάσκαλος. Οὕτως δὲ δὲν θὰ δικαιολογῶνται, ὅταν καταγγέλωνται ὑφ' ἡμῶν, μὴ ἀποστέλλοντες τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα, ὅτι δῆθεν σπουδάζουσι τὰ τέκνα των μόνον κατ' οἶκον μελετῶντα.

ζ') Να τηρῆτε τὴν προσήκουσαν καθαριότητα ἐντὸς καὶ ἐκτὸς τοῦ σχολείου, ἐπιβάλλοντες ταύτην καὶ εἰς τοὺς μαθητάς σας αὐστηρῶς, ὥστε νὰ θεωρῆται ὑπ' αὐτῶν ὡς ἀνάγκη τις σωματικὴ καὶ θρησκευτικὴ· πρέπει νὰ ἐκλείψῃ ἡ ὑδροφοβία, οὕτως εἰπεῖν, ὑφ' ἧς κατατρώχεται, ἰδίᾳ ἐν τοῖς χωρίοις, ὁ ἑλλήν. λαός.

η') Να στολιζήτε ἀδιαλείπτως τὸν περίξ τοῦ σχολείου σας χῶρον διὰ φυτείας, καταρτίζοντες, ὅπου δυνατόν, κηπάρια. ὥστε νὰ ἐμπνεύσητε εἰς τοὺς μαθητάς σας τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ζῶσαν φύσιν, διδάσκοντες αὐτοὺς ἐποπτικῶς πᾶν ὅ,τι χρήσιμον. Βραδύτερον θέλομεν μεριμνήσῃ νὰ σὰς προμηθεύσωμεν σπόρους καὶ δενδρύλλια, ὅπως φυτεύσητε, ὅπου εἶναι δυνατόν, ὅλους τοὺς περίξ τόπους.

Πεπεσμεθα τέλος ὅτι πάντες θέλετε προθύμως ἀκολουθήσῃ τὰ ἀνωτέρω, εὐκολώτατα ἄλλως καὶ οὐχὶ δυσυπέρβλητα.

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Π. ΙΑΤΡΙΔΗΣ

Τοῦ αὐτοῦ.

Κατόπιν τῶν ὅσα πρό τινος ἐπεστείλαμεν ὑμῖν, ἐφίσταμεν τὴν

προσοχήν σας καὶ πρὸς τὰ ἐπόμενα, οὐκ ὀλίγον συμβάλλοντα πρὸς ἄμειπτον λειτουργίαν τῆς ὑπηρεσίας τῶν σχολείων καθόλου.

1. *Νὰ μὴ μεμυμιορῆτε μόνον διὰ τὰς τυχόν ὑπαρχούσας ἐν τοῖς σχολείοις σας ἰλλείψεις, ἀλλὰ φροντίζοντες ἀδιαλείπτως περὶ τῆς πληρώσεως αὐτῶν ἐργάζεσθε μετὰ τοῦ προσήκοντος ζήλου, ἀναλογιζόμενοι ὅτι οἱ παλαιότεροι συνάδελφοι ἡμῶν, οἱ ἀληθεῖς διδασκάλοι τοῦ γένους, ἐδίδασκον ἐν ὑπαίθρῳ ἢ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ὑπὸ σκιᾶν δένδρων, ἄνευ διδακτικῶν ὀργάνων, ἄνευ διδακτικῶν βιβλίων καὶ ἔχοντες βοήθημά των μόνον τὴν Ὀκτώηχον καὶ ἕμως ὅποιοι ἦσαν οἱ καρποὶ των!*

2. *Νὰ φροντίζετε, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ, ἐκτὸς τῆς συλλογῆς τῶν διδακτικῶν ὀργάνων καὶ σκευῶν, νὰ καταρτισθῆ ἐν τῷ σχολείῳ σας μικρὰ τις βιβλιοθήκη ἐκ βιβλίων ὑπηρεσιακῶν καὶ κοινωφελῶν. Πολλοὶ πολλάκις ἐξ ὑμῶν ἐπλούτισαν τὰ σχολεῖα των διὰ χρησιμοτάτων ὀργάνων καὶ βιβλίων ἄνευ μεγάλων δαπανῶν. Θέλεις, ἐπιμονή, ἀγάπη καὶ ποιὰ τις αὐταπάρνησις πρὸς τὸ ὄντως δυσχερὲς ἀλλὰ μέγιστον καὶ ἔθνικόν ἡμῶν ἔργον χρειάζεται, καὶ πολλὰ δύναται νὰ κατορθώσῃ φιλότιμος διδάσκαλος. Μὴ νομίση τις δὲ ὅτι ἡ δαπάνη διὰ τὰ τοιαῦτα εἶναι μέγα τι καὶ δυσυπέβλητον πρόσκομμα· μικρὰ περισσεύματα ἐκ τῶν γραφικῶν ἐξόδων, ἐνιαυσία συνδρομὴ αὐτοῦ τοῦ διδασκάλου, τῶν μαθητῶν, τῶν ἱερέων, τῶν ἐκκλησιῶν καὶ λοιπῶν φιλομούσων πολιτῶν, καταλλήλως προτρεπομένων, πολλὰ δύνανται νὰ κατορθώσωσι. Τὸ σχολεῖον, ἰδίᾳ ἐν ταῖς μικραῖς κώμαις, πρέπει νὰ καταστήσῃτε κέντρον μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως ὅλων τῶν πολιτῶν, ὅτινες πάνυ δικαίως ἀπὸ τοῦ διδασκαλικοῦ στόματος ζητοῦσι τὰ πάντα νὰ μάθωσι. Βραδύτερον θέλομεν συστήσῃ ὑμῖν κατάλληλα βιβλία καὶ περιοδικά.*

Νὰ μὴ ἀναμιγνύεσθε εἰς τὰς πολιτικὰς ἢ κοινωνικὰς διαμάχας· προκαλούμενοι δὲ νὰ φροντίζετε νὰ συμβιβάζητε τὰ διεστῶτα, γινόμενοι οὕτως εἰρηνοποιοὶ διαιτηταὶ τῆς μεταξὺ τῶν πολιτῶν διχονοίας, μετατρέποντες ταύτην εἰς ἁμόνοιαν.

4. *Νὰ κατασκευάσῃ ἕκαστος ὑμῶν τοπογραφικὸν χάρτην ὅλου τοῦ δήμου, εἰς ἃν ἀνήκει τὸ σχολεῖον, μὲ κέντρον τὴν κώμην, ἐν ἣ λειτουργεῖ κατὰ τὰς ὁδηγίας, ἃς ἐδώκαμεν ἕκαστῳ προφορικῶς, καὶ ἃν ἢ ἀναρτήσῃτε εἰς τὸ σχολεῖόν σας, χρησιμοποιοῦντες αὐτὸν εἰς τὸ μάθημα τῆς παιριδογραφίας, ὅταν δὲν δύνασθε νὰ διδάσκητε αὐτὴν ἔμποπτικῶς.*

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς
ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ Π. ΙΑΤΡΙΔΗΣ

Πρὸς τοὺς κ. κ. δημοδιδασκάλους τοῦ
νομοῦ Κεφαλληνίας

Λαμβάνων ἀφορμὴν ἐκ τῆς ὑπ' ἀριθ. 102 ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου τῶν Οἰκονομικῶν περὶ διασώσεως τῶν δασῶν, συνιστῶ θερμῶς ὑμῖν, ἵνα δι' ἐπαγωγῆς διδασκαλίας ἐμπνεύσητε εἰς τὰ παιδιά τὴν ἀγάπην πρὸς τὰ φυτὰ καὶ τὰ δένδρα, τὰ ὁποῖα συντελοῦσι τοσοῦτον εἰς τὴν ὑγείαν καὶ τὸν ἐξωραϊσμόν.

Ἐὰν κατορθωθῇ νὰ ἐνοηθῶσιν οἱ παῖδες ἀπὸ τῆς μικρᾶς τῶν ἡλικίας τὴν χρησιμότητα καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν τῶν δένδρων, οὐδεμίαν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι θὰ γείνη μέγα βήμα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, διότι θ' ἀποφεύγῃ τὰς γινομένας παρ' αὐτῶν ἐκ τῆς ἀπειρίας βλάβας.

Τούτου ἐπιτυγχανομένου κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, βραδύτερον οἱ παῖδες ἀνδρούμενοι θὰ αἰσθανθῶσι τὴν μεγάλην ὠφελίαν τῶν δασῶν, τὰ ὁποῖα ἐξασκοῦσι τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς ὑγείας τῶν ἀτόμων, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τοῦ πλοῦτου τῆς χώρας.

Ὅπου ἡ δενδροφυτεία δὲν εἶναι πυκνὴ καὶ τὰ δάση ἠλλείπουσιν, αἱ βροχαὶ καθίστανται σπάνιαι καὶ τὸ ἔδαφος ξηρὸν καὶ ἔχον ἀπεναντίας ὅπου θάλλει ἀκαλὰ ἢ ἑλαία καὶ πυκνοῦται εἰς δάση ὁ πρῖνος, ἡ πεύκη καὶ ἡ ἐλάτη, ἐκεῖ ἡ ἀτμόσφαιρα γίνεται δροσερά, οἱ ὕετοι θαψιλεῖς καὶ παραγωγὴ ἄφθονος.

Ἡ χώρα ἡμῶν ἢ τοσοῦτον εὐνοηθεῖσα παρὰ τῆς φύσεως εἰς ἀνάπτυξιν δασῶν, κινδυνεύει ν' ἀπογυμνωθῇ τῆς ὠραίας περιβολῆς, ἥτις περικοσμεῖ τὰ ὑψηλά της ὄρη, διότι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἐδιδάχθησαν πόσον ὁ στολισμὸς οὗτος εἶναι χρήσιμος.

Οἱ ἀρχαῖοι ἡμῶν πρόγονοι, ἵνα διαφυλάττωσι τὰ δάση, εἶθεον ταῦτα ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν ἡμεῖς ἀφοῦ δὲν δυνάμεθα τοῦτο νὰ πράξωμεν, ἄς ἐμπιστευθῶμεν τὴν συντήρησιν εἰς τὸ αἰσθημα, τὸ ὁποῖον θὰ ἐμπνεύσητε εἰς τὰς τρυφερὰς τῶν παιδῶν ψυχάς, ἀπὸ τὰς ὁποίας, καλῶς παρασκευαζομένης, πολλὰ θὰ εἶναι δυνατόν νὰ ἐλθῇ τις.

Μὲ τοιαύτην προσδοκίαν παρακαλῶ νὰ ἐπιστήσητε ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν ἐπὶ τοῦ ζωτικῆς τούτου ζητήματος.

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς

ΔΗΜ. Γ. ΜΑΥΡΟΚΕΦΑΛΟΣ.

Ἄριθ. 30

Ἐν Ἐρμουπόλει τῆ 12ῃ Ἰανουαρίου 1901

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο

ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ
ΤΩΝ ΚΥΚΛΑΔΩΝ

Πρὸς

τοὺς κ. κ. Διδασκάλους καὶ Διδασκαλίσας τῆς στοιχειώδους Ἐκπαι-
δεύσεως τοῦ Νομοῦ Κυκλάδων.

Ἄν κρίνωμεν ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε ὑφ' ἡμῶν ἐπιθεωρηθέντων σχολείων τῆς στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως κατὰ τὸν νομὸν τῶν Κυκλάδων, συμπεραίνομεν ὅτι καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς σχολείοις τοῦ Νομοῦ αὐτὰ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐλλείψεις θὰ ὑφίστανται ἀφορῶσα εἰς τοὺς διδάσκοντας καὶ διδασκόμενους ἢ εἰς τὰ διδασκῆρια.

Καὶ ἡ μὲν πλήρωσις τῶν ἐλλείψεων τῶν διδασκῆριων εἶναι ἔργον ἄλλων ἀρμοδίων. Ἄλλ' ἡ πλήρωσις τῶν ἐλλείψεων τῶν διδασκόντων κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ ἡ ἀνελλιπὴς φροντίσις τῶν μαθητῶν εἶναι ἔργον καὶ καθήκον αὐτῶν τούτων τῶν διδασκάλων, ἃν ἔγνωμεν νὰ συστήσωμεν αὐτοῖς ἀπὸ τοῦδε, πρὶν ἢ εἰς μάτην διαρρέυση ὀλόκληρον τὸ σχολικὸν ἔτος.

Καὶ δὴ, α') Συνιστῶμεν τάξιν καὶ ἀκριβῆ καταρτισμὸν τοῦ ἀρχείου παντὸς σχολείου ἤτοι : Τὸ ἀρχεῖον δεόν νὰ κέκτηται μαθητολόγιον, ἔλεγχον ἐξετάσεων μαθητῶν κατὰ τάξεις, πρωτόκολλον, ἔλεγχον ἀπουσιῶν ἔπαντα λινοδέτα τοῦλάχιστον βιβλίον διδασκομένης ὕλης ἐκάστης ἡμέρας καὶ ὥρας, πρόγραμμα ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου ἐγκεκριμένον καὶ ὠρολόγιον. Κατ' ἀκριβῆ τήρησιν τούτων δεόν νὰ γίνηται ἡ διδασκαλία τῶν μαθημάτων.

β') Διδασκαλίαν τῆς ὕλης ἐκάστου τῶν ἀναγραφόμενων ὑπὸ τοῦ προγράμματος μαθημάτων ἐν ἰσορροπίᾳ, χωρὶς τὸ ἐν νὰ παραβλάπτηται χάριν τοῦ ἑτέρου,

γ') Ἐπίσης ἐπιμελεῖ διδασκαλίαν τεχνικῶν μαθημάτων. Ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ ἐπιτρέπεται νὰ τίθενται ταῦτα ἐν δευτέρᾳ μοίρᾳ παρορώμενα ὡς πάρεργα ἢ περιττά. Ἡ ὀδική, ἰχθυογραφία, καλλιγραφία καὶ γυμναστικὴ τυγχάνουσιν ἐπίσης σπουδαία, ὅσον καὶ τᾶλλα μαθήματα. Ἡ τέχνη τοῦ καλλιγραφεῖν γίνεται κτῆμα, ἃν ὁ πᾶς συνή-

ὄζῃ νὰ γράφῃ κατὰ τοὺς χαρακτῆρας τῆς καλλιγραφίας καὶ οὐχὶ ἀπομιμούμενος τὸ σχῆμα τῶν ἐντύπων γραμμάτων, ὅπερ εἶναι δυσκολώτατον, ἂν μὴ ἀδύνατον. Τὴν ἄνευ ἀναβολῆς θεραπείαν πασῶν τῶν εἰρημένων ἐλλείψεων καὶ ἀνωμαλιῶν, ἅς ἀντελήφθημεν ἐν πολλοῖς σχολείοις, ἀξιούμεν παρ' ὑμῶν.

δ') Ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῶν γλωσσικῶν μαθημάτων παρατηρήσαμεν ὅτι ἢ τις ἢ οὐδεὶς ἀκολουθεῖ μέθοδόν τιναν. Ἡ ἐν τῇ διδασκαλίᾳ παντὸς μαθήματος μέθοδος δὲν ἐννοοῦμεν ὅτι εἶναι ἄθροισμα στερεοτύπων καὶ πεπηγότων κανόνων, ἀλλὰ δὲν δύναται καὶ νὰ ὀνομασθῇ μέθοδος, ἢτοι συστηματικὴ ἐργασία ἢ ἐφαρμοζομένη νῦν ὑπὸ τῶν διδασκάλων ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἑλληνικῶν.

Καὶ πῶς μὲν φρονοῦμεν ὅτι μεθοδικώτερον, ὁρθότερον καὶ καρποφορώτερον δύναται νὰ διδάσκωνται τὰ γλωσσικὰ μαθήματα, ὑποδειγματικῶς ἄλλοτε θὰ παραστήσωμεν, ἤδη δὲ ἀρκούμεθα γενικῶς νὰ συμβουλευσωμεν τάδε. Περὶ τὴν ἀνάγνωσιν οἱ μαθηταὶ δεόν νὰ ἀσκῶνται οὕτως ὥστε νὰ ἀναγινώσκωσι μεθ' ὕψους φυσικοῦ, ἀφελοῦς καὶ ἀβιάστου καὶ μετὰ ἡθικῆς ὑποκρίσεως ἀνταποκρινομένης τῆς ἀπαγγελίας εἰς τὸ νόημα τῆς ἀναγινωσκομένης περικοπῆς. Τῇ δὲ διδασκαλίᾳ ἐπιβάλλεται νὰ κατέρχεται εἰς τὴν διδασκαλίαν ἔχει μόνον τῶν ἀπὸ μνήμης μαθημάτων ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ τῆς ἀναγνώσεως δεόντως προπαρασκευασμένος. Τοῦτο δὲν εἶναι ἀξίωμα τῆς παιδαγωγικῆς; Ἐν τούτοις ὀλίγιστοι ἐξ ἕσων ἤκουσα, εἶχον προπαρασκευασθῆ εἰς τὸ ἀποδίδειν πιστῶς τὴν ἐρμηνείαν τῶν λέξεων καὶ τὸ νόημα τοῦ κειμένου. Οἱ πλεῖστοι πειρῶνται νὰ ἐρμηνεύωσι τὰς λέξεις ἐκ τοῦ προχείρου, χωρὶς νὰ συμβουλευῶνται οὐδὲ τὸ παράπαν τὸ λεξικὸν καὶ χωρὶς νὰ ἔχωσι ρίψει προηγουμένως οὐδὲ ἀπλοῦν βλέμμα ἐπὶ τοῦ κειμένου. Διὰ τὸν δημοδιδάσκαλον τοιαύτη αὐτοπεποιθήσις θὰ ἦτο τόλμημα ἐπικίνδυνον. Ἄλλως, ἀμαθία μὲν θράσος, λογισμὸς δὲ ὄκρον φέρει».

Ἄλλὰ καὶ περὶ τὴν ἐλλιπῆ ἢ ὅλως σφαλερὰν διδασκαλίαν τῆς τεχνολογίας δὲν ὑπολείπονται οἱ πλεῖστοι, ἀρκούμενοι εἰς τὴν ἀνά χειρὸς τυχοῦσαν διδασκαλίαν γραμματικὴν, αἰῶν ἐλλιπεστάτων καὶ σφαλρωτάτων γέμουσι σήμερον τὰ δημοτ. σχολεῖα· διότι τὸ ἐπίσημον πρόγραμμα ἀποκλείσκει τὸ βιβλίον τῆς γραμματικῆς ἀπὸ τοῦ κοινοῦ δημοτ. σχολείου ἠγχεν εἰς τὸ ἀντίθετον ἀποτέλεσμα δυστυχῶς τοὺς συγγραφεῖς καὶ διδασκάλους αὐτοῦ καταμαθόντας ὡς ἀνύσιμον πρᾶγμα καὶ τελειουργὸν ἐπιμέλεια καὶ πόρος εἶσι».

Τὶ δὲ νὰ εἴπωμεν περὶ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς ἐξαγωγῆς συμπεράσματος δηλ. τοῦ κοροποῦ; Εἰς τὸ στάδιον πλέον τοῦτο τῆς διδασκαλίας αἱ πλεῖστοι διδασκαλοὶ ἀποδείκνυνται — μετὰ ὀλίφειώς μας τὸ λέγομεν — τελείως ἀνάξιοι τοῦ ὀνόματός των. Ἡ διάνοις τοῦ παιδὸς δεόν νὰ ὀζύνηται εἰς τὸ κρτανοεῖν τὴν ἀναγνωσθεῖσάν περικοπὴν,

Τούτο κατορθοῦται διὰ τῆς ὀρθῆς ἐρμηνείας τῶν ἀγνώστων λέξεων τῆς ἀναγνωσθείσης περικοπῆς, εἶτα διὰ τῆς γραμματικῆς καὶ τῆς λογικῆς ἀναπτύξεως ἐκάστης τῶν προτάσεων καὶ διὰ τοῦ συνδυασμοῦ καὶ τῆς ἀλληλουχίας πρὸς ἀλλήλας, κατόπιν διὰ τῆς ἀναπτύξεως ἐπὶ τὸ εὐρύτερον καὶ ἀνακεφαλαιώσεως τῆς ὅλης περικοπῆς, χωρὶς νὰ περιορίζηται ὁ μαθητὴς εἰς τὸ ἀπομνημονεύειν ταύτην αὐτολεξεὶ πλὴν ἐννοεῖται τοῦ ἀποθησαυρίζειν τὰς καινοφανεῖς λέξεις καὶ φράσεις ἢ τὰς προτάσεις τὰς ἀξιομνημονεύτους διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν περίτεχον αὐτῶν πλοκὴν καὶ ἀμίμητον χάριν. Εἶτα μετὰ τὴν πλήρη κατανόησιν τοῦ ὅλου περιεχομένου τῆς περικοπῆς, ἐν ἣ αὐστηρῶς δεῖν νὰ ἐντοπίζηται καὶ περιορίζηται ὁ μαθητὴς, ἀνάγκη νὰ γίνηται σύμπτυξις εἰς μίαν πρότασιν ἢ δύο ὅσα δηλ. εἶναι καὶ τὰ περιεχόμενα κύρια νοήματα. Μετὰ ταῦτα νὰ συνδυάζηται μετὰ τῶν προηγούμενων νοημάτων καὶ εἶτα νὰ ἐξάγηται τὸ συμπέρασμα, ἀν μόνη τῆς ἢ ὑπὸ μελέτην περικοπὴ δὲν εἶναι ἀρκετὴ πρὸς ἐξαγωγήν συμπέρασματος. Κατόπιν τούτων διὰ τοῦ συνδυασμοῦ ὅλων τῶν περιόδων καὶ εἶτα ὅλων τῶν παραγράφων νὰ ἐξάγηται τὸ νόημα καὶ τὸ συμπέρασμα ἢ ὁ καρπὸς τοῦ ὅλου κεφαλαίου· ἐν τέλει δὲ εἶναι ἀπαραίτητον νὰ γίνηται ἡ ἐφαρμογὴ ἐπὶ τοῦ καθ' ἡμέραν πρακτικοῦ βίου, ὡσάκις ἐπιτρέπεται τοιαύτη.

Οὕτω ὁ μαθητὴς θὰ καταστῆ ἱκανὸς νὰ κατανοῇ καὶ νὰ ἐπωφεληθῆ καὶ πικνὸς ἄλλου βιβλίου ἢ καὶ νὰ νοῆ γενικῶς : «'Ο ροῦς δὴ ἀρχικὸς (κυβερνητὴς) τοῦ λόγου» ἐνῶ ἐκ τῆς ἐργασίας, ἣν ἀντελήφθημεν ὅτι γίνεταί ἤδη ἐν τοῖς σχολείοις, ἡ διάνοιά τοῦ μαθητοῦ τούναντίον ἀμβλύνεται καὶ χαῦνος περὶ τὸ νοεῖν καθίσταται.

Ταῦτά παρατηρήσαμεν καὶ ἐπὶ τῆς διδασκαλίας τῆς ἀριθμητικῆς. Πλὴν τινῶν οἱ ἄλλοι διδάσκουσι τὴν ἀριθμητικὴν ἀπροπαράσκευοι καὶ ποιμενικῶ τῷ τρόπῳ ἐπιτάσσοντες τῷ μαθητῇ νὰ ἐκτελῇ πράξεις ὅπως αὐθαίρετως, χωρὶς νὰ δίδωσι καὶ τὸν λόγον ἐκάστης πράξεως ἀμνημονοῦντες ἢ ἀγνοοῦντες τὸ παιδαγωγικὸν ἀξίωμα «*Διδασκε μετὰ λόγου*».

Τὰ Ἑλληνικὰ καὶ τὰ μαθηματικὰ εἶναι τῷ διδασκάλῳ καὶ τῷ μαθητῇ τὰ δυσχερέστατα μαθήματα. Καὶ ἐντούτοις ταῦτα φιλοτιμούνται οἱ πλεῖστοι τῶν διδασκάλων νὰ διδάσκωσιν ἐκ τοῦ προχείρου καὶ ἀνευ προμελέτης· διότι ἢ περιφρονοῦσι τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον, τὸ βιβλίον, ὑπερ ὧφειλον νὰ συμβουλευώνται τοῦλάχιστον δι' ἐαυτοῦς ἢ χρωῖνται κακῶ τοιοῦτω συμβούλῳ. Γίνεται τις major ἀλλὰ cum libro δηλ. κρείσσων γίνεται τις διὰ τοῦ βιβλίου. Ἀλλὰ ἀνάγκη καὶ νὰ ἀγοράξῃ ὁ διδάσκαλος βιβλία, τοῦλάχιστον ὅσα θὰ τὸν βοηθῶσιν εἰς τὸ ἔργον του, μὴ ἐκ φιλαργυρίας «*εὐδωρον ἀμαθίαν διώκων*»· διότι «*ἀδρανῶν τῆς παιδείας ἢ χρῆσις τῶν βιβλίων ἐστίν*».

Και ἐνῷ περὶ τὰ σπουδαιότατα μαθήματα ἀμελῶς οἱ πλείστοι τῶν διδασκάλων ἔχουσιν, εὐνόητον ὅτι περὶ τἄλλα ἔχουσι πολλῷ ἀμελέστερον καὶ ραθυμότερον. Τίς ὁ καρπὸς καὶ τὸ συμπέρασμα τῆς ἱστορίας; τίς τῶν θρησκευτικῶν καὶ λοιπῶν μαθημάτων; Διὰ πλείστους διδασκάλους καρπὸς εἶναι πᾶσα ἀσυνάρτητος καὶ κενὴ φρασεολογία, ἣν ἀβασκάνιστως καὶ ἀπρομελετήτως κατὰ τὴν ὥραν τοῦ μαθήματος ἀνευ ἐννοίας συναρμολογοῦσιν. Εἶναι κενὸς πλέον νὰ τερματισθῇ ὁ συνήθης οὗτος τρόπος τῆς διδασκαλίας τῶν μαθημάτων καὶ ἕκαστος τῶν διδασκάλων φιλοτιμούμενος νὰ γείνη κρείστων ἐκ τούτου, προπαρασκευαζόμενος δὲ καὶ τελειοποιούμενος οὕτως ἀπὸ ἡμέρας εἰς ἡμέραν νὰ εἰσέρχηται εἰς τὸ σχολεῖον καὶ οὐχὶ «ολόμενος τὰ πάντα εἰδέναι καὶ περ μηδὲν εἰδώς» Ἀληθεῖς ἄρα ἀπρομελέητος εἰσίστω.»

Συνελόντι εἰπεῖν σκοπὸς τῆς ἐν τῷ δημοτικῷ σχολείῳ παιδείσεως ἦτοί τῆς διδασκαλίας καὶ μαθήσεως παντὸς μαθήματος καὶ ἰδίᾳ τῶν γλωσσικῶν εἶνε νὰ προσπορίσῃ εἰς τὸν παῖδα τὴν **εἰδολογικὴν μόρφωσιν** δηλονότι τὴν γενικὴν στοιχειώδη μόρφωσιν καὶ τὴν ἱκανότητα τοῦ νὰ ἐξετάζῃ ὀρθῶς, δικονομικῶς αὐτενεργῆ, λύη καὶ μεταχειρίζεται ἀνυσίμως καὶ πᾶν ζήτημα ἢ περίστασιν ἐν τῷ μετέπειτα πρακτικῷ βίῳ του ὡς βιοπαλαιστής ἀφαιμένος εἰς τὰς δυνάμεις του. Δι' ἧς ἱκανότητος ἐκτέτατο ὁ παῖς ν' ἀναρριχᾶται ἐπὶ τὴν ἐν τῷ κήπῳ του μηλέαν φυσικῶς ν' ἀναρριχᾶται καὶ ἐπὶ πᾶν ἄλλο πανταχοῦ δένδρον. «Διδάτοίονν ἰὸν παῖδα πάντα ἐκπαραδρομῆς μαθεῖν ἀλλὰ τὴν φιλοσοφίαν ἐν παντὶ προεβθεύειν» ἦτοί τὴν ἀσκήσιν καὶ δεξιότητα τοῦ ἐρευνᾶν καὶ ἀνευρίσκειν τὴν ἀλήθειαν παντός. «Διὰ γὰρ ταύτην τὴν φιλοσοφίαν ἐστὶ καὶ μετὰ ταύτης γινῶναι τί τὸ καλόν τί τὸ αἰσχρόν, τί τὸ δίκαιον, τί τὸ ἄδικον, τί τὸ συλλήβδην ἀρετόν τί τὸ φευκτόν.»

Ἐμπνεύσατε τοῖς μαθηταῖς καὶ καλλιεργήσατε θερμῶς τὸ βαθύ θρησκευτικὸν αἶσθημα, ὃ ἔστι τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἀληθῆ θρησκείαν· διδάξατε τοὺς μαθητὰς ὅτι ἡ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶνε ἀνθρώπινον αὐτοσχέδιον καὶ ἀστήρικτον κατασκευάσμα. Ἡ ψυχὴ τοῦ παιδὸς εἶνε τὸ ἐκμυχεῖον, ἐφ' οὗ ἐντυπωμένῃ πᾶσα ἐντύπωσις μένει ἀνεξίτηλος. Ὅδηγεῖτε ἀνελλιπῶς κατὰ τὰς ἐορτὰς τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν μητέρα Ἐκκλησίαν, «Ἄφειτε - ἢ μᾶλλον ἄγειτε - τὰ παιδιά ἔρχεσθαι πρὸς με» Χειραγωγεῖτε τοὺς παῖδας εἰς τὰ ρήματα τοῦ Χριστοῦ ἐρμηνεύοντες τὸ Εὐαγγέλιον καὶ καταρτίσατε τούτους τελείους χριστιανούς, ἦτοί τελείους ἠθικὸς χαρακτῆρας μετὰ Ἑλληνόπρεπος παιδείσεως παρέχοντες ὑμᾶς αὐτοὺς κατὰ τε τὸν ἰδιωτικὸν καὶ δημόσιον βίον παράδειγμα εὐσεβείας, εὐσομίας, σωφροσύνης καὶ πάσης ἄλλης ἀρετῆς αἰοῖς βίῳ ἀδιάβλητοι καὶ τοῖς τρόποις ἀνεπίλητοι.»

Ἐμπνέετε διηνεκῶς καὶ ἀδιαλείπτως αὐτοῖς γενναῖα φρονήματα καὶ αἰσθημάτων ἀγάπης πρὸς τὸ ἀπάντων σεμνότερον τιμωτέρον καὶ ἀγιώτερον ἤτοι πρὸς τὴν Πατρίδα, τὸν ἐθνουσιασμόν πρὸς τὴν πάτριον ἱστορίαν ἐξαιρῶντες τὴν ἐννοίαν τῆς Πατρίδος ἐν παντὶ καιρῷ καὶ προσφύρω πρὸς τοῦτο μαθήματα, καὶ δὴ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν Θεῖαν καὶ ἀθάνατον αὐτῆς γλῶσσαν, τὸ ταμεῖον τοῦ ἀληθοῦς, τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ, δι' ἧς ἢ Ἑλλάς ἀναθάλλει αἰωνία, ὡς καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Δύσεως ἐπὶ τῇ εἰσόδῳ τοῦ νέου αἰῶνος ἀνομολογοῦσιν.

Ἐμποιήσατε τοῖς μαθηταῖς τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν φύσιν καὶ δὴ πρὸς τὰ φυτὰ καὶ τὴν στοργὴν πρὸς τὰ ζῷα. Ὅρισατε αὐτοῖς καὶ ἔπαθλα ἐπὶ τῇ Θεραπείᾳ καὶ καλλιεργίᾳ τῶν φυτῶν τοσοῦτον ἀναγκαῖον διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ τόπου τούτου δεινῶς πάσχοντος ἐκ τῆς λειψυδρίας καὶ τὸσαν ἄλλων κακῶν ἐλλείπει τῶν φυτῶν.

Καὶ καθόλου προετοιμάσατε καὶ καταρτίσατε τοὺς μαθητὰς ἱκανοὺς καὶ ὀπλίσατε δι' ὧν ἐφοδίων θὰ ἐπέξελθωσιν εἰς τὸν δεινὸν καὶ ἀργαλέον ἀγῶνα τοῦ βίου. Προσπαρασκευάσατε δὲ αὐτεῖς τὸ αὐτὸ ζῆν ὅ ἐστι κυρίως τὸ κατὰ Θεὸν ζῆν, τὸ καὶ προυγιαίναν.

Μὴ ὀκνεῖτε δὲ νὰ ποιήσῃτε χρῆσιν παντός τρόπου ἢ νομίμου μέτρου, δι' οὗ θὰ καθίστανται οἱ μαθηταὶ προθυμότεροι καὶ τακτικώτεροι περὶ τὴν φροῖτησιν εἰς τὸ σχολεῖον.

Ἐπὶ πᾶσι τούτοις δεῖξατε ἐπιμελείαν καὶ παρασκευάσατε καρποὺς πλείονας καὶ κρείττονας, οὓς ἐν καιρῷ θὰ δεῖξητε ὡς προϊόντα εὐάρεστα τῆς ἐπιμελείας σας. Ἀξιοῦμεν τούτων πάντων ἀπαρεγκλίτως τὴν ἐφαρμογὴν καὶ τὴν πιστὴν τήρησιν, ἧς τὰ ἀποτελέσματα ἀδυσωπήτως καὶ ἀνευ ἐπιεικείας ἐν καιρῷ ὀ απαιτήσωμεν. Μεταβάλατε τακτικὴν οἱ μέχρι τούδε νόθοι καὶ οἱ ἀπὸ τῶν περιτάσεων ἐξαρτῶντες τὴν θέσιν σας. Ὁ νόμος ἐχειραφέτησε τὸν δημοδιδασκάλον καὶ ἀνεβίβασε τοῦτον εἰς τὴν ἐμπέπουσαν περιωπὴν διότι διετέδεν ὁ νομοθέτης ὅτι μόνον διὰ τῶν διδασκάλων πᾶν ἔθνος μεγαλουργεῖ. Δείχθητε καὶ ὑμεῖς ἄξιοι τῶν προσδοκιῶν τῆς Πολιτείας καὶ τῶν ἐλπίδων τῆς Πατρίδος. Ἀπέχετε ν' ἀνχημυγύθητε εἰς τὰς φαιρῶν στικὰς ἀντεγκλήσεις καὶ ἐριστικὰς ἀνευ κόσμου συζητήσεις. Σέβεσθε τὰς ἀρχὰς τοῦ τόπου, ἐν ᾧ ὑπηρετεῖτε, καὶ πάντα πολιτῆν, μὴ ποιούμενοι κατὰχρησιν τοῦ προασιζήοντος ὑμᾶς νόμου διότι ἡ κατὰχρησις γεννᾷ τὴν ἀντίδρασιν καὶ αἶρει τὴν χρῆσιν καὶ τὴν εὐεργετικὴν ἐπιρροὴν παντός ὕλικου ἢ ἠθικοῦ ἀγαθοῦ. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς μεταξὺ σας σχέσεις ἔστε ἀδελφοὶ καὶ ἀγαπάτε ἀλλήλους ἀν' ἑαυτοὺς γὰρ γνώσκονται πάντες ὅτι εἶθε διδάσκαλοι τοῦ ἔθνους καὶ ὅτι ἀγαπᾶτε τὴν Πατρίδα.»

Ἡ θέσις ἐκάστου τῶν δημοδιδασκάλων τοῦ Κράτους, ἀρὰ καὶ τοῦ νομοῦ Κυκλάδων ἐξαρτᾶται ἤδη ἀπὸ τῆς ἱκανότητος, ἐπιμελείας καὶ τῆς χρηστότητος ἐκάστου αὐτῶν, Πᾶς τις ἀναλόγισθ' ἴτ.

τὸ ἱερώτατον ἐπάγγελμα τοῦ διδασκάλου καὶ ἄς ρυθμίση τὴν πολιτείαν του συμφώνως τῇ ὑψίστῃ ἀποστολῇ του. Ἐχετε διὰ μνήμης, ὅτι πᾶσα πτώσις ἀπὸ ὑψηλοτέρου σημείου φέρει καὶ βαρύτερον κάταγμα καὶ ὀδυνηρότερας συνεπείας.

Τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη χαιρετίζουσι τὸν νέον αἰῶνα καὶ εἰσέρχονται εἰς τοῦτον σεμνυνόμενα ἐπὶ πάσῃ προόδῳ. Μετ' ἐκείνων εἰσέρχεται εἰς τὸν νέον αἰῶνα καὶ ἡ Ἑλλάς, ἀλλ' ὑπολείπεται κατὰ τὴν ἐπιστήμην καὶ τὴν ἀνάλογον τοῦ συγχρόνου πολιτισμοῦ ὕλικήν καὶ ἠθικὴν εὐεξίαν καὶ πρόοδον. Ἀπὸ τοῦ διδασκάλου δὲ ἤρτηται— ἀφοῦ δυστυχῶς ὁ Κλήρος τόγε νῦν ἔχον ἔχει καταδικασθῆ εἰς ἀδράνειαν— ὡς ἀπὸ μόνου φορέως καὶ ἐργάτου νὰ σύρῃ τὸ ἔθνος τῆς Πατρίδος εἰς τὴν ἀμιλλαν καὶ προαγάγῃ ταύτην εἰς τὸν εὐγενῆ συναγωνισμόν τοῦ ἀληθοῦς πολιτισμοῦ, οὗ πάλαι ποτὲ ἦτο κοιτίς καὶ μήτηρ, ἀνακτῆσθαι δὲ αὕτη τὸ κλέος, τὸν ἐθνικὸν βίον, τὸ γόητρον καὶ τὸ ἰδεῶδες αὐτῆς μεγαλεῖον καὶ τοὺς λοιποὺς δούλους ἀδελφοὺς ν' ἀπολυτρώσῃ, νὰ ἐπιτελέσῃ δὲ καὶ τὴν ἀποστολὴν τῆς, ἣν ἀπ' αἰῶνων ὠνειροπόλησε καὶ εἰς ἣν ἡ Θεὸς Πρόνοια εὐδοκήσασα προώρισεν.

Ἐχον καὶ ἐγὼ λόγους νὰ πιστεύω ἀδικοκρίτως ὅτι ὑμεῖς οἱ διδάσκαλοι τοῦ νομοῦ τῶν Κυκλάδων πεποιθότες ἐπὶ τὴν Θεῖαν ἀντίληψιν καὶ ἀρμόμενοι θάρρος ἀπὸ τῆς εὐγενεῦς ψυχῆς καὶ συνακισθήσεως τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς σας θὰ δειχθῆτε ἀντάξιον τῶν ἡδίστων ἐλπίδων τῆς φιλότατης Πατρίδος προσπαγορεύω ὑμᾶς ἐπὶ τῇ νέᾳ ταύτῃ περιόδῳ εὐχόμενος ὑμῖν τὸ εὖ ποιεῖν καὶ εὖ πράττειν αὐτὸ δὲ εὖ νικάτω.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

Τῆς δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως τοῦ νομοῦ τῶν Κυκλάδων
Ἀντώνιος Βαλάσης

Πρὸς τοὺς κ. κ. δημοδιδασκάλους κλπ.
ταῦ νομοῦ Λακεδαιμόνος

Ἐπιθεωρήσας ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου π. ἔ. μέχρι τῆς σήμερον τὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γραμματοσχολεῖα δέκα ἐξ ἡμῶν τοῦ νομοῦ Λακεδαιμόνος καὶ ἀκριβῆ πως γνῶσιν σχῶν τῆς τελουμένης ἐν αὐτοῖς ἐργασίας ἀναγκαῖον κρίνω διὰ τῆς παρούσης ἐγκυκλίου νὰ ἐπιστήσω τὴν προσοχὴν ὑμῶν περὶ τινὰ ζητήματα, ἅτινα σχεῖσιν ἔχουσι πρὸς τὰ ὑμέτερα ἔργα καὶ καθήκοντα.

1) Μετὰ πλείονος ζήλου ὀφείλετε νὰ ἀσχοληθῆτε περὶ τὴν καλ-

λιέργειαν τοῦ ἔθους τῶν ἐμπειπιστευμένων ὑμῖν μαθητῶν. Ἐφ' ὅσον παρ' ἡμῖν οἱ πρὸς τῷ σχολεῖν λοιποὶ τῆς ἀγωγῆς παράγοντες ὑστεροῦσιν, ἀντὶ δὲ συνδρομῆς ὁ οἶκος καὶ ἡ κοινωρία παρεμβάλλουσι καλύματα τῷ ἔργῳ τῶν διδασκάλων, ἐπιβάλλεται αὐτοῖς νὰ καθιστῶσιν ὀλιγώτερον ἐπιβλαβὴ τὴν ἐπὶ τῶν ἀνηλικῶν παιδῶν ἐπίδρασιν τοῦ οἴκου καὶ τῆς κοινωρίας. Δι' ἐπιτηδεῖου καὶ σκοπίμου διδασκαλίας καὶ προσφῶν παραδειγμάτων προσήκει νὰ διεγείρηται παρὰ τοῖς παισὶν ἢ πρὸς τὰς παντοειδεῖς κακίας ἀποστροφή, ὑποθαλπηται ἢ πρὸς τὰ καλὰ ἀγάπη, ἀναπτύσσηται δὲ παρ' αὐτοῖς τὸ πρὸς τὴν τάξιν καὶ τὴν φιλοκαλίαν αἴσθημα. Ὅθεν δὲν ἀρκεῖ νὰ παρέχωνται τοῖς μαθηταῖς μόνον ξηρὰ διδάγματα, ἀλλ' ἀνάγκη νὰ βλέπωσι καὶ πράγματα, δι' ὧν νὰ ἐνισχύωνται ἐν τῇ ἀσκήσει τοῦ καλοῦ καὶ ὠφελίμου.

2) Οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ὅτι πάντες οἱ διδάσκαλοι δὲν παραλείπουσι νὰ συνιστῶσι τοῖς μαθηταῖς νὰ εἶνε κόσμιοι τὴν περιβολήν. καθαροὶ τὸ σῶμα καὶ νὰ διατηρῶσιν ἐν φιλοκαλίᾳ καὶ τάξει τὰ βιβλία καὶ τετραδίδια τῶν· ἀλλ' ἀντικρὺς ἀντιμάχεται πρὸς τὴν διδασκαλίαν ταύτην ἡ ρυπαρότης καὶ ἀταξία, ἣν ἐν τισὶ σχολείοις εἶδομεν ἐπικρατούσας. Ἡ βριθούσα κόνεως ἔδρα τοῦ διδασκάλου, τὰ ἐπ' αὐτῆς φύρδην μίγδην ἐρριμμένα ὑπηρεσιακὰ βιβλία καὶ ἔγγραφα, ἡ μεστὴ ρυπαροτήτων αἴθουσα τῆς διδασκαλίας, εἰσὶ φαινόμενα κακῶς ἐπιδρῶντα ἐπὶ τοῦ ἔθους τοῦ ἀνηλικῶ παιδός, ὅστις διδάσκεται μὲν καὶ ἀκούει τί εἶνε καλὸν καὶ προσήκον. ἀλλ' ἐνώπιον αὐτοῦ δὲν ἔχει τὴν εἰκόνα τοῦ καλοῦ καὶ προσήκοντος. Κατὰ ταῦτα οὐχὶ χάριν τῆς ὑπηρεσίας, οὐχὶ δῆλον ὅτι χάριν τοῦ ἐπιθεωρητοῦ, ὅστις δις ἢ τρίς τοῦ ἔτους θὰ ἐπισκεφθῇ σχολεῖόν τι, ἀλλὰ χάριν αὐτῶν τῶν παιδευομένων παιδῶν, ὀφείλουσιν οἱ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως λειτουργοὶ νὰ εἰσαγάγωσιν εἰς τὸ σχολεῖον τὴν φιλοκαλίαν καὶ τάξιν καὶ ἐμμελῶσιν ἐν αὐτῇ.

3) Διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 667 ἀπὸ 7ης Αὐγούστου 1897 ἐγκυκλιου τοῦ προκατόχου μου ἐπιθεωρητοῦ ἐδόθησαν ὑμῖν ἐπαρκεῖς ὁδηγίαι περὶ γραφῆς καὶ ὀρθογραφίας· ἤδη δ' ἀρκούμαι νὰ συστήσω ὑμῖν ὅπως ἐν τῇ διορθώσει τῶν οἰωνδήποτε γραπτῶν δοκιμῶν τῶν μαθητῶν καταβάλλητε πλείονα προσοχὴν. Ἡ διορθώσις δὲν πρέπει νὰ γίνηται εἰκῆ καὶ ὡς ἔτυχε. Καὶ ἐν ταύτῃ τὸ παράδειγμα τῆς φιλοκαλίας καὶ τάξεως πρῶτος ἄς παρέχη ὁ διδάσκαλος· τὰ ἐσφαλμένα ἄς σημειῶνται δι' ἐρυθρᾶς μολυβδίδος, διὰ γραμμῶν εὐθειῶν, ἐν τῷ περιθωρίῳ δὲ τοῦ τετραδίου προσήκει καλλιγραφικῶς νὰ ἀντικαθιστῶνται ἔστιν ὅτε ὑπὸ τοῦ διδασκάλου τὰ ἐσφαλμένως ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ γραφέντα. Προκρίνω ὡς λίαν συντελεστικόν εἰς τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ ἐν τοῖς ὀρθογραφικοῖς γυμνάσμασι τὸ σύστημα τῆς διορθώσεως, καθ' ὃ ὑποδεικνύει μὲν διὰ σημείου ὁ διδάσκαλος τὸ ἐσφαλμένως γραφέν, καταλείπει δὲ τῷ μαθητῇ τὴν φροντίδα τῆς μετὰ ὄριμον σκέψιν.

ἀνευρέσεως τοῦ ὀρθοῦ. Ἡ τῆς μειυτικῆς μεθόδου χρῆσις ἐν τούτῳ ἐπαινεῖται πολὺ.

4) Μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως παρετήρησα ὅτι γενικῶς πολὺ ἐπιστώσι τὴν προσοχὴν οἱ διδάσκαλοι τοῦ νομοῦ Λακεδαιμόνος εἰς τὸ σπουδαιότατον καὶ κυριώτατον τῶν μαθημάτων, τὴν ἀνάγνωσιν· ἀλλὰ μετὰ πλείονος ἐπιμονῆς προσήκει νὰ ἀσκῶνται οἱ μαθηταὶ ἐν τῇ ἀφηγήσει τῆς ἐνοίας τοῦ ἀναγινωσκομένου τεμαχίου, ἵνα ἐξ ἴσου καλλιεργῆται τὸ λεκτικὸν τοῦ μαθητοῦ. Ἔστω δ' ἡ ἀφήγησις ὅσον οἶόν τε μᾶλλον ἀνεξάρτητος τοῦ κειμένου, ἵνα μὴ οἰοεὶ ἀποστήθισις τοῦ ἀναγνωσθέντος τεμαχίου, ἀλλὰ περίληψις αὐτοῦ γίννηται. Οἱ διδάσκαλοι δ' οἵτινες τέρπονται ἀκροῶμενοι μόνον τοὺς στοιμυλωτέρους τῶν μαθητῶν, ἐνόχλησιν δ' αἰσθάνονται ἀσχολούμενοι περὶ τοὺς ἐλάττωμα γλωσσικὸν ἔχοντας καὶ διὰ τοῦτο δυσκόλους καὶ βραδεῖς περὶ τὴν ἐκφρασιν, οὕτω προσφερόμενοι, δεικνύουσιν ἀσύγνωστον ἀστοργίαν περὶ τὰ πνευματικὰ τέχνα τῶν τούναντίον μείζονος προσοχῆς καὶ φροντίδος προσήκει νὰ ἀξιώνται παρὰ τῶν διδασκάλων οἱ διὰ διαφόρους αἰτίας ὑπεροδύντες τῶν μαθητῶν.

5) Καταφανῆς ἡ ἀξία καὶ χρησιμότης ἐκάστου τῶν ἐν τῷ δημοτικῷ σχολεῖῳ διδασκομένων μαθημάτων. Δὲν ἀρμόζει δὲ χάριν τῶν πρωτεύοντων μαθημάτων νὰ παροράνται τὰ λεγόμενα δευτερεύοντα μαθήματα· καὶ ταῦτα ἐν μέτρῳ καὶ ἀναλογίᾳ προσήκει συμφώνως τῷ προγράμματι νὰ διδάσκωνται. Ἐν τισὶ μονοταξίεσι σχολείοις παρετήρησα ὅτι οὐ μόνον περὶ τὰ δευτερεύοντα μαθήματα δὲν ἀσχολοῦνται οἱ διδάσκαλοι ὅσον δεῖ, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι διὰ τὸ νεωρότερον καὶ ἀπειρότερον τῶν εἰς αὐτάς φοιτῶντων παιδῶν δὲν γίνεται ἡ ἐργασία μετὰ τοῦ ἀπαιτουμένου ζήλου. Σκληρὸν καὶ ἄδικον εὐαρέστως μὲν νὰ συνδιατρίβῃ ὁ διδάσκαλος μετὰ τῶν ἐμπειροτέρων καὶ μᾶλλον προηγμένων εἰς τὰ γράμματα παιδῶν, νὰ θεωρῇ δ' ἀτερπῆ καὶ ἀνίας πρόξενον τὴν ἐνσχόλησιν περὶ τοὺς μικροτέρους καὶ περὶ τὰ μικρότερα εἰσέτι διατρίβοντας παῖδας. Ὅσοι τῶν διδασκάλων ἀσχολοῦνται μετ' ἐνδιαφέροντος μόνον περὶ τὰ κύρια μαθήματα, παραμελοῦσι δὲ τὰ δευτερεύοντα καὶ τὰ τεχνικά, ἐπιλανθάνονται τοῦ τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως σκοποῦ, ἐν ὀφείλουσιν οἱ διδάσκαλοι ἐν τῇ ἐξασκῆσει τοῦ ἔργου τῶν νὰ ἔχωσι πρὸ ὀφθαλμῶν, νὰ μὴ νυμιζῶσι δ' ὅτι κύριος σκοπὸς τῆς ἐν ταῖς ἀνωτέραις μάλιστα τάξεσι διδασκαλίας εἶναι ἡ προπαρασκευὴ τῶν μαθητῶν διὰ τὰς εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον εἰσιτηρίους ἐξετάσεις.

6) Λυπηροτάτην αἰσθησιν ἐμποεῖ ἡμῖν ὅτι τινὲς τῶν δημοδιδασκάλων δὲν κατοικοῦσιν ἐν αὐτῇ τῇ ἔδρᾳ τοῦ σχολείου, ἀλλὰ μακρὰν αὐτῆς. Παρ' ὄλην τὴν ἀγαθὴν προαίρεσιν, ἣν ἔχουσιν οὗτοι, ὅπως ἐπαρκῶσιν εἰς τὰ τοῦ ἔργου τῶν, ἀναντίρητον εἶναι ὅτι ἐλλειπῶς καὶ ἐσπευσμένως ἐκπληροῦσι τὰ καθήκοντα, ὅσοι τῶν διδασκάλων ἐμφανί-

ζονται εἰς τὴν κοινότητα, ἐν ἣ ὑπηρετοῦσι, μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας, ἐπανακάμπτους δ' εἰς τὰ ἴδια ἅμα τῷ πέρατι αὐτῆς. Δὲν εἶναι δυνατόν εἰς τοὺς μακρὰν τῆς ἐδρας τοῦ σχολείου οἰκοῦντας διδασκάλους νὰ παρακολουθῶσι τὴν ἐξω τοῦ σχολείου συμπεριφορὰν τῶν μαθητῶν, διὰ τῆς μελέτης καὶ παρατηρήσεως τοῦ χαρακτῆρος καὶ τῶν τάσεων αὐτῶν οὕτως ἢ ἄλλως ρυθμίζωσι τὰ τῆς ἀγωγῆς καὶ παιδείσεώς των, ἔρχονται δ' εἰς ἐπικοινωνίαν μετὰ τῶν γονέων. εἰς οὓς, ἐν ταῖς ἀγροτικαῖς μάλιστα κοινότησι, πολυειδῶς χρήσιμα εἶναι τὰ φῶτα καὶ αἱ γνώσεις τοῦ διδασκάλου.

7) Τὸ δὲ πάντων χερίστον, ὁ τῶν μαθητῶν ἐκκλησιασμός παραμελεῖται, ὑπόταν ὁ διδάσκαλος φρονῇ ὅτι ἡ παρουσία αὐτοῦ εἶναι ἀναγκαῖα ἐν τῇ κοινότητι, ἐν τῇ ὑποῖα ὑπηρετεῖ, μόνον κατὰ τὰς ὥρας τῆς διδασκαλίας. Τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτὰς δύναται ὁ διδάσκαλος νὰ ἀπομακρυνθῇ τῆς ἐδρας τοῦ σχολείου καὶ μεριμνήσῃ περὶ τῶν εἰς αὐτόν, εἴτε τὴν οἰκογένειάν του ἀφορώντων, ἀλλὰ μόνον μετὰ τὸ πέρας τῆς Θείας λειτουργίας, εἰς ἣν καθῆκον ἔχει μετὰ τῶν μαθητῶν νὰ παραστῇ. Τὸ πρῶτον καὶ κυριώτατον τῶν μαθημάτων, αὐτὴ δῆλον ὅτι βᾶσις τῆς ἠθικῆς παρ' ἡμῖν ἀγωγῆς, τὰ θρησκευτικὰ, ἀτελῶς διδάσκονται, ὑπόταν ὀλιγορῇ ὁ διδάσκαλος τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν. Κατὰ ταῦτα συμπλήρωμα τῆς ὅλης κατὰ τὴν ἑβδομάδα διδασκαλίας ἐν τῷ σχολείῳ ἔστω ἡ ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τοῦ διδασκάλου προσέλευσις τῶν μαθητῶν τὰς Κυριακὰς καὶ ἑορτασίμους ἡμέρας εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἡ μετὰ προσοχῆς καὶ κατανύξεως ἀκρόασις τῆς Θείας λειτουργίας.

8) Αἱ ἀνάγκαι τῆς αἰεὶ πρὸς τὰ καλὰ ὀργώσης ἡμετέρας κοινωνίας καὶ ἡ καταφανὴς ἐν πᾶσι πρόοδος, ἀπαιτοῦσιν, ὅπως ἡ δρᾶσις τοῦ διδασκάλου μὴ περιορίζεται ἐντὸς τοῦ στενοῦ χώρου τοῦ σχολείου, ἀλλὰ καὶ πέραν αὐτοῦ ἐπεκτείνηται. Διὸ καθῆκον ἔχουσιν οἱ λειτουργοὶ τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐργάζωνται ἀκαμάτως ὑπὲρ τῆς περαιτέρας αὐτῶν μορφώσεως, ἵνα τελεσφορώτερον ἀνταποκρίνωνται εἰς τὰς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ αὐτῶν ἔργου ἀπορροεούσας ὑποχρεώσεις. Ὅσοι τῶν δημοδιδασκάλων ἀρκούνται εἰς τὰς ἐν τῷ διδασκαλείῳ προσκτηθείσας γνώσεις, δὲν εἶναι δὲ μελετηροί, οὐδὲ παρακολουθοῦσι τὴν ἐν τῷ κλάδῳ, εἰς ὃν ἀνήκουσι, πρόοδον καὶ κινήσιν, σὺν τῇ παρέδῳ τοῦ χρόνου ἀποβαλλοῦσι τὴν ἰδιότητα τοῦ κατ' ἐπιστήμην καὶ κατ' ἀκριβῆ τῶν καθηκόντων ἐπίγνωσιν δημοδιδασκάλου. Περιττόν ὑπολαμβάνων νὰ μὴ κύνω τὸν περὶ τούτου λόγον, ἀρκούμαι νὰ ὑποδείξω ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ μελέτη σχολικῶν περιοδικῶν συγγραμμάτων, ἐν οἷς ἀναπτύσσονται παρ' εἰδημόνων ποικίλα παιδαγωγικὰ καὶ κοινωνικὰ ζητήματα, οὐκ ὀλίγον συμβάλλεται εἰς τὴν περαιτέραν μόρφωσιν καὶ προαγωγὴν τοῦ δημοδιδασκάλου εἰς τὰ τοῦ ἔργου του.

Ἄ. Π. ΚΟΥΒΕΛΛΑΣ

Ἄριθ. 128.

Ὁ

Νομαρχιακὸς ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτικῶν σχολείων τοῦ
Νομοῦ Λαρίσης.

Πρὸς

Τοὺς καθ' ἅπαντα τὸν Νομὸν κ. κ. δημοδιδασκάλους,
διδασκαλίτσας καὶ γραμματοδιδασκάλους.

Ἡ παρατηρουμένη δυστυχῶς ἐν ἀπάσαις ταῖς κοινωνικαῖς τάξε-
σιν ἀδιαφορία περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν θρησκευτικῶν καθηκόντων, ἡ
μὴ τακτικὴ προσέλευσις ἐν τοῖς ἱεροῖς ναοῖς κατὰ τὴν θείαν λειτουρ-
γίαν καὶ ἡ ἔλλειψις σεβασμοῦ πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τοῦ Ὑψίστου
ἀποτελοῦσι, φρονούμεν, τὰ πρῶτιστα αἷτια τῆς καταπτώσεως τοῦ
θρησκευτικοῦ φρονήματος, ὅπερ εἶναι τὸ ἔρεισμα καὶ ἡ κρηπίς πάσης
πολιτείας.

Οἱ διδάσκαλοι, οἵτινες εἶναι οἱ πρῶτοι σκαπανεῖς τῆς ἠθικῆς
μορφώσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἔχουσι ἐπιτακτικὸν καθῆκον νὰ φροντίζωσι
ὅπως διατηρῆται ἀκμαῖον τὸ θρησκευτικὸν φρόνημα ἰμπνέοντες τοῦτο
ἐν ταῖς ἀπαλαῖς τῶν μικρῶν μαθητῶν καρδίαις. Καὶ ἔχομεν μὲν πε-
ποιθήσιν ὅτι πᾶσαν τὴν μέριμναν ὑμῶν καταβαλλετε πρὸς ἀναπτέρω-
σιν τοῦ φρονήματος τούτου, δὲν κρίνομεν ὅμως ἄσκοπον νὰ ἐπιστεί-
λωμεν ὑμῖν τὰ ἑξῆς.

α') Θέλετε ἐρμηνεύει κατὰ Σάββατον τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον ἢ ἐν
πάσαις ἡμέραις ταῖς τάξεσιν ἢ ἐν ἑκάστη ἰδίᾳ διδάσκοντες ἅμα καὶ τὸν
σεβασμὸν πρὸς τοὺς ἀνωτέρους.

β') Θέλετε καλεῖ τοὺς μαθητὰς καθ' ἑκάστην Κυριακὴν πρὸ τῆς
θείας λειτουργίας ἐν τῷ σχολεῖῳ καὶ ἐκεῖθεν ἐν τάξει θέλετε ὀδηγεῖ
τούτους εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοποθετοῦντες αὐτοὺς ἐν καταλλήλῳ χώρῳ
καὶ ἐπιμελούμενοι τῆς εὐκόσμου καὶ ἡσυχου παραστάσεως αὐτῶν ὅπου
δ' εἶναι δυνατόν οἱ μαθηταὶ τῆς ἀνωτέρας τάξεως δέον νὰ λαμβάνωσι
μέρος βοηθοῦντες τοὺς ἱεροψάλτας εἰς τὴν τέλεσιν τῆς θείας ἀκο-
λουθίας.

Οἱ κ. κ. διευθύνται τῶν σχολείων ἐν ταῖς πρωτευούσαις τῶν δή-
μων θέλουσι ἀποστείλει ὑπὸ ἀτομικὴν των εὐθύνην ἀνά ἓν ἀντίτυπον
τῆς παρούσης εἰς ἅπαντα τὰ σχολεῖα ἑκατέρων τῶν φύλων τῆς πε-
ριφερείας τοῦ δήμου ἐν ᾧ διατελοῦσιν.

Ἐν Λαρίσῃ τῇ 1 Φεβρουαρίου 1899

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἄριθ. 588.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ο ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ
ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΛΑΡΙΣΗΣ

Πρὸς τοὺς Δημοδιδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων, γραμμα-
τοδιδασκάλους καὶ γραμματιστὰς τοῦ καθ' ἡμᾶς Νομοῦ

Ἡ πολιτεία ἀνέθιγεν ὑμῖν ὅσον βαρὺ τόσον καὶ ὑψηλὸν ἔργον. Καὶ ἀληθῶς τι ὑψηλότερον τοῦ νὰ προπαρασκευάσῃτε αὐτῇ χρηστοὺς πολίτας καὶ χρηστὰς πολίτιδας, πατέρας καὶ οἰκογενειάρχας ποιοῦν-
τας τὴν πατρίδα καὶ τὸν οἶκόν των καὶ μητέρας ἀξίας τοῦ ὀνόματος τῆς Ἑλληνίδος. Ἄλλ' ἡ πολιτεία ἀξιοῖ παρ' ὑμῶν καὶ τι ἄλλο ἐπίσης ὑψηλόν, ἐπίσης ἐθνοσωτήριον. Δὲν ἀγνοεῖτε, διότι δὲν πρέπει ν' ἀγνοῆτε, ὅτι ἂν τῆς ὅλης Ἑλληνικῆς γῆς τμήμα ἐγένετο ἐλεύθερον Βασίλειον καὶ ἂν ἡμεῖς, οἱ τοῦ τμήματος τούτου κάτοικοι, ἀπολαύω-
μεν τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐλευθερίας, εἰς τοῦτο συνετέλεσε τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος τὸ κλέος καὶ ἡ ἀπὸ τῶν λειψάνων τῶν ἀθανάτων μνημείων τῶν ἡμετέρων προγόνων αἴγλη. Χώρα ἐγκλείουσα ἐν ἑαυτῇ τὰ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν μάρμαρα, τὴν Ὀλυμπίαν καὶ τὴν Ἐπί-
δαυρον, τὴν Ἐλευσίνα καὶ τὰς Μυκῆνας, δὲν ἔπρεπε νὰ μείνῃ δούλη καὶ τοῦτο συναίσθανομένη ἡ Εὐρώπη προσῆλθεν ἡμῖν καὶ ἐσχάτως ἀκόμη ἀρωγός. Ἄλλὰ καὶ τὸ τμήμα τῆς ἐλληνικῆς γῆς τὸ ὄχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἐλεύθερον γενόμενον, ἡ Θεσσαλία, ἐγκλείει, τύχη ἀγαθῇ, καὶ νῦν ἐτι ἀνεκτιμῆτους θησαυροὺς τῆς παλαι ποτὲ δόξης καὶ ἀκ-
μῆς αὐτῆς, εἰ καὶ αἱ καταστροφαὶ ἐν ταύτῃ ὑπῆρξαν μείζονες καὶ ἀργαλεώτεραι. Καὶ ὅμως τοὺς θησαυροὺς τούτους καταστρέφουσι νῦν ἡμέρᾳ τῇ ἡμέρᾳ, ὥστε κινδυνεύει ν' ἀφανισθῇ πᾶν λείψανον τῆς ἀρ-
χαίας αὐτῆς ἱστορίας, οὐχὶ βάρβαροι ἐπιδρομεῖς καὶ λαοὶ ἀλλόφυλοι, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ἐλεύθερα τέκνα τῆς Θεσσαλίας ἀγνοοῦντα ὅτι εἰς τὰ λείψανα ταῦτα τῶν ἀρχαίων μνημείων, εἰς τοὺς ἀψύχους αὐτοὺς λί-
θους, χρεωστοῦσι τὴν ἐλευθερίαν των. Ἀνάγκη, καὶ ἀνάγκη μεγίστη, νὰ ἔλθῃτε ἀρωγοὶ εἰς τὸ ἔργον τῆς Σ. Κυβερνήσεως ὑπὲρ τῆς τούτων σωτηρίας οὐ μόνον ἐνσταλλάζοντες διὰ προσφόρου διδασκαλίας εἰς τὰς ἀπαλὰς τῶν παιδῶν ψυχὰς ἄσβεστον ἔρωτα πρὸς πᾶν, καὶ αὐτὸ τὸ ἀσημότερον, λείψανον τῆς γεραρᾶς ἀρχαιότητος, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς καταδεικνύοντες ὅποιας ἐθνικῆς βλάβης πρόξενοι γίνονται καταστρέφοντες οἰασδήποτε φύσεως ἀρχαῖα μνημεῖα, τείχη πανάρ-

χαια, λίθους ἐνεπιγράφους ἢ γλυφὰς φέροντας, ἀγγεῖα ἐκ τάφων ἐξα-
γόμενα κτλ εἶναι αἰσχυρὰ διὰ τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα καὶ τοὺς κά-
τοίκους αὐτῆς εἰκὴ καὶ ἀδιαφόρως νὰ ἐνοικοδομῶσιν εἰς τοὺς οἴκους
των ἢ καὶ εἰς τὰς ἐκκλησίας των ἀκόμη ἀρχαίους ἐνεπιγράφους ἢ
γλυπτούς ἢ καὶ ἀπλοῦς λίθους ἐκ τῆς καταδασίσεως ἀρχαίων τει-
χῶν ἢ ἄλλων μνημείων προσερχομένους, καθῆκον δ' ἔχετε νὰ πάρα-
κωλύητε πᾶσαν τοιαύτην καταστροφὴν καὶ βεβήλωσιν ἀναγγέλλοντες
ἐγκαίρως τὸ πρᾶγμα πρὸς ἡμᾶς διὰ τὰ περαιτέρω. Διότι καὶ τοῦτο
ὀφείλετε νὰ γινώσκητε καὶ προσηκόντως καὶ εἰς τοὺς πολλοὺς νὰ
καταστήσητε γνωστὸν ὅτι ἐνῶ ὁ ἀρχαιολογικὸς Νόμος (ὃν δύνασθε νὰ
ναγνώσκητε ἐν τῷ 158ῳ φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος τῆς Κυβερνήσεως
ἐ. ἔ.) ἀμείβει δικαίως καὶ προσηκόντως τοὺς ἰδιώτας, τοὺς περὶ τὰ
ἀρχαῖα φιλοστόργους δεικνυομένους, τιμωρεῖ βαρέως τοὺς βλάπτοντας
καὶ φθείροντας αὐτὰ καθ' οἰονδήποτε τρόπον. Ἐντελλόμεθα ν' ἀνα-
φέρητε ὅτι ἐλάβετε γνῶσιν τῆς ἐγκυκλίου ταύτης.

Ἐν Ἀθήρῃ τῇ 8 Ὀκτωβρίου 1899.

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν Σχολείων
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους κλπ. τοῦ νομοῦ Κορινθίας.

Εἶ καὶ καλῶς γνωρίζομεν ἐκ πληροφοριῶν τῆς ὑπηρεσίας, ὅτι πάν-
τες οἱ κατὰ τὸν Νόμον Κορινθίας διδάσκαλοι πανυ φιλοτίμως τὸ ἑαυ-
τῶν καθῆκον ἐπιτελοῦσιν, ἀμιλλώμενοι τίς βέλτιον καὶ τελεσφορώτε-
ρον πρὸς προαγωγὴν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως νὰ ἐργασθῇ, ἀνα-
δεικνύμενος οὕτω ἀντάξιον τῆς ὑπὸ τῆς πολιτείας ἐπιδεικνυομένης
πρὸς τὸν κλάδον τοῦτον ἐξαιρετικῆς προνοίας, οὐχ ἥττον ἄρτι μετα-
τεθέντες ἐξ ἄλλου Νομοῦ καὶ νῦν τὸ πρῶτον ἐν τῷ νομῷ τούτῳ ἀνα-
λαβόντες τὴν ἐπιθεώρησιν τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδεύσεως ἐγνώμεν νὰ
ἐπιστεῖλωμεν ὑμῖν ὑπομνησκόντες τὰ ἐξῆς, — α') Πᾶς διδάσκαλος
ὀφείλει κατὰ Κυριακὴν νὰ ὀδηγῇ τοὺς μαθητὰς τοῦ σχολείου εἰς τὴν
Ἐκκλησίαν καλῶν τούτους πρότερον ἐν τῷ σχολείῳ καὶ ἐκεῖθεν συν-
τεταγμένους καὶ ἐν καθαριότητι νὰ ὀδηγῇ εἰς τὸν Ναὸν τοποθετῶν
αὐτοὺς ἐν καταλλήλῳ χώρῳ καὶ μεριμνῶν περὶ τῆς εὐκόσμου παρα-
στάσεως τούτων, ἀνά πᾶν δὲ Σάββατον νὰ γίνηται ἐρμηνεῖα τοῦ Εὐαγ-
γελίου τῆς ἐπομένης Κυριακῆς. Μεγίστην δὲ προσπάθειαν δεῖον νὰ
καταβάλλητε πάντες ἀνεξαιρέτως οἱ μαθηταὶ ἐκκλησιαζόμενοι,

ὅπως οὕτω δυναθῆτε, ὡς σκαπανεῖς τῆς ἠθικῆς μορφώσεως, ν' ἀνα-
 πτερώσητε τὸ ἡσυχάζον δυστυχῶς κατατίπτον ἠρησκευτικὸν συναί-
 σθημα, ὅπερ εἶναι ἡ κρηπίς πάσης πολιτείας, β') Αἱ ἐγγραφαὶ τῶν
 μαθητῶν θέλουσιν ἐνεργηθῆν ἐντός τοῦ ὑπὸ τοῦ Β. Δ. ὀριζομένου χρό-
 νου καὶ ὅπως τοῦτο κελεύει, μεθ' ὃ κλειομένου κανονικῶς τοῦ μαθη-
 τολογίου θέλει γίνεαι γνωστὸς ἡμῖν ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγγραφέντων μα-
 θητῶν. Γὰρ μαθητολόγια, ὡς ἀποτελοῦντα τὸ ἀρχεῖον τοῦ σχολείου,
 δεόν νὰ εἶναι βιβλία εἴτε ἐντυπα εἴτε καλῶς δεδεμένα καὶ οὐχὶ φύλλα
 χάρτου ἀπλῶς ἐρραμμένα, ἢ δὲ ἐγγραφή τῶν μαθητῶν θέλει ἐξακολου-
 θήσει ἐν τῷ αὐτῷ βιβλίῳ ἐν ᾧ καὶ τὰ παρελθόντα ἔτη ὑπὸ νέον ὅλως
 ἀριθμῶν. γ') Ἐκαστος τῶν διδασκάλων ἐν τῷ μέτρῳ τῶν διατιθεμέ-
 νων μίσθων δεόν νὰ φροντίζη περὶ τοῦ ἐξωραϊσμοῦ τοῦ σχολείου, δια-
 τηρῶν κήπον, φυτῶριον δένδρων καὶ νὰ μεταδίδῃ τὸν ἔρωτα πρὸς τὴν
 δειροφυτεῖαν, ἀναδάσασιν καὶ διατήρησιν τῶν ὑπαρχόντων ἐν τῷ
 τόπῳ δένδρων οὐ μόνον τοῖς μαθηταῖς ἀλλὰ καὶ τοῖς κατοικοῖς τῆς
 κοινότητος, ἐν ἣ διαβιοῖ. δ') Ὁφείλουσι πάντες οἱ διδάσκαλοι ἀναλο-
 γιζόμενοι τὸ ὑψηλὸν καὶ σεμνὸν τοῦ διδασκάλου ἐπάγγελμα ν' ἀπο-
 φεύγῃσι πᾶσαν παρεκτροπὴν δυναμένην νὰ προξενήσῃ σκάνδαλα ἐν
 τῇ κοινότητι, ἕνα καὶ μόνον προθέμενοι σκοπὸν, τίνι τρόπῳ διὰ τῆς
 ἀξιοπρεποῦς αὐτῶν πολιτείας νὰ γίνῃσι τύπος καὶ ὑπογραμμὸς χρη-
 στοῦ καὶ ἐνδρέτου πολίτου, παρέχοντος ἑαυτὸν ὡς ὑπόδειγμα οὐ μόνον
 τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς ἀλλὰ καὶ τῇ κοινότητι, ἕνα οὕτω τυγχάνωσιν
 ἀμερίστου τῆς ὑπολήψεως ἐκ μέρους ταύτης.

Ἐυελπιστοῦμεν ὅτι φιλοτίμως πάνυ θέλετε ἀποδεχθῆ τὰς ἡμετέρας
 συμβουλὰς.

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Τοῦ αὐτοῦ

Ὡ δὲν ἀγνοεῖτε πάντες τὸ μάθημα τῆς γεωγραφίας ἐν τοῖς πλεί-
 στοις, ἂν μὴ ἐν ἅπασιν τοῖς σχολείοις ὡς νῦν διδάσκεται, ταῦτόν ἐστι
 τῷ μηδὲν διδάσκεισθαι, πολλάκις δὲ καὶ διδάσκοντες καὶ διδασκό-
 μενοι ὡς ἐπαχθὲς βᾶρος θεωροῦσιν αὐτό. Αἴτιον τοῦτου πρωτίστως
 εἶναι ἡ ἔλλειψις καταλλήλων Γεωγραφικῶν ἐγχειριδίων καὶ δὴ ἐκεί-
 νων τῶν Γεωγραφικῶν, πρὸς ἃς οἱ τε διδάσκοντες καὶ διδασκόμενοι
 καταφεύγουσιν, ἕνα ἐκεῖθεν ἀρυσθῶσιν οἱ μὲν λεπτομερεῖς καὶ ἀκριβεῖς
 περὶ τίνος τόπου πληροφορίας, ἕνα τὴν διδακτέαν ὕλην πλουτίσωσιν
 καὶ ἐπαγωγότεραν καταστήσωσιν, οἱ δὲ διδασκόμενοι, ἕνα τοῦτο ὡς

βοήθημα ἔχουσιν ἐν τε ταῖς καθημεριναῖς αὐτῶν μελέταις καὶ ἐν ταῖς μετέπειτα παντοειδέσει τοῦ βίου αὐτῶν ἀνάγκαις, ταῖς ἀπαιτούσαις τοιαύτας ἀκριβεῖς πληροφoρίας.

Καὶ πρὸ πολλοῦ μὲν εἶχομεν κατὰ νοῦν δι' ἐγκυκλίου ἡμῶν νὰ συστήσωμεν τοῖς κ. κ. Δημοδιδασκάλοις πρὸς ταῖς ἄλλαις αὐτῶν πνευματικαῖς ἐργασίαις καὶ πρόσθετον ἐργασίαν, ἣτις προῦρίσται μεγάλως νὰ εὐεργετήσῃ τὴν πατρίδα ἡμῶν ὑπὸ πολλὰς ἐπόψεις, καὶ νῦν ἔτι μᾶλλον ἡ ἰδέα ἡμῶν ἐνισχύθη, ὅτε ἐν τῷ Ἀθηναϊκῷ τύπῳ εἶδομεν, ὅτι ἐν Ἀθήναις συνίστη «Ἑλληνικὴ Γεωγραφικὴ Ἐταιρεία» ἣς ὁ κύριος σκοπὸς φρονοῦμεν εἶσται καὶ ἡ ἐξ ἀκριβῶν καὶ λεπτομερεστάτων περιγραφῶν σύνταξις ἀληθοῦς Γεωγραφίας τῆς Ἑλλάδος. Τὴν κυριωτέραν καὶ πολυτιμωτέραν συμβολὴν πρὸς τὸ μέγα καὶ ὄντως Ἐθνικὸν τοῦτο ἔργον δύνανται νὰ συνεισφέρωσιν οἱ δημοδιδάσκαλοι, ἐὰν φιλοτίμως θελήσωσι νὰ ἐργασθῶσι. Συνιστῶμεν λοιπὸν καὶ ἐπιστέλλομεν τάδε :

Ἐκαστος δημοδιδάσκαλος νὰ φροντίσῃ καὶ συλλέξῃ διαφόρους πληροφoρίας περιγραφῶν τοπογραφικῶς τὴν σχολικὴν αὐτοῦ περιφέρειαν, δηλ. τὸ χωρίον ἐν ᾧ ὑπηρετεῖ, τὸ ἔδαφος ὑπ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις, τὸ κλίμα, τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ἐὰν ἔχῃ, τὰ ἀρχαιολογικὰ αὐτοῦ μνημεῖα, τὰς πηγὰς τῶν ὑδάτων ἐὰν ὑπάρχωσι, τὰ ὄρη καὶ τὰ δάση αὐτῶν, τὰς ἀκριβεῖς ἀποστάσεις ἀπὸ τὰ πέριξ χωρία, τὴν συγκοινωνίαν μεταξὺ αὐτῶν, τὸν ἀληθῆ ἀριθμὸν τῶν κατοίκων, τὸν χαρακτῆρα, τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα αὐτῶν, τὴν οἰκονομικὴν κατάστασιν, ἐὰν εἶναι αὐτάρκης ἢ μὴ καὶ τίνων ἀντικειμένων ἔχει ἀνάγκην, ἅτινα ἔξωθεν εἰσάγονται, τὴν παιδείυσιν αὐτῶν, καὶ ἐν γίνετι πᾶν ὅ,τι νομίζει ἕκαστος ὅτι δύναται νὰ συντελέσῃ περιγραφῶν ἕνα τόπον ὑπ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἐπόψεις καὶ ἀκριβῶς καταρτίζων, εἰ δυνατόν, καὶ τοπογραφικὸν χάρτην.

Τὰς πληροφoρίας ταύτας καταστρώνοντες ἐν ἐκθέσει ὑμῶν συγγραφικῇ νὰ ἀποστείλητε ἡμῖν μὲ τὴν ὑπογραφὴν σας, ἵν' χρησιμεύσωσιν ὡς συμβολὴ εἰς τυχὸν συνταχθησομένην ὑπὸ τῆς ἑταιρείας ταύτης μεγάλην καὶ ἀκριβῆ γεωγραφίαν τῆς Ἑλλάδος μέλλουσαν μεγάλως νὰ ὠφελήσῃ ὑπὸ Ἐθνολογικὴν ἔποψιν. Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οὐδένα ἄλλον κρίνομεν ἐπιωφελέστερον συνεργάτην παρὰ τὸν δημοδιδάσκαλον. Ἐὰν πάντες φιλοτίμως ἐργασθῶσι μικρὸν κατὰ μικρὸν, ἀναλογισθετε ὅπως μὲγα ἔργον θὰ συντελεσθῇ ἐκ τῆς ἐνώσεως καὶ καταλλήλου ταξινόμησεως τῆς ἐργασίας πάντων τῶν διδασκάλων καὶ ὑποίας ἑθνικῆς εὐγνωμοσύνης θέλετε κριθῆ ἄξιοι.

Εὐεμπιστοῦντες ὅτι καλῶς θέλετε ἀναμετρήσῃ τὸν ἄνω ἐκτεθέντα σκοπὸν ἀναμένομεν ἵνα ἕκαστος ὑμῶν γνωρίσῃ ἡμῖν τὴν ἐναρξιν τῆς τοιαύτης ἐργασίας.

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς

ΔΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἄριθ. 422

Ἐγκύκλιος ἀποσταλεῖσα τὸν 7βριον τοῦ 1902 πρὸ τῶν Βουλευτικῶν Ἐκλογῶν καὶ ἣτις ἐπανελήφθη καὶ κατὰ τὰς ἐσχάτως γενομένας ἐκλογάς.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 21 7βριου 1902.

Πρὸς τοὺς δημοδιδασκάλους καὶ γραμματιστὰς τοῦ Νομοῦ Κορινθίας.

Ἀφορμὴν λαβόντες ἐκ τῆς πρὸς ἡμᾶς γενομένης κατὰ δημοδιδασκάλου ἐν σχολείῳ τῆς ἡμετέρας δικαιοδοσίας κατηγορίας περὶ ἀναμιξέως αὐτοῦ εἰς τὴν πολιτικὴν διαμάχην καὶ ἐκ τῆς ὑπὸ τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου τοῦ Νομοῦ ἐπιβληθείσης αὐτῷ διὰ τὴν πρᾶξιν ταύτην τιμωρίας, ἔχοντες δ' ἀφ' ἐτέρου ἐντολὴν καὶ παρὰ τοῦ Ἐποπτικοῦ Συμβουλίου, καὶ ἐπικειμένων Βουλευτικῶν Ἐκλογῶν ἐπιστέλλομεν ἡμῖν τὰ ἑξῆς.

Ὁ ἰσχύων νῦν ΒΤΜΘ' Μόμος κατέστησε τοὺς λειτουργοὺς τῆς Δημοτ. Ἐκπαιδεύσεως ἐντελῶς ἀνεξαρτήτους πάσης πολιτικῆς ἐπιβολῆς, οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν πολιτικῶν αὐτῶν φρονημάτων ἀπέδωκεν αὐτοῖς, ἣτις πρότερον ἔνεκεν τῆς ἐπιβλαβοῦς ἐπιδράσεως τῶν πολιτικῶν μεταβολῶν ἐπὶ τῆς θέσεως αὐτῶν ἦτο προβληματική. Ἐπομένως ἢ ἐπὶ τὸ ἐμφαντικώτερον ἤδη ἀνάμιξις τῶν διδασκάλων εἰς τὰς πολιτικὰς συζητήσεις καὶ διαδηλώσεις ἐμφαίνει διάψευσιν τῶν προσδοκιῶν τοῦ Νομοθέτου καὶ τάσιν τῶν διδασκάλων πρὸς ἐπάνοδον εἰς τὸ πρῶην καθεστῶς.

Ἐπιβάλλεται ὅθεν ὑμῖν καὶ λόγῳ τοῦ ἐπαγγέλματος ὑμῶν καὶ λόγῳ ἐπιτακτικῆς ὑποχρεώσεως πρὸς τὸν Νόμον ἢ παντελῆς ἀποχῆς ἀπὸ τῶν πολιτικῶν συζητήσεων δημοσίως καὶ ἀπὸ τῶν τοιοῦτου εἶδους ἐκδηλώσεων, διότι ἐκ τῆς οὕτως ἀναμιξέως γεννῶνται πάθη καὶ μίση, ἀτινα πάντες γινώσκετε ὅτι, ὡς ἐκ τοῦ εἶδους αὐτῶν, εἶνε σφοδρότερα καὶ διαρκέστερα καὶ καταρρίπτουν τὸν διδάσκαλον εἰς τὴν συνείδησιν τῶν κατοίκων τῆς κοινότητος καὶ ἐπαισθητῶς μειοῦσι τὸ γόητρον αὐτοῦ.

Τὸ Ἐποπτ. Συμβούλιον ἀμετάτρεπτον ἀπόφασιν ἔχει μετὰ ἀκριβῆ ἐξέτασιν καὶ βεβαίωσιν τῶν καταγγελλομένων νὰ μεταθέσῃ τοῦλάχιστον ἢ νὰ ἀπολύσῃ, κατὰ λόγον τῶν πολιτικῶν ἀσχημιῶν τοῦ ἐνόχου, πάντα διδάσκαλον σκανδαλωδῶς ἀναμιχθῆσομενον εἰς πολιτικὰς συζητήσεις δημοσίᾳ ἢ διαδηλώσεις πολιτικὰς, ὅσον ἀφ' ἐτέρου ὑποχρέωσιν ἔχει νὰ προστατεύσῃ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ πολιτικοῦ φρονήματος αὐτοῦ.

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν σχολείων Κορινθίας.
Ἀριστοτέλης Α. Παπαντωνίου

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ό

Νομαρχιακός Έπιθεωρητής τῶν Δημοτικῶν Σχολειῶν Κορινθίας

Πρὸς

Τοὺς κ. κ. Δημοδιδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ
γραμματιστὰς τοῦ Νομοῦ Κορινθίας

Ἐπικειμένης τῆς ἐνάρξεως τῶν μαθημάτων διὰ τὸ σχολικὸν ἔτος 1901 - 1902, καὶ ἐπιθυμοῦντες ἵνα ἐν ἅπασιν τοῖς σχολείοις τοῦ καθ' ἡμᾶς Νομοῦ ἐνεργῆται οὐ μόνον κανονικὴ ἢ λειτουργεῖα ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ ἐπαναληφθῶσιν ἀτοπὰ τινα, ἀπερ γίνονται ἀφορμὴ πρὸς δυσσημισμόν τῶν διδασκάλων καὶ πρὸς ὑποβολὴν κατηγοριῶν κατ' αὐτῶν ἐκ μέρους πολιτῶν, οὐ ἔνεκεν ἀναγκαζόμεθα ἐνίοτε νὰ προκαλῶμεν τιμωρίας κατὰ διδασκάλων, ἐγνωμένον νὰ ἐπιστεῖλωμεν ὑμῖν γενικῶς τὰ ἐξῆς:

α') Θέλετε καταβάλλει πᾶσαν φροντίδα ἵνα οἱ μαθηταὶ προμηθευθῶσι μόνον τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα αὐτοῖς βιβλία ἀποφεύγοντες νὰ συνιστάτε αὐτοῖς πᾶν τὸ περιττόν, ἐφαρμοζομένων αὐστηρῶς τῶν ἀρθρῶν 1, 6 καὶ 20 τοῦ Β'ΤΤ' Νόμου τῆς 12 Ἰουλίου 1895 (Σχολικὴ Νομοθεσία Πετροῦλια σελ. 119) 1). Πρὸς τοῦτο ἐκ τοῦ ἀποστελλομένου ὑμῖν ἐπισήμου ὑπ' ἀριθ. 10081 ἐ.ἐ. καταλόγου θέλει γείνει ἡ κατάλληλος ἐκλογή τῶν βιβλίων ὑπὸ τοῦ διδασκάλου δι' ἐκάστην τάξιν, καὶ ἀφοῦ ἀναγραφῶσι τὰ εἰσακτέα βιβλία ἐκάστης τάξεως εἰς κατάλογον θέλετε ἀναρτῆσαι τοῦτον εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ σχολείου καὶ εἰς τὸ δημοσιώτερον μέρος τῆς κοινότητος ἵνα λάθῃσιν γνῶσιν πάντες οἱ προμηθευταὶ βιβλίων πρὸς ἄρσιν παραπόνων· τοῦτο θέλει γείνει τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 25 Αὐγούστου. Οὐδενὶ τῶν διδασκάλων ἐπιτρέπεται ἡ προμήθεια καὶ πώλησις βιβλίων. ἐὰν δὲ τις ὑπὸ ἀναποδράστου ἀνάγκης ἐξαναγκασθῇ εἰς τοῦτο θέλει προμηθεύσει τὰ βιβλία ἐπὶ ταῖς ἐν τῷ τιμολογίῳ ἀναγραφομέναις τιμαῖς. Τὸν ἐνεργοῦντα τὴν πώλησιν βιβλίων πρὸς ἰδίαν ὠφέλειαν θέλομεν τιμωρῆσαι αὐστηρῶς.

β') Ὑπομνηστικῶν καὶ αὐθις τὴν ὑπ' ἀριθμὸν 119 π. ἔτους ἡμετέραν ἐγκύκλιον διαταγὴν ἰσχύουσαν καθ' ὅλα αὐτῆς τὰ μέρη, ἰδίᾳ τὰ περὶ τακτικῶν ἐκκλησιασμοῦ τῶν μαθητῶν, τὰ περὶ ἐγγραφῆς τῶν μαθητῶν κατὰ τὰ ἄρθρα 1, 2, 3, 4 καὶ 6 τοῦ ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1896 Β. Διατάγματος (Σχολικὴ Νομοθεσία Πετροῦλια σελὶς 69) (2) ὡν τὴν ἀκριβῆ τήρησιν ἀξιούμεν αὐστηρῶς, ὡς καὶ τὰ περὶ ἀπουσίας πᾶν διδασκάλων ἄνευ ἀδείας.

1) Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ.

2) Ἰδὲ ἀνωτέρω σελ.

γ') Ἐνιοὶ τῶν διδασκάλων ἐκ κακῆς συνηθείας εἰσπράττουσι παρὰ τῶν μαθητῶν καὶ κατὰ τὸν χρόνον τῆς ἐγγραφῆς καὶ κατὰ τὴν ἀπονομὴν τῶν δελτίων προβιβασμοῦ χρήματα, τὸ τοιοῦτον παράνομον ὄν καὶ ἐξευτελιστικὸν διὰ τὸν διδάσκαλον ἀπαγορεύομεν αὐστηρῶς. Μόνον δύνανται οἱ διδάσκαλοι νὰ συνιστῶσιν εἰς τὰς κοινότητας τὴν δι' ἐράνων εἰσπραξίν ἀναλόγων ποσῶν, ἅτινα θὰ διατίθενται εἰς προμηθειαν διδασκτικῶν ὀργάνων, ἀλλ' οὐδόλως δεῖον νὰ ἀναμιγνύηται εἰς τὴν εἰσπραξίν ὁ διδάσκαλος.

δ') Ἐκαστος τῶν διευθυντῶν τῶν σχολείων ἐκείνων, ἅτινα λειτουργοῦσιν ἐν μεμισοθημέναις αἰκίαις θέλει ὑποβάλλει ἡμῖν τὸ βραδύτερον μέχρι τῆς 15 Σεπτεμβρίου ἀντίγραφον ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου τοῦ μεταξὺ τοῦ δήμου καὶ τοῦ ἰδιοκτῆτου συνταχθέντος μισθωτικοῦ συμβολαίου, ἀναφέρον συνάμα ἐὰν ὁ ἰδιοκτῆτης ἐξέτελεσε πάντας τοὺς διαλαμβανομένους ὅρους.

ε') Ἐκαστος τῶν διδασκάλων μεριμνῶν περὶ βελτιώσεως ἑαυτοῦ ὀφείλει νὰ προμηθεύηται τὰ εἰς τὸ ἔργον τοῦ ἀναγκαζοῦντα βιβλία, περιοδικὰ κλπ. φροντίζων καὶ περὶ καταρτίσεως βιβλιοθήκης ἐν τῷ σχολείῳ του, ἐξ ἧς οὐδόλως πρέπει νὰ λείπη ἡ ἰσχύουσα νῦν περὶ δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως Σχολικῆ Νομοθεσία. Κατὰ τὴν γιγνομένην ὑφ' ἡμῶν ἐπιθεώρησιν θέλομεν ἐξετάζει καὶ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

ς') Πολλὰς ἐλλείψεις παρατηρήσαμεν ἐν πολλοῖς σχολείοις κατὰ τὸ ἔρτι λήξαν σχολικὸν ἔτος περὶ τὴν τήρησιν πάντων τῶν ὑπὸ τοῦ Νόμου καὶ Β. Δ. τήρητέων βιβλίων ὑπηρεσίας· ἐν τῷ μέλλοντι θέλομεν προκαλέσει αὐστηρὰν τὴν τιμωρίαν εἰς τὸν μὴ τηροῦντα ἀκριβῶς τὰ τῆς ὑπηρεσίας τοῦ σχολείου του βιβλία δηλ. 1) Μαθητολόγιον δεδεδυμένον καὶ κανονικόν. 2) Γενικὸν ἔλεγχον ὁμοίως. 3) Μηνιαῖον ἔλεγχον. 4) Κατάλογον προσκλήσεως. 5) Βιβλίον διδασκαμένης ὕλης καταγραφομένης εἰ δυνατόν καθ' ἐκάστην ἢ τὸ πολὺ καθ' ἑβδομάδα. 6) Βιβλίον ὕλικου τοῦ σχολείου, οὗτινος ἀντίγραφον δεῖον νὰ ὑποβληθῇ ἡμῖν τε καὶ τῷ αἰκίῳ δημάρχῳ. 7) Ὁρολόγιον πρόγραμμα ἀνηρτημένον.

Ἐν τέλει συνιστῶμεν ὑμῖν ἵνα διενεργήσῃτε καὶ παρὰ τοῖς μαθηταῖς καὶ παρὰ τοῖς κατοίκαις τὴν εἰσπραξίν ἀναλόγου καὶ προαιρετικῆς εἰσφορᾶς ὑπὲρ τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου γιγνόμενοι κήρυκες τοῦ μεγίστου τούτου Ἐθνικοῦ σκοποῦ, τὸ δὲ εἰσπραχθῶμενον ποσὸν θέλετε ἀποστέλλει ἡμῖν ἐπὶ ἀποδείξει ἵνα τὸ διαβιβάσωμεν εἰς τὸ ἀρμόδιον πρὸς τοῦτο ταμεῖον.

Πεισιθότες εἰς τὴν φιλότιμον καὶ φιλόπονον ὑμῶν ἐργασίαν εὐελπιστοῦμεν εἰς τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν τῶν ἐπιστελλομένων.

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς τῶν σχολείων Κορινθίας
ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἀριθ. 244.

Ἐν Κορίνθῳ τῇ 16ῃ Αὐγούστου 1904.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ

Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν δημοτ. σχολείων Κορινθίας

πρὸς

τοὺς κ. κ. Δημοδιδασκάλους ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ Γραμματιστὰς τοῦ Νομοῦ Κορινθίας.

Ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τοῦ νέου σχολικοῦ ἔτους 1904—1905 ἐγώ μιν ἵνα ἐπιστελωμέν τὰ ἐξῆς, ὧν τὴν ἀκριβῆ ἐκτέλεσιν ἀξιούμεν παρ' ὑμῶν :

1) Πρὸς καταρτισμὸν ἐν τῷ γραφείῳ ἡμῶν ἀρχείου, δυναμένου νὰ ἀναπληρώσῃ τυχὸν ἀπουσίαν τοιοῦτου σχολείου τινός, ἕκαστος τῶν κ. κ. Διευθυντῶν τῶν σχολείων θέλει ὑποβάλλει ἡμῖν πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ Μαθητολογίου τοῦ ἀρχομένου ἔτους ἅμα τῇ λήξει τῶν ἐγγραφῶν, δηλ. τῇ 30 Σεπτεμβρίου, ἀνυπερθέτως. Τὸ ἀντίγραφον ἐπὶ καθαροῦ χάρτου καταρτισθὲν θὰ περιβᾶληται μὲ φύλλον χάρτου καθαρὸν, ἵνα ὅλα ἡμῶν τὰ τοιαῦτα ἐκάστου δήμου ἐνούμενα ἀποτελέσωσιν ἐν ὅλῳ.

2) Ἀξιούμεν τὴν πιστὴν ἐφαρμογὴν τοῦ ἔθρου 9 τοῦ ἀπὸ 23 Αὐγούστου 1896 Β. Δ. περὶ τῶν γραπτῶν γυμνασμάτων τῶν μαθητῶν τῆς Γ'. Δ' (Ε'. ΣΤ'.) τάξεως. Τὰ τοιαῦτα γυμνάσματα, ἐν καθαροῖς τετραδίοις ἀνὰ πᾶσαν ἐβδομάδα γινόμενα, θὰ διορθῶνται δι' ἐρυθρὰς μολυβδίδος κατ' οἶκον ὑπὸ τοῦ διδασκάλου πάντα, καὶ θὰ φυλάττωνται βαθμολογημένα ἐν τῷ σχολείῳ καθαρὰ, ἕτοιμα πρὸς πᾶσαν ἐπιθεώρησιν. Τὰ γυμνάσματα θὰ περιέχῃσι ποικίλην ὕλην, ὧν σκοπὸς εἶνε ἡ ἄσκησις τῶν μαθητῶν περὶ τὸ ὀρθογραφεῖν, καλλιγραφεῖν καὶ ἐκτιθέσκει καλῶς τὰς ιδέας των. Ταῦτα τετράκις τοῦ μηνός.

3) Δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ γνωρίσωμεν εἰς τοὺς μὴ λαβόντας μέρος εἰς τὸ Α'. Πανελληνίῳ Ἐκπαιδευτικῶν Συνέδριον ὅτι τοῦτο σὺν τοῖς ἄλλοις ἀπεφάνητο ὅτι ἐν τῇ Α'. Β'. καὶ Γ' τάξει τοῦ σχολείου μόνον τοῦ ἀναγνωστικοῦ βιβλίου χρῆσις δεῖον νὰ γίνηται καὶ μόνον ἐν τῇ Δ'. τάξει εἶναι δυνατὴ ἡ χρῆσις καὶ ἄλλων διδακτικῶν βιβλίων. Τὸ τοιοῦτον ἐπαφίεμεν εἰς τὴν κρίσιν ὑμῶν.

4) Ἐπειδὴ λόγῳ τῶν ἐγγραφῶν ἡ ἐναρξίς τῶν μαθημάτων βραδύνει κατὰ πολὺ, ἐντελλόμεθα ὑμῖν, καὶ εἰς τοῦτο ἐπικαλούμεθα τὴν ὑμετέραν δραστηριότητα, ἵνα πᾶν μίσον καταβάλητε ὅπως τῇ 1ῃ Σεπτεμβρίου γένηται ἐναρξίς τακτικῆ τῶν μαθημάτων, προχωροῦντες βραδέως μὲν ἀλλὰ τακτικῶς εἰς τὴν διδασκαλίαν νέου καθ' ἐκάστην μαθήματος, ὅπερ θέλει ἀναγκάσει τοὺς μαθητὰς εἰς τὴν τακτικὴν καὶ ἐνωρὶς προσέλευσιν εἰς τὸ σχολεῖον, ἀποφύγωμεν δ' οὕτω τὴν ἐπὶ ματαίῳ ἀπώλειαν τοῦ πρώτου μηνός. Ἐπίσκεψις ἡμῶν κατὰ Σεπτέμβριον ἐπιμαρτυρήσει τὴν δραστηριότητα ὑμῶν.

5) Ὁ ἐκκλησιασμός τῶν μαθητῶν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τοῦ διδασκάλου δεῖν νὰ ἐνεργῆται τακτικῶς καθ' ἐκάστην Κυριακὴν. Πᾶσα παράλειψις βαρεῖαν τὴν τιμωρίαν τῷ ὑπευθύνῳ θέλει ἐπισύρει.

6) Οἱ κ. κ. Διδάσκαλοι καὶ Γραμματισταὶ θέλουσι μεριμνήσει περὶ δαμαλισμοῦ καὶ ἀναδαμαλισμοῦ τῶν ἐγγραφομένων μαθητῶν καὶ μαθητριῶν, οὐδένα δὲ μαθητὴν θέλουσι δεχθῆ ἀπὸ τῆς 15 Σεπτεμβρίου ἐὰν μὴ προσαγάγῃ ἀπόδειξιν ἑμβολιασμοῦ.

7) Ἐν ἰδιαιτέρῳ καταστάσει θέλει ὑποβληθῆ ἡμῖν α') ὀνοματεπώνυμον ἐκάστου διδασκάλου, β') βαθμὸς πτυχίου καὶ ὑπηρεσίας ἐκάστου, γ') ὁ χρόνος ὑπηρεσίας ἐκάστου ἀκριβῶς, δ') τῇ προτάσει τίνος διωρίσθῃ τὸ πρῶτον (Δημοτικῷ, Ἐποπτικῷ ἢ Ὑπουργεῖου) καὶ ἐὰν διὰ μεταθέσεως ὑπηρετῆ ἤδη ἐκεῖ, ε') τίνα μισθὸν ἤδη λαμβάνει καὶ ς') πότε λήγει ἡ μίσθωσις τοῦ διδασκῆρου ἐὰν τοῦτο εἶναι ἰδιωτικόν.

Ἀπεκδεχόμεθα πιστὴν τὴν ἐκτέλεσιν τῶν ἀνωτέρω.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ Α. ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

Ἀριθ. 110.

Ἐν Καλάμαις τῇ 17 Φεβρουαρίου 1903

Ο

Ἐπιθεωρητὴς τῶν κατὰ τὸν Νομὸν Μεσσηνίας Δημοτικῶν
καὶ Ἑλληνικῶν σχολείων.

Πρὸς

τοὺς κ. Διδασκάλους τῆς Στοιχειώδους Ἐκπαιδεύσεως.

α') Ἐπειδὴ παρετηρήθη, ὅτι κατὰ τὴν Μεγάλην τεσσαρκοστὴν

καὶ ἰδίᾳ τὴν Μεγάλην Ἑβδομάδα οἱ μνηστὰς ὑμῶν ποιοῦνται χρῆ-
σιν πυροτεχνημάτων, τὰ ὅποια καὶ εἰς αὐτοὺς πολλὰς πολλακίας ἐπή-
νεγκόν βλάβας σωματικὰς καὶ εἰς ἄλλους ἀνθρώπους, παραγγέλλο-
μεν ὑμῖν, ὅπως καταβάλληται πᾶσαν προσπάθειαν, ἵνα πείσητε
τούτους διδάσκοντες, ὅτι ἀντὶ τῆς ἀνκρημίστου τοῖς παιδαγωγουμέ-
νοις ἐπιβλαβοῦς καὶ ἀκραικίαις τέρψεως τῶν πυροτεχνημάτων κελόν
θὰ ἦτο νὰ προτιμῆσωσι τὴν ἐπωφελῆ καὶ δικρακῆ εὐχαρίστησιν, ἀγο-
ραζόντες διὰ τῶν χρημάτων τούτων βιβλία τῶν ὠφελίμων γνώσεων
τοῦ Συλλόγου.

β') Ἐπειδὴ παρατηρήθη, ὅτι πολλοὶ τῶν διδασκάλων πάνυ ἀτε-
λῶς διδάσκουσιν εἰς τὰς κατωτέρας τάξεις τὴν Πατριδογραφίαν καὶ
ἰδίᾳ τὰ τοῦ Δήμου καὶ τῆς Ἐπαρχίας, ὧν πρέπει οἱ μνηστὰς νὰ
ἔχωσιν ἀκριβεστάτην γνῶσιν, παραγγέλλω ὑμῖν, ὅπως ἀνκρημίσθητε
εἰς τὸ ὑφ' ὑμᾶς σχολεῖον ἕκαστος δύο ἀκριβεῖς γεωγραφικοὺς χάρτας,
ἓνα τοῦ Δήμου καὶ ἕτερον τῆς Ἐπαρχίας, ἐν οἷς ὑπηρετεῖ ἕκαστος.
Ὅπως δὲ ἀκριβῶς σχεδιάσητε τούτους θέλετε συνέλθῃ οἱ τοῦ αὐτοῦ
Δήμου διδάσκαλοι εἰς τὸ σχολεῖον τῆς πρωτεύουσας τοῦ Δήμου,
καθ' ἡμέραν ὀρισθησομένην ὑπὸ τοῦ Διευθύνοντος τὸ σχολεῖον τοῦτο
ἐντὸς τοῦ μηνὸς τούτου.

Ἐπιλαμβάνομαι δὲ τῆς εὐκαιρίας νὰ συστήσω ὑμῖν ὅτι εὐχαρί-
στος ἐνασχόλησις θὰ ἦτο, ἐὰν ἕκαστος ὑμῶν ἐφρόντιζε νὰ καταρτίσῃ
βιβλίον στατιστικῆς τῶν κατ' ἔτος τρεφομένων ζώων καὶ τῆς ἐτη-
σίου παραγωγῆς ἐλαίου, σιταφίδος, οἴνου, σύκων, βομβύκων (κου-
κουλίων) δημητριακῶν κάρπων καὶ λοιπῶν προϊόντων τῆς σχολικῆς
ὑμῶν περιφερείας, ἐξ ἧς μέγιστοι θὰ προέκυπτον ὠφέλειαι.

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς

Κ. Δ. Θεοδοσόπουλος.

Ἀριθ. Πρωτ. 2

Διεκ 2

Ἐν Κυπαρισσίᾳ τῇ 29 Ἰουλίου 1904.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημοτικῶν
σχολείων Τριφυλίας.

Πρὸς τοὺς λειτουργοὺς τῆς δημοτικῆς Ἐκπαιδεύσεως ἀνὰ τὸν
Νομὸν Τριφυλίας.

Ἀναλαμβάνων σήμερον τὰ ὑψηλὰ καθήκοντα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ τῶν

δημοτικῶν σχολείων ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νομῷ, δι' ὧν με ἐτίμησεν ἡ ἐμπειροσύνῃ τῆς πολιτείας, ἐπάναγκες ἐνόμισα εὐθύς ἐκ πρώτης ἀφειρητῆρας νὰ ἀπευθίνω πρὸς ὑμᾶς τὴν παροῦσαν ἐγκύκλιον, ἐν ἣ νὰ ἐκθέσω ὑποίαν ἐνοιαν ἔχω ἐγὼ τῶν καθηκόντων τούτων καὶ ὑποία ἡ ἐπιβαλλομένη εἰς ἐμέ ἐκπλήρωσις αὐτῶν.

Πρὸ παντός δηλῶ ὅτι τὸ ἀξίωμα τοῦ ἐπιθεωρητοῦ δὲν ὑπολαμβάνω ἐγὼ ὡς τι ἀρχικὸν μόνον, ἀλλὰ κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν ὡς ἔργον συμβούλου καὶ ποδηγέτου τῶν λειτουργῶν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῇ πιστῇ καὶ εὐόρκῳ ἐκτελέσει τοῦ καθήκοντος αὐτῶν. Ἡ ἐκτέλεσις τοῦ καθήκοντος τούτου θὰ εἶνε δι' ἐμέ ὁ μόνος γνώμων τῶν σχέσεων μου πρὸς ὑμᾶς. Ὅσοι ἐξ ὑμῶν εἰσθε ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ μέγα καὶ ὑψηλὸν ἔργον τοῦ πρώτου διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ τῆς διαπεπιστευμένης ὑμῖν νεότητος, δικαιοῦσθε νὰ ἐνατενίζητε εἰς ἐμέ οὐχὶ ὡς προϊστάμενον ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ ὡς συναδέλφον ἢ μᾶλλον ὡς πατέρα κύριον αὐτοῦ μέλημα ἔχοντα νὰ περιέχη καὶ προάγῃ τὸ ἔργον ὑμῶν ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ. Ὅσοι δὲ ἐξ ὑμῶν παρὰ πᾶσαν προσδοκίαν ἤθελον ἔχει ὀλιγόρως περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ καθήκοντός των, ἔστωσαν βέβαιοι ἀπὸ τοῦδε ὅτι ὑπ' ἐμέ ὡς ἐπιθεωρητὴν ἢ θὰ ἀποβάλλωσι τὴν ὀλιγορίαν των ταύτην ἢ θὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ἀπομακρυνθῶσιν ἐξ ἔργου, δι' ὃ δὲν φαίνονται προωρισμένοι.

Ἐν καιρῷ τῷ δέοντι θὰ ἀπευθίνω πρὸς ὑμᾶς τὰς ἀναγκαίας διδασκαλικὰς ὁδηγίας, ἃς ὑπαγορεύει ἡ νεωτέρα παιδαγωγικὴ ἐπιστήμη ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰς σημερινὰς ἐκπαιδευτικὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους ἡμῶν. Ἀλλὰ πρὶν ἢ προβῶ εἰς τοῦτο ἐπιθυμῶ νὰ γνωρίσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὴν κατάστασιν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νομῷ, νὰ ἔλθω δὲ εἰς ἄμεσον πνευματικὴν ἐπικοινωνίαν μεθ' ὑμῶν τῶν λειτουργῶν αὐτῆς καὶ νὰ ἀρυσθῶ τὰ ἀναγκαῖα διδάγματα καὶ ἐκ τῆς πείρας ὑμῶν.

Τὰ φῶτα καὶ τὴν πείρα ὑμῶν θὰ ἐπικαλεσθῶ πολλάκις καὶ ἐν τῷ μέλλοντι κατὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀνατεθειμένου μοι μεγάλου ἔργου συγκαλῶν ὑμᾶς ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν εἰς τοπικὰ ἢ γενικὰ συνέδρια, καθ' ἃ θὰ ἀνταλλάττωμεν γνώμας καὶ θὰ λαμβάνωμεν ἀπὸ κοινοῦ ἀποφάσεις περὶ παντός ὅ,τι δύναται νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς δημοτικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν τῷ ἡμετέρῳ Νομῷ, καθ' ὅσον τοῦτο ἐξήρηται ἐκ τῆς ἐνεργείας ἡμῶν.

Τό γε νῦν ἔχω ἐν κυρίῳ καὶ κατ' ἐξοχὴν ἔχω νὰ συστήσω εἰς ὑμᾶς, τὴν μετὰ ζήλου ἀφοσίωσιν εἰς τὸ ἀκανθῶδες μὲν, εὐγενές δ' ὅμως ἔργον ὑμῶν, ἐξ ἧς καὶ μόνης ἔχετε νὰ προσδοκᾶτε καὶ τὴν ἀγαθὴν συνείδησιν καὶ τὴν ἐκτίμησιν καὶ ἐμοῦ αὐτοῦ καὶ τῆς πολιτείας καὶ τῆς κοινωνίας ὀλοκλήρου καὶ δι' ἧς θὰ ἀποδείξητε ὅτι εἰσθε ἀντάξιοι τῆς ἰδιαιτέρας στοργῆς τῆς πολιτείας, δι' ἧς σᾶς περιέβαλεν ὁ ἐν ἰσχύϊ νόμος τοῦ 1895, ἀντάξιοι τῶν ἐλπίδων, ἃς ἔχει εἰς ὑμᾶς ἀνατεθειμένας ὁ

Ἑλληνικός λαός ὡς πρώτους καὶ κυριωτάτους σκαπανεῖς τοῦ μέλλοντος ἔθνικῆς μεγαλείου.

Ὁ ἐπιθεωρητὴς τῶν ἀνὰ τὴν Νομὴν Τριφυλλίας δημοτικῶν σχολείων
Γεώργ. Χ. Βούλγαρος.

Ἄριθ. Πρωτ. 10

Διεκπ. 6.

Ο ΝΟΜΑΡΧΙΑΚΟΣ ΕΠΙΘΕΩΡΗΤΗΣ ΧΑΝΙΩΝ — ΣΦΑΚΙΩΝ

Πρὸς τοὺς κκ. Προϊσταμένους καὶ Διδασκάλους τῶν ἐν τοῖς
Ν.μοῖς Χανίων καὶ Σφακιῶν Ἑλληνικῶν καὶ Δημοτι-
κῶν Σχολείων.

Πρὸ τινος χρόνου ἐπεσκέφθην Σχολεῖον, ἐν ᾧ ὁ Διδάσκαλος θέλων ποιήματι νὰ διδάξῃ καὶ ἐπιθυμῶν πρὸς εὐκολωτέραν πρόσληψιν τούτου εἰς τὴν συνείδησιν τῶν μαθητῶν τὰς πρὸς τὴν νέαν ὕλην συγγενεῖς παραστάσεις νὰ ἀνακαλέσῃ, ὑπέβαλεν αὐτοῖς διαφόρους ἐρωτήσεις ἐν αἷς καὶ τήνδε : «σεῖς τί εἶσθε ;» οἱ μαθηταὶ ἐπὶ μακρὸν ἐσκέφθησαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν μακρὰν ταύτην σκέψιν ὀλίγοι μόνον ἀνύψωσαν τὸν δαίκτην, δηλοῦντες, ὅτι δύνανται εἰς τὴν ἐρώτησιν τοῦ Διδασκάλου νὰ ἀπαντήσωσι καὶ ἕως ἡ ἐρώτησις οὕτως ἀπλῆ καὶ εὐκόλος προσπίπτει, ὥστε θὰ ἠδύνατο τις νὰ περιμείνῃ, ὅτι καὶ πάντες οἱ μαθηταὶ καὶ πολὺ ταχέως θὰ ἀπῆλθον· τί λοιπὸν ἦτο ἐκεῖνο εἰς ὃ οἱ πλείονες προσκρούοντες ἠγκυαζόντο νὰ σιωπῶσιν ; Ἡ ἐρώτησις τόσον ἀόριστος καὶ γενικὴ ἦτο, ὥστε οἱ μαθηταὶ ἠγνόουν τί κυρίως ὁ Διδάσκαλος ἤθελε καὶ ἠδύνατο δεκάδεξ ἕλας ἀπαντήσεων νὰ δώσωσι, πάσης ὀρθᾶς, λογικᾶς καὶ πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀρμοζούσης, χωρὶς νὰ τύχωσι τούτου, ὅπερ ὁ Διδάσκαλος περιέμενεν "Ὀντως δ' ἠδύνατο οὗτοι νὰ ἀπαντήσωσιν, ὅτι εἶναι πᾶσι, μαθηταί, Κρήτες, Ἕλληνες, Εὐρωπαῖοι, Χριστιανοὶ καὶ μάλιστα Ὁρθόδοξοι, ἄνθρωποι καὶ δὴ τῆς Κουκασίας φυλῆς κ.λ. κ.λ. Ὁ Διδάσκαλος ὀργίσθη διὰ τὸ βραδὺ καὶ τὸ ἐσφαλμένον τῶν ἀπαντήσεων, ἐνῶ μᾶλλον καθ' ἑαυτοῦ, τοιαύτην ἐρώτησιν ἐρωτήσαντος, ὄφειλε νὰ ὀργισθῇ. Καὶ ἕως καὶ τοῦ μακροῦ χρόνου ὃν εἰς μάτην ἐδαπάνησαν οἱ μαθηταὶ σκεπτόμενοι θὰ ἐφείδετο καὶ τῆς ὀργῆς θὰ ἀπηλλάττετο ὁ Διδάσκαλος οὗτος, ἐὰν

ὀρθῶς ἔθετε τὴν ἐρώτησίν του. 'Ἄλλ' ὅποια τις πρέπει νὰ ᾖ ἢ ἐρώτησις ἕπως ὀρθῆ θεωρηται ;

Τρία εἶναι τὰ κύρια συστατικὰ τῆς καλῆς ἐρωτήσεως· αὕτη πρέπει α.) ἀμέσως ὑπὸ τῶν μῶθητῶν καταληπτὴ νὰ γίνηται· β.) ἀνὰ προσελκυστὴν τὴν προσοχὴν αὐτῶν εἰς τὸ ζήτημα περὶ οὗ πρόκειται καὶ διαρκῶς ἐνταῦθα νὰ κρατῆ, νὰ διαγείρη ἄρα τὸ διαφέρον αὐτῶν· καὶ γ.) αὐτὴν αὐτενέργειαν τῶν μῶθητῶν ὡς οἶόν τε πλεῖστον νὰ προκαλῆ.

*Ἦδη ἕπως ἡ ἐρώτησις καταληπτὴ ὑπὸ τῶν μῶθητῶν γίνῃ ἀνάγκη νὰ ᾖ.

1) «Γραμμικτικῶς ὀρθή.» Ἡ ἐρωτηματικὴ λέξις πρέπει πάντοτε ἐν ἀρχῇ τῆς προτάσεως νὰ εὐρίσκηται· ἐσφαλμένοι ἄρα εἶναι ἐρωτήσεις οἷαι : ὁ Ἐξέρξης ἐκστρατεύων κατὰ τῆς Ἑλλάδος ἐπέζητει αὐτί ; ἢ ἐν τῷ Δουρείῳ ἴππῳ ἐκλείσθησαν αὐτίνας ; ἢ ἀντὶ αὐτί ἐπέζητει ὁ Ἐξέρξης, καὶ τίνες ἐκλείσθησαν κ.τ.λ.

2) «Λογικῶς ὀρθή» ἀπηλλαγμένη παραλογισμῶν καὶ ἐσωτερικῶν ἀντιφάσεων· λογικῶς ἐσφαλμένη θὰ ᾖτο ἡ ἐρώτησις : διατὶ τὰ κατὰ ἔργα τῶν εἰδωλοκρατῶν δὲν εἶναι κατὰ ἔργα ; καὶ ἡ : ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος ᾗτο Ἕλληνας ἢ Μακεδῶνας ; διαζευκτικῶς ἐνταῦθα οὐδεμίαν ἀνάγκη διότι αἱ ἔννοιαι «Ἕλληνας καὶ Μακεδῶνας δὲν εἶναι ἀντίθετοι ἀλλήλοις. Περαιτέρω, ἐὰν ὁ Διδάσκαλος ἐρωτᾷ περὶ μερικοῦ τινος, ἡ ἐρώτησις αὐτοῦ πρέπει νὰ περιέχη τὴν ἀμέσως ὑπερκειμένην ἔννοιαν· ἐὰν π. χ. ἡ ἀπόκρισις πρέπη νὰ περιέχη τὴν ἔννοιαν τοῦ εἶδους ἡ ἐρώτησις ἀνάγκη νὰ περιέχη τὴν ἔννοιαν τοῦ γένους· π. χ. ἐκ τίνος μετάλλου (ἔννοια γένους) κατασκευάζονται τὰ εἰκασάφραγκα ; ἐκ τοῦ χρυσοῦ (ἔννοια εἶδους). Ἐν ταιούταις ἐρωτήσεσι πρέπει νὰ ἀποφεύγη τις ὅσον δύναται τὰς μεγάλας γενικότητος. Ἡ ἐρώτησις π. χ. ποῦ κεῖνται αἱ Ἀθῆναι ; δύναται νὰ προκαλέσῃ τὰς ἀπαντήσεις : παρὰ τὸν Ἰλισσον, ἐν τῇ Ἀττικῇ, ἐν τῇ Στερεῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ Ἑλλάδι, ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Χερσονήσῳ, ἐν τῇ Εὐρώπῃ, ἐν τῷ Βορείῳ ἢ Ἀνατολικῷ Ἡμισφαιρίῳ κ.λ. κ.λ. Ἐὰν τις θέλῃ πάσας ταύτας τὰς ἀπαντήσεις νὰ προκαλέσῃ, πρέπει ἕπως ἀνωτέρω νὰ ἐρωτήσῃ, ἄλλως ὀφείλει νὰ περιορίσῃ τὸ γενικὸν διὰ τῆς ἐγγυτέρας ἐννοίας τοῦ εἶδους καὶ νὰ ἐρωτήσῃ : εἰς τίνας Ἐπαρχίας τῆς Ἑλλάδος, ἐν τίνι Βασιλείῳ κ.τ.λ. εὐρίσκονται αἱ Ἀθῆναι ; Ἐὰν δ' ἡ ἀπόκρισις γνωρίσματα ἐννοίας τινὸς πρέπη νὰ περιέχη ἀνάγκη ἐν τῇ ἐρωτήσει νὰ ὑπάρχη ἡ ἔννοια τοῦ γένους καὶ ἡ τοῦ εἶδους· π.χ. τίνες οἰκίαι (ἔννοια γένους) εἶναι ἀνθυγιειναι (ἔννοια εἶδους) ; αἱ ὕγραὶ (γνωρίσμα). Ἐὰν δὲ τέλος ἐρωτῶμεν περὶ τοῦ πλάτους ἐννοίας τινὸς, ἡ ἐρώτησις πρέπει νὰ περιέχη τὴν βᾶσιν τῆς διαιρέσεως· πῶς διαιροῦνται τὰ ζῶα κατὰ τὴν σωματικὴν των κατασκευὴν (βᾶσις τῆς διαιρέσεως) ; πῶς

κατὰ τὸν τύπον τῆς διαμονῆς των (βάσις τῆς δικιρέσεως); Ἐρω-
τήσεις πρὸς εὐρεσιν ὀρισμῶν πρέπει τις, ὅσον τὸ δυνατόν, νὰ ἀπο-
φεύγη, διότι τὸ ὀρίζει εἶναι οὐ μόνον διὰ παιδας ἀλλὰ καὶ διὰ
μεγάλους δυσχερέστατον.

3) «Γλωσσικῶς εὐκολος», μὴ περιέχουσα μῆτε λέξεις ἀκκτλῆ-
πτους τοῖς μαθηταῖς, μῆτε ἐννοίας ἀνωτέρως τῆς πνευματικῆς ἀν-
πτύξεως αὐτῶν· ἐσφχλμέναι ἄρα εἶναι ἐρωτήσεις οἷαι αἱ δε : πότε
εὐρίσκειτο ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὸ ζηνίθ τῆς δόξης του ! εἶναι ὁ νόμος
τοῦ θανάτου γενικὸς ;

4) «Ὀρισμένη» μίαν μόνην δηλ. ἐπιδεχομένη ὄρθην ἀπόκρισιν·
ἀόριστος ἦτό π.χ. ἡ ἐρώτησις τοῦ Διδασκάλου, ἣν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀνε-
φέρομεν, ὅπως συνήθως πᾶσαι αἱ περιέχουσαι τὰ ρήματα εἶναι,
γίνεσθαι, πράττειν, ἔχειν· π.χ. τί κάμνει ἡ ὕαλις θερμαινομένη;
πυροῦται, διαστέλλεται, θρῦεται, τρεῖς ἀπαντήσεις εἰς μίαν ἐρώ-
τησιν. Διδάσκων τις θέλων νὰ ἐπεξηγήσῃ τὴν ἐννοίαν τοῦ κλέ-
πτειν ἐρωτᾷ μαθητὴν τινα· «τί κάμνεις ὅταν ἀφαιρέσῃς τεμάχιον
ἄρτου ἀπὸ τοῦ σπιτι σου»; ὁ μαθητὴς προσφύεσθαι ἀπάντησε
«τὸ τρώγω» ἀντὶ τοῦ ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου περιμενομένου «κλέπτω»·
ἀόριστος εἶναι ἡ ἐρώτησις καὶ ὅταν ὁ ἐρωτῶν διὰ τοῦ τόνου τῆς
φωνῆς του προδίδεται, ὅτι καὶ ὁ ἴδιος περὶ τῆς ἀπαντήσεως ἀμφι-
βάλλει. Τοῦτο εἶναι καὶ ἥμισυ παιδαγωγικόν· ὁ ἐρωτῶν πρέπει νὰ
ἔχῃ ἐν νῷ σαφῆ τὴν ἀπάντησιν πρὸς ἣν κατὰ τὰ κύρια μέρη πρέπει
νὰ συμφωνῇ ἢ ὑπὸ τοῦ μαθητοῦ διδομένη. Ἀόριστοι ὡσκότως εἶναι
αἱ ἐρωτήσεις ἐν αἷς εἶναι δυνατόν σύγχυσις ὑποκειμένου καὶ ἀντικει-
μένου (ὅταν ἀμφότερα γένους οὐδετέρου εἶναι) ἢ αἱ περιέχουσαι δι-
σῆμους λέξεις· εἰς τὴν τελευταίαν περίπτωσιν ὑπάρχοντι ἐρωτήσεις
διὰ τοῦ «διατί» εἰσαγόμεναι, ὅποτε ἄγνωστον ἐὼν ἐρωτᾷ τις περὶ
τοῦ ἀναγκαστικοῦ ἢ τελικοῦ αἰτίου.

5) «Ὅσον τὸ δυνατόν σύντομος»· ἀνάγκη ἄρα νὰ ἀποφεύγη ὁ
«Διδάσκων πᾶσιν περιττὴν λέξιν, οἷαι εἶναι : τίς δύναται νὰ μοι
εἴπῃ, τώρα θέλω νὰ ἴδω, τώρα ἐπιθυμῶ νὰ ἀκούσω, κ.τ.λ. τοιαῦ-
ται προσθῆκαι ἐπισκοπεῖται μόνον τὴν κυρίαν ἐρώτησιν, καὶ συντε-
λοῦσιν εἰς τὴν ἄσκοπον δαπάνην χρόνου. Πολλάκις ἀρκεῖ διὰ τὸν
μαθητὴν μίαν μόνον λέξιν π.χ. δικτί; πότε; ποῦ; ἔπειτα; ἐν τοιαύ-
ταις περιπτώσεσιν οὐδεὶς λόγος ὑλόκληρον πρότασιν νὰ μεταχει-
ριζώμεθα.

6) «Ὀρθῶς νὰ τονίζηται»· ἡ αὐτὴ ἐρώτησις δύναται νὰ τύχῃ
διαφορωτάτων ἀπαντήσεων καθ' ὅσον αὐτὴ ἢ ἐκείνη τῶν ἐν αὐτῇ
λέξεων μᾶλλον τῶν ἄλλων τονίζεται· ἄς σκεφθῇ τις μόνον τὰς ἀ-
παντήσεις αἵτινες δύναται νὰ δοθῶσιν ἀναλόγως τῆς τονιζομένης
λέξεως εἰς τὴν ἐρώτησιν: ἔσωσεν ἡμᾶς ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ; δι' ἣν δὲ

νατάτις νά ὑποθέσῃ: ἢ ὄχι; ἢ μόνον τούς ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ζῶν-
τας; ἢ ὁ Θεὸς αὐτός;

β) α' Ἀπλῆ νά εἶναι»· περὶ ἐνὸς μόνου καὶ οὐχὶ περὶ δύο ἢ
πλείονων ἀντικειμένων ἐρωτῶσα· φευκτέα ἄρα ἐρωτήσεις οἵαι: ὑπὸ
τινῶν χωρῶν περιβάλλεται ἡ Ἑλλάς καὶ τίνα τὰ ὄρια αὐτῆς; Θέλει
ὁ Θεὸς νά συγχωρήσῃ τὰ ἀμικρήματα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἶναι ὁ
ἀνθρώπου ἀξίος τῆς συγγνώμης ταύτης; ἐνταῦθα ἀνῆκει καὶ ἡ ἐρώ-
τησις, ἢν συνήθως ἀκούει τις κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ μαθήματος, καὶ
ἣτις συχνότατα τὸν ἀπροπαράσκευον Διδάσκαλον προδίδει: τί εἴ-
χαμε ἢ τί εἴπαμεν εἰς τὸ προηγούμενον μάθημα; τί δὲν δύναται νά
ἀπαντήσῃ ὁ μαθητῆς; εἰς μίαν τοιαύτην ἐρώτησιν!

Ἐλέγουμεν, ὅτι περικιτέρω ἡ ἐρώτησις πρέπει νά προσελκύῃ καὶ
δικαιῶς κρατῇ τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ, ἥτοι νά διεγείρῃ τὸ δι-
αφέρον αὐτοῦ διὰ τὸ ζήτημα περὶ οὗ πρόκειται πρὸς τοῦτο:

1) α' Ἡ ἐρώτησις πρέπει πρὸς ὅλην τὴν τάξιν νά ἀποτείνηται»
καὶ οὐχὶ πρὸς ὠρισμένον καὶ μάλιστα ἐκ τῶν προτέρων ὀνομαζόμενον
μαθητὴν, διότι οὕτως οἱ λοιποὶ θεωροῦσιν ἑαυτοὺς ἀπηλλαγμένους
τῆς ὑποχρέωσως νά ἀπέκτωνται πρὸς ἐξεύρεσιν τῆς ὀρθῆς ἀπαντή-
σεως καὶ εἰς τὸ μάθημα νά προσέχωσιν· ἐσφαλμένον δ' εἶναι καὶ
ὅ,τι Διδάσκαλοι τινες κάμνουσιν ἐρωτῶντες τοὺς μαθητὰς καθ' ὠρι-
σμένην σειρὰν, διότι οὕτως ἐπειδὴ ἕκαστος τὴν οἰκείαν τάξιν γνω-
ρίζει, προσέχει μόνον ὅταν ἡ σειρὰ του ἔλθῃ. Μετὰ τὴν πρὸς ὅλους
τοὺς μαθητὰς ἀπεύθυνσιν τῆς ἐρωτήσεως, οἱ δυνάμενοι νά ἀπαντή-
σωσι δηλοῦσι τοῦτο ἀνυψοῦντες τὸν δείκτην, ὁ δὲ Διδάσκαλος καλεῖ
«ἐνα» τούτων πρὸς ἀπόκρισιν· ἀπαντήσεις ὑφ' ὅλης τῆς τάξεως δι-
δόμεναι ἀπαγορεύονται, ἕτε μὴ παρέχουσαι τὸ μέτρον τῆς ἀξίας
ἐκάστου μαθητοῦ. Εἰς ἀπάντησιν δύναται νά προσκαλῆ ὁ Διδάσκα-
λος καὶ μαθητὰς μὴ τὸν δείκτην ἀνυψώσαντας, ὅπως οὕτω καταπο-
λεμῇ νοθρότητα μαθητῶν τινῶν φύσει πρὸς πνευματικὴν ἀργίαν
ρεπόντων. Ἐν γένει δὲ αἱ ἐρωτήσεις πρέπει νά κατανεμῶνται μεταξὺ
πάντων τῶν μαθητῶν τῆς τάξεως ἀναλόγως τῆς πνευματικῆς δυνά-
μεως ἐκάστου (εἰς τοὺς καλυτέρους αἱ δυσχερέστεραι, εἰς τοὺς ἀ-
σθενεστέρους αἱ εὐχερέστεραι) καὶ εὐχῆς ἔργον ὅα ἦτο ἐὰν (τούλά-
χιστον εἰς τάξεις ὀλίγους μαθητὰς ἀριθμούσας) μηδεμίαν ὥρα διδα-
σκαλίας παρήρηχοτο χωρὶς πάντες οἱ μαθηταὶ νά ἐρωτηθῶσιν. Ἐν
οὐδεμιᾷ δ' ὅμως περιπτώσει ἐπιτρέπεται εἰς καὶ ὁ αὐτὸς μαθητῆς κατὰ
τὴν αὐτὴν ὥραν τοῦ μαθήματος ἐπανειλημμένως νά ἐρωτᾶται, ἐνῶ
οἱ ἄλλοι οὐδ' ἄπαξ εἰς ἀπόκρισιν προσκαλοῦνται. Πολλάκις διδάσκα-
λοι εἴτε πρὸς ἐπίδειξιν εἴτε πρὸς ἰδίαν εὐκολίαν ἐρωτῶσι συνεχῶς τοὺς
αὐτοὺς μαθητὰς, ἐννοεῖται τοὺς καλυτέρους, λησμονοῦντες τὸ τοῦ Χρι-
στοῦ, ὅτι οἱ ἀσθενεῖς καὶ οὐχὶ οἱ ὑγιεῖς θεραπείας δέονται. Καὶ ὅμως περὶ
πράγματος δι' ὃ καὶ ἀσθενέστερος μαθητῆς δύναται νά ἀπαντήσῃ οὐ-

δέποτε πρέπει ὁ καλύτερος νὰ ἐρωτᾶται. Διδάσκαλος μὴ κεκτημένος τὴν ἐπιτηδειότητα τῆς συμμετροῦ μεταξύ τῶν μαθητῶν κατανομήσ τῶν ἐρωτήσεων, ὀφείλει, ὅπως ταύτην κτήσεται, νὰ διατηρῆ ση- μειωματάριον, ἐν ᾧ παρὰ τὰ ὀνόματα τῶν ἐρωτηθέντων τὰς ἐρω- τήσεις καταγράφει· ἀπλοῦν βλέμμα ἐνταῦθα ριπτόμενον ὑπομιμνήσκει τοὺς μῆπω εἰς ἀπάντησιν προσκληθέντας.

2) «Ἀπαγορεύονται ἐρωτήσεις τοῦ κυρίου θέματος ἀπομακρυ- νόμεναι,» διότι διὰ τούτων ἀντὶ τῆς ἐπιδιωκομένης συγκεντρώσεως τῆς συνειδήσεως εἰς ἓν σημεῖον, διάσπασις ταύτης εἰς διάφορα ἀντι- κείμενα ἐπέρχεται.

3) «Ἀπαγορεύονται ὠσάυτως ἐρωτήσεις, αἵτινες τὸ ἤδη συνδε- δεμένον διασπῶσι,» διότι διὰ τούτων κωλύεται καὶ καταστρέφεται ἡ μόρφωσις παραστατικῶν σειρῶν σπουδαιοτάτων διὰ τε τὴν ἀνά- πλασιν καὶ πρόσληψιν τῶν παραστάσεων.

Τελευταῖον ἐλέγουμεν, ὅτι ἀνάγκη ἡ ἐρώτησις τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ ὡς ὀνόν τε πλεῖστον νὰ προκαλῆ, πρὸς τοῦτο:

1) «Φευκτεία ἐρωτήσεις εἰς ἃς ὁ μαθητὴς δι' ἐνὸς ναι ἢ ὄχι ἄνευ πολλῆς σκέψεως δύναται νὰ ἀπαντήσῃ (π. χ. οἱ Ἄθηναῖοι ἐνίκησαν ἐν Μικραθῶνι, δὲν εἶναι ἔτσι; Ναι;) καὶ τοιαῦται αἵτινες τὸ ἥμισυ ἢ καὶ περισσώτερον μέρος προτάσεως τινος περιέχουσι, διότι τὸ ἕτερον δύναται νὰ προσφέρῃ ὁ μαθητὴς καὶ χωρὶς νὰ σκε- φθῆ π.χ. Οἱ Ἄθηναῖοι λοιπὸν διὰ τῆς ἐθελουσίας των κατὰ τοὺς Περσικῶς πολέμους; ἔσωσαν τὴν Ἑλλάδα

2) Φευκτεία ἐρωτήσεις εἰς ἃς ὁ μαθητὴς κατ' εἰκασίαν ἢ αὐ- τοσχεδιάζων ἀπαντᾷ, διότι οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσιν, ἔτε μὴ τὴν αὐτενέργειαν τοῦ μαθητοῦ προκαλοῦσαι ἀλλὰ μᾶλλον εἰς ἐπιπολαι- ότητα καὶ ἀθυριέτους κρίσεις αὐτὸν ἐθίζουσαι· τοιαῦται ἐρωτήσεις εἶναι ἐκεῖναι καθ' ἃς ὁ μαθητὴς ἐρωτᾶται περὶ πράγματος, ὅπερ οὐδέποτε ἐδιδάχθη ἢ εἶδεν· εὐκόλως δὲ περιπίπτουσιν εἰς τοῦτο τὸ σφάλμα διδάσκαλοι πρῶτην φωνὴν μαθητᾶς τινος παραλαμβά- νοντες καὶ ἀγνοοῦντες κατ' ἀκολουθίαν τί οὗτοι παρὰ τῶν προη- γουμένων διδασκάλων ἐδιδάχθησαν, καὶ τίνες ἐμπειρίαι ἔχουσι. Διὰ τοῦτο εἶναι καλὸν ὁ τὸ πρῶτον ἐν τινι Σχολείῳ διοριζόμενος μᾶλλον ὀλιγώτερα ἢ περισσώτερα νὰ ὑποθέτῃ γνωστὰ τοῖς μαθηταῖς.

3) Φευκτεία ἐρωτήσεις τὸ ὅλον ἢ μέρος τῆς ἀπαντήσεως περιέ- χουσαι· π.χ. τοῦτο εἶναι μετοχικὸν ἐπί...; Μαθ. μετοχικὸν ἐπί- θετον.

4) Ἐπειδὴ πᾶσα μαθητοῦ ἀπάντησις ἀποτέλεσμα σκέψεως πρέπει νὰ εἶναι, ἀνάγκη νὰ παρέχεται ὑπὸ τοῦ διδασκάλου ὁ ἀ- ναγκαστὸς πρὸς τὴν συντέλεσιν τῆς σκέψεως ταύτης χρόνος· ἄλλως, ἐὰν ὁ μαθητὴς ὑποχρεῶται τάχιστα νὰ ἀπαντᾷ, ἀποκρίνεται ἄνευ

σκέψεως και κατ' ακολουθίαν πλειστάκις έσφαλμένως του όρθου σπανίως και μάλλον τυχαίως τυγχάνων. 'Αλλ' όπως έσφαλμένον είναι να μη καταλίπηται τοίς μαθηταίς ό αναγκαίος προς σκέψιν χρόνος, ούτως έξ άλλου άσύστατον είναι ό χρόνος ούτος ύπερ τό δέον μακρός να είναι· έν γένει ό Διδάσκαλος πρέπει να έχη ή μη έχων να κτήσεται τήν επιτηδειότητα να διαγιγνώσκη εύθως έρωτήσας κατά πόσον ή έρώτησίς εύχερής ή δυσχερής τοίς μαθηταίς προσπίπτει και κατά πόσον άρα δεόνται οι μαθηταί όλίγου ή πολλού χρόνου προς απάντησιν· ύπερ τό δέον μακρά διακοπαι βλέπτουσι τήν διδασκαλίαν, διότι κατά ταύτας τό άνήσυχον παιδικόν πνεύμα παρεμβάλλει εις τήν διά τής διδασκαλίας μορφουμένην σειράν παραστάσεων έτερογενή στοιχεία διαταράττοντα τήν συνοχήν τών μελών τής παραστατικής ταύτης σειράς.

5) 'Απχορεύεται ό Διδάσκαλος όλον τι συνεχές να διαπαξ και κατατέμνη διά τών συνεχών έρωτήσεών του εις τμηματικάς τών μαθητών απαντήσεις· τό σφάλμα τοϋτο παρετηρήσαμεν πλειστάκις. Διδάσκαλος τις έδίδασκε περι τής έν Μαραθώνι μάχης· οι 'Αθηναίοι λοιπόν άφου ειδον τόν κίνδυνον έστειλαν τόν Φειδιππίδην εις Σπάρτην ζητούντες τήν βοήθειαν τών Σπαρτιατών· άλλ' ούτοι απήντησαν, ότι δέν ήδύναντο να έκστρατεύσωσι κατ' άρχατον έθιμον πρό τής πανσελήνου κ.λ. κ.λ.» άντι ήδη μετά τό πέρας τής διηγήσεως να καλέση ό Διδάσκαλος ένα μαθητήν να επαναλάβη όλον τό διδαχθέν, κατατέμνει αυτό ως έξής : τί έκαμαν οι 'Αθηναίοι άφου ειδον τόν κίνδυνον ; προς τί έστειλαν τόν Φειδιππίδην εις Σπάρτην ; τί απήντησαν οι Σπαρτιάται ; διατί ; κ.λ. κ.λ. Τινές δε μάλιστα έχουσι τήν χειρίστην συνήθειαν τας έρωτήσεις αυτών να κάμνωσιν ουχι όπως ανωτέρω, όπως ό μαθητής λογικώς προβαίνει από τής άρχης εις τό τέλος, άλλ' από του τέλους προς τήν άρχήν ! π.χ. διατί δέν έβουήθησαν οι Σπαρτιάται τους 'Αθηναίους ; τίνα έστειλαν οι 'Αθηναίοι εις τήν Σπάρτην, όπως ζητήσωσι βοήθειαν ; ποτε τόν έστειλαν ; κ.λ. κ.λ. Χωρίς ούδε έν καλιν να βλέπωμεν εις τήν διάσπασιν ταύτην τής ύλης αριθμούμεν τάδε τά ελαττώματα αυτης : α'.) δέν παρέχεται ούτω τοίς μαθηταίς ευκαιρία, προς πλήρη αυτενεργειαν, β'.) ώσαύτως δέν παρέχεται τοίς μαθηταίς ευκαιρία, όπως τήν γλώσσαν αυτών μορφώσωσι και μάθωσι λογικώς να διατάττωσιν ύλην τινά, γ'.) δέν δύνεται ό Διδάσκαλος ούτω να έννοήση εάν ό εξεταζόμενος μαθητής καίκατενόησε και έμαθε τό διδαχθέν «όλον» και δ'.) Δέν λαμβάνει καιρόν ό Διδάσκαλος, οστις οφείλει οσον τό δυνατόν περισσότερον να φειδηται τών έαυτου δυνάμεων, να αναπαυθη πως. 'Ημείς θα προσεκαλοϋμεν ένα τών μαθητών ανα διηγηθή, να επαναλάβη τό διδαχθέν έν συνεχει λόγω εάν δε που προσέκοπτε,

ὅα παρῆχον αὐτῷ τὴν συνδρομὴν οἱ ἄλλοι μαθηταὶ καὶ τούτων μὴ δυναμένων ἡμεῖς αὐτοί.

β) Ἄλλ' ἐὰν ἀπαγορεύονται αἱ τοιαῦται σειραὶ ἐρωτήσεων αἱ διασπῶσαι τὴν διδασκαλίαν ὕλην εἰς συντρίμματτα, πολλῶ μᾶλλον φευκτέαι εἶναι αὐταί, ὅπου περὶ ἐξαγωγῆς ἠθικῶν συμπερασμάτων ἢ ἠθικῶν κρίσεων πρόκειται. Ἡθικὰ συμπεράσματα καὶ ἠθικαὶ κρίσεις, πρέπει ἐὰν θὰ ἔχωσι διὰ τὸν μαθητὴν ἀξίαν τινά, ἀπὸ τῆς ἐλευθέρως, τελείως ἀνεπηρέαστου ἀπὸ πάσης ἐξωτερικῆς ἐπιβλήτης καὶ ἐξωτερικοῦ καταναγκασμοῦ σκίψεως αὐτοῦ νὰ πηγάζωσι μόνον τοιαῦτα συμπεράσματα καὶ τοιαῦται κρίσεις ἔχουσιν ἀξίαν ἐν τῇ παιδαγωγούσῃ διδασκαλίᾳ· μόνον ταῦτα παρκαμένουσι καὶ ὅταν ἡ ὕλη, ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ὁποίας παρήχθησαν, λησμονηθῇ· ἐνῶ συμπεράσματα καὶ κρίσεις ἐξῶθεν διὰ σειρᾶς καταλλήλων ἐρωτήσεων ἢ ἄλλως πως ἐπιβαλλόμενα ἢ τάχιστα λησμονοῦνται ἢ καὶ ἐὰν παραμείνωσιν οὐδέποτε θὰ μεταβληθῶσιν εἰς ἠθικὰ ἀξιώματα καθ' ἃ νὰ ρυθμίζῃ ὁ τρόφιμος ἐν τῷ κατόπιν βίῳ τὸ πράττειν καὶ μὴ πράττειν αὐτοῦ.

Συνοψίζοντες ἤδη τὰ ἀνωτέρω λεχθέντα παρέχομεν τοὺς ἐξῆς κανόνας :

Ὁ διδάσκαλος ὀφείλει νὰ ἀποτεινῇ τὰς ἐρωτήσεις του πρὸς ὅλην τὴν τάξιν· εἴτα δὲ νὰ προσκαλῇ ἕνα μαθητὴν πρὸς ἀπόκρισιν καὶ μάλιστα διὰ τοῦ ὀνόματός του καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ αὐτοῦ διότι καὶ ὁ μαθητὴς δικαιούται εὐγενῶς νὰ προσπαγορευῆται· οἱ ἀσθενέστεροι καὶ νωθρότεροι ἐρωτῶνται συχνότερον τῶν καλυτέρων, ὡς μεταχειρίζεται ὁ διδάσκαλος πρὸς διόρθωσιν ἢ πρὸς βοήθειαν τῶν πρώτων. Αἱ ἐρωτήσεις πρέπει νὰ γίνωνται ἐν ὀριστικῷ ἀλλ' εὐμενεῖ τόνῳ· δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ φωνάζῃ ὁ διδάσκαλος, ὅπως οἱ ὑπαξιωματικοὶ πρὸς τοὺς στρατιώτας, οὐδὲ ἐρωτῶν νὰ λαμβάνῃ τὸ ὕφος αὐστηροῦ ἀνακριτοῦ. Πρὸς ἀπόκρισιν πρέπει νὰ καταλείπεται τοῖς μαθηταῖς χρόνος τις, ὅπως λάβωσι καιρὸν νὰ σκεφθῶσι καὶ ὅταν ὁ διδάσκαλος βλέπῃ, ὅτι μετὰ τὴν πρώτην ἐρώτησιν ὀλίγοι δεῖνται ἀνυψοῦνται, δὲν πρέπει νὰ ἐπιπλήττῃ, ἀλλὰ νὰ ἐπαναλαμβάνῃ τὴν ἐρώτησιν, διότι ἴσως τὸ σφάλμα δὲν τὸ ἔχουσιν οἱ μαθηταί, ἀλλ' αὐτὸς ἐσφαλμένως ἐρωτήσας.

Ἄλλ' ὅπως ὁ διδάσκαλος ὀρθῶς ἐρωτᾷ ὀφείλει :

1) τελείως, μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν νὰ γνωρίζῃ τὸ θέμα περὶ οὗ ἐρωτᾷ.

2) νὰ ἔχῃ τὴν ἐπιτηδειότητα ἕνα ἐρωτήσας νὰ καταλαμβάνῃ, ἐὰν οἱ μαθηταὶ ἐνόησαν αὐτόν· τὴν ἐπιτηδειότητα ταύτην δύναται νὰ κτήσῃται προσέχων εἰς τὸ πρόσωπον τῶν μαθητῶν, τὸν τόνον τῆς φωνῆς αὐτῶν κατὰ τὴν ἀπόκρισιν, καὶ τὸν τρόπον καθ' ὃν οὗτοι ἀποκρίνονται.

3) να ἔχη τὴν ἐπιτηδειότητα μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς πρώτης ἐρωτήσεως, ἄλλην κατάλληλον νὰ εὑρίσκη, καὶ συντόμως καὶ σαφῶς νὰ ἐρωτᾷ.

Πρὸς ἀπόκτησιν πάντων τούτων ἀνάγκη μακρᾶς καὶ ἐπιμελημένης ἀσκήσεως· ὁ Διδάσκαλος δύναται νὰ ἀσκήται καὶ κατ' ἰδίαν. Ἐρωτᾷ μαθητὰς, οὓς φαντάζεται πρὸ αὐτοῦ εὑρισκομένους καὶ ἀπαντᾷ, ὅπως ὑποθέτει ὅτι αὐτοὶ θὰ ἀπάντων, εἶτα σκέπτεται πῶς θὰ ἠδύνατο περικιτέρω νὰ ἐρωτήσῃ, ἐὰν αὕτη ἢ ἐκεῖνη ἢ ἀπάντησις ὑπὸ τῶν μαθητῶν ἐδίδοτο. Ἡ τοιαύτη ἀσκήσις δύναται νὰ ἀποβῇ μᾶλλον ὠφέλιμος, ἐὰν αἱ ἐρωτήσεις αὗται καταγράφονται, τὰ γραπτὰ ταῦτα μετὰ τινὰ χρόνον ἐξετάζονται, καὶ τὸ ἐν αὐταῖς ἀρχικῶς ἐσφαλμένον διορθῶται.

Ἐξετάσωμεν ἤδη ὅποια πρέπει νὰ ἦ ἡ ἀπάντησις, ὅπως τελεία θεωρηται

1) Ὁ μαθητὴς ἀπαντῶν ὀφείλει νὰ ὁμιλῇ σαφῶς καὶ ἰσχυρῶς, ὥστε νὰ εἶναι ἀκουστός ὑφ' ἀπάντων τῶν ἐν τῇ αἰθούσῃ εὑρισκομένων ἀνεὺ κόπου τινός. Αἱ κραυγαὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγονται, ὅπως καὶ οἱ ψιθυρισμοί· οἱ μὲν πρῶτοι ἐκ καλαισθητικῶν λόγων, οἱ δὲ δεῦτεροι διότι καὶ ἀκροῶμενοι καταπονοῦνται ἀναγκαζόμενοι πολὺ νὰ ἐντείνωσι τὴν ἀκοήν, καὶ πολύτιμος καιρὸς ἀπόλλυται, ἀναγκαζόμενου τοῦ σιγαλῆ τῇ φωνῇ ἀποκρινομένου μαθητοῦ, νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν ἀπάντησιν, ἕως ὅτου ὑπὸ πάντων ἀκουστός γένηται.

2) Ἡ ἀπάντησις πρέπει γλωσσικῶς ὀρθὴ νὰ ἦ καὶ νὰ ἀποτελεῖται ἐκ τελείων προτάσεων ἢ ἐκ σειρᾶς προτάσεων οὐδέποτε δ' ἐκ μεμονωμένων λέξεων ἢ συγκεκομμένων προτάσεων. Ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσιν ἐν αἷς ἡ γλῶσσα τῶν μαθητῶν δὲν ἔχει εἰσέτι μορφωθῆ, ἀνάγκη ἐν τῇ ἀποκρίσει νὰ ἐπαναλαμβάνηται τὸ κύριον μέρος τῆς ἐρωτήσεως· π.χ. ἐν τίνι Βασιλείῳ κεῖνται αἱ Ἀθῆναι; αἱ Ἀθῆναι κεῖνται ἐν τῇ Βασιλείῳ τῆς Ἑλλάδος. Ἄλλ' ἔταν, προῖόντος τοῦ χρόνου, οἱ μαθηταὶ κτήσωνται πῶς τὴν δεξιότητα τοῦ ὀρθῶς ὁμιλεῖν, δὲν εἶναι ἀνάγκη ὁ Διδάσκαλος σχολαστικῶς νὰ ἐπιμένῃ εἰς τὸν τοιοῦτον τρόπον τῆς ἀπαντήσεως· τότε ἀρκεῖ π.χ. καὶ ἡ ἀπάντησις «ἐν τῇ τῆς Ἑλλάδος»

3) Ἡ ἀπάντησις πρέπει νὰ ἦ ὀρθὴ κατὰ τὸ περιεχόμενον». Ἄλλὰ τί πρακτέον, ἐὰν μαθητὴς τις εἴτε οὐδόπως εἴτε ἐσφαλμένως ἀπαντᾷ; βεβαίως οὐχί ἔτι πράττουσι Διδάσκαλοι τινες ἀκροῦμενοι νὰ λέγωσιν: ὁ ἄλλος, ὁ κατόπιν· ἕως ὅτου εὔρωσι τὸν εἰς τὴν ἐρώτησιν ἀπαντήσοντα· διότι τίνα ἀξίαν δύναται νὰ ἔχη διὰ τὸν ἀγνωστοῦντα ἢ πλανώμενον μαθητὴν, ὅταν ἕτερός τις δείξῃ, ὅτι γνωρίζει, ἔτι ἐκεῖνος δὲν ἐγνώριζεν, ἢ ὅτι δύναται νὰ κάμῃ σειρὰν τινὰ σκέψεων πρὸς λύσιν ἐνὸς προβλήματος, ἦν ὁ πρῶτος δὲν ἠδύνατο νὰ κάμῃ; Ἐνταῦθα διακρίτεται κυρίως δύο περιπτώσεις· ἐὰν μὲν

ἐρωτῶμεν περὶ δεδιδαγμένου, ὃ πάντες οἱ μαθηταὶ νὰ γνωρίζωσιν ὀφείλουσιν, ἀνάγκη ἐὰν ὁ προσκληθεὶς μαθητὴς μὴ ἀπαντήσῃ, νὰ ἐρωτηθῆ ἕτερος, οὗ τὴν ὀρθὴν ἀπόκρισιν, νὰ ἐπαναλάβῃ ὁ πρῶτον ἐρωτηθεὶς ἀλλὰ μὴ ἀπαντήσας. Ἐὰν δ' ὅμως πρόκειται νέον ὑλικὸν νὰ προσκτηθῆ, νὰ εἶται κρίσις νὰ μορφωθῆ, ἀνάγκη ἄλλην ὁδὸν νὰ ἀκολουθήσωμεν. « Ἴσως ὁ μαθητὴς δι' ἓνα οἰονδήποτε λόγον δὲν ἐνόησε τὴν ἐρώτησιν »· τότε ἀνάγκη νὰ ἐπαναληφθῇ αὕτη ὑπὸ ἄλλην μάλλον εὐληπτον τύπον, διότι ἐνδέχεται τῆς σιωπῆς τοῦ μαθητοῦ ἔνοχος ὁ Διδάσκαλος νὰ εἶναι, μὴ ἐρωτήσας κατὰ τοὺς κανόνας καθ' οὓς ἡ ἐρώτησις πρέπει νὰ γίνηται. Ἄλλ' ἴσως καὶ δὲν ἐπόσεξεν ὁ μαθητὴς »· ὁ Διδάσκαλος δὲν πρέπει ἐνταῦθα ὀργισθεὶς διὰ τὴν ἀπροσεξίαν ταύτην νὰ καταλίπῃ τὸν ἀπρόσεκτον μαθητὴν καὶ ἄλλον νὰ ἐρωτήσῃ· διότι οὕτω ὁ ἀπρόσεκτος δὲν διδάσκεται ἄλλοτε προσεκτικώτερος νὰ εἶναι· ἀνάγκη ἄρα μετὰ τὴν διὰ τὴν ἀπροσεξίαν ἐπίπληξιν, ἢ ἐρώτησις νὰ ἐπαναληφθῇ ὑπὸ τινος μαθητοῦ καὶ ὁ συλληφθεὶς ἀπροσεκτῶν νὰ διαταχθῇ τὴν ἀρμόζουσαν ἀπάντησιν νὰ εὗρῃ, ἐφ' ἔσον δύναται. Ἄν δὲ ὁ μαθητὴς δὲν δύναται μόνος τὸν συνειρμὸν τῶν ἰδεῶν νὰ εὗρῃ, τὸν ἀναγκάζειν πρὸς εὗρεσιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἐρωτήσεως, ὅπως πολλάκις ἰδίᾳ ἐν ταῖς κατωτέραις τάξεσι παρατηρεῖται, ἀνάγκη νὰ παρασχεθῶσιν αἱ ἀναγκαῖαι βοήθειαι ὑπὸ τῶν καλυτέρων μαθητῶν καὶ τούτων μὴ δυνάμενων ὑπὸ τοῦ Διδασκάλου αὐτοῦ. Ἄν δ' ἡ ἀπάντησις ἐσφαλμένη καθ' ἕλου ἢ κατὰ μέρος εἶναι, ἀνάγκη νὰ ἐξκριθῆ ἢ αἰτίαι τῆς πλάνης, καὶ διὰ διασαφήσεως, μερικωτέρων ἐρωτήσεων, κ.λ. ὁ μαθητὴς εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν νὰ ἀχθῇ. Κατὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην, τῆς συζητήσεως μετέχουσι πάντες οἱ μαθηταί, ἀντιλέγοντες, ἢ ἀμφιβολίας ἐκφράζοντες ἕως ὅτου τὸ ἐσφαλμένον διορθωθῇ καὶ τὸ ἀτελὲς συμπληρωθῇ. Ἐὰν δ' ἡ ἀπόκρισις οὕτως ἀτυχῆς εἶναι, ὥστε τὸν γέλωτα τῶν συμμαθητῶν νὰ διεγείρῃ, ὁ Διδάσκαλος πρέπει ἔσον τὸ δυνατόν ὀλιγώτερον τοῦ γέλωτος νὰ μὲ τέχρῃ μάλλον δὲ νὰ προσπαθῇ ὡς καλὸς πατήρ νὰ ὑποδείξῃ τῷ πλανηθέντι τὸ σφάλμα του, καὶ τὸ ὀρθὸν αὐτὸν νὰ διδάξῃ.

Τελευτῶντες συνιστῶμεν τὴν προσοχὴν τῶν Διδασκάλων εἰς κακὴν τινα συνήθειαν, ἣν πολλοὶ κέκτηνται πολλάκις δηλαδὴ ἀπάντησις τις καίπερ κατὰ πάντα ὀρθὴ ἀπορρίπτεται, ἅτε μὴ ἐπιλέξει συμφωνοῦσα πρὸς τοῦτο, ἔπερ ὁ Διδάσκαλος ἐν νῆ ἔχει· οὕτω π.χ. ἐρωτᾷ Διδάσκαλος τις: τί ἐποίησεν ὁ Θεός; ὁ Μαθητὴς ἀπαντᾷ: ἕλον τὸν κόσμον ἀλλ' ὁ Διδάσκαλος ἀπορρίπτει τὴν ἀπάντησιν ταύτην, διότι περιέμενε: τὸν Οὐρανὸν καὶ τὴν Γῆν καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς, ὡς ἐὰν μὴ ἀμφοτέραι αἱ ἀπαντήσεις, κατ' οὐσίαν, τὸ αὐτὸ περιέχον. Πλειστάκις ὡσαύτως παρατηρεῖται, ὅτι Διδασκαλοὶ τινες ἥμιστα φειδωλοὶ περὶ τοὺς ἐπαίνους ὄντες, εἰς πᾶσαν

δρῶν τῶν μαθητῶν ἀπάντησιν ἀνταμείβουσιν αὐτοὺς δι' ἐνὸς εὗγε ἢ πολὺ ὠρχίζε, πολὺ καλὰ καὶ τῶν τοιούτων. Βεβχίως ἐπαίνους πρέπει νὰ κατανέμη ὁ Διδάσκαλος, ἀλλ' ὅπου ἀρμόζη· αὶ ἐπιδοκιμασίαι αὐταὶ συχνάκις ἐπαναλακμβανόμεναι ἀποβάλλουσι τὴν σημασίαν των καὶ οὐδεμίαν ἀξίαν ἔχουσιν οὐδὲ ἐκεῖ ὅπου πρέπει.

Ἐν Χανίοις τῆ 24 Ἰανουαρίου 1905.

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς Χανίων—Σφακίων
ΔΗΜ. Μ. ΓΕΩΡΓΑΚΑΚΙΣ

Ἄριθμ. Πρωτ. 166
Διεκπ. 60

Ἐν Σητεία τῆ 7 Μαρτίου 1904

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημ. Σχολείων
Λασιθίου.

Πρὸς τοὺς κ. κ. Διευθυντὰς καὶ διδασκάλους τοῦ Νομοῦ Λασιθίου.

Τὸ ἀρθρ. 161ον τοῦ περὶ Παιδείας Νόμου ἀναγράφει ὡς καθῆκον τῶν διδασκάλων καὶ μαθητῶν τὴν φοίτησιν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν κατὰ πᾶσαν Κυριακὴν καὶ ἄλλην ἡμέραν ἑορτῆς καθιερωμένης εἰς ἀργίαν· ἀλλ' ἡ μετάβασις αὕτη εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἰψίστου ἔχει σκοπὸν τὸ μὲν νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς μαθητὰς Θεοσίθειαν, τὸ δὲ νὰ διδάξῃ αὐτοὺς ὅτι ἡ κοινὴ προσευχὴ εἶναι ἱερὸν καθῆκον τὸ ὁποῖον οὐδεὶς τῶν χριστιανῶν πρέπει νὰ παραλείπῃ· ἐπειδὴ ὅμως ὁ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παριστάμενος δεῖν νὰ κατανοῇ τὰς ἱερὰς μελωδίας ὡς ὁ κληρὸς καὶ οἱ χοροὶ τῶν ψαλτῶν ἀπαγγέλλουσι· διότι τότε ἡ προσοχὴ τοῦ ἐκκλησιαζομένου προσηλοῦται πρὸς τὴν ἀληθῆ προσκύνησιν καὶ λατρείαν τοῦ Θεοῦ· φρονοῦμεν ὅτι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ ὀδηγῇ ὁ διδάσκαλος τὸν μαθητὴν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλ' ὅτι ἔχει καὶ καθῆκον καὶ νὰ διδάξῃ αὐτὸν τὸν σκοπὸν δι' ὃν ἐκκλησιάζεται· πρὸς τοῦτο πρέπει οἱ μαθητῶν δύο ἀνωτέρων τάξεων νὰ διδαχθῶσιν ὑφ' ὧν ἐν γλώσσῃ εὐλήπτῳ, τί λέγεται Ἐκκλησία, καὶ ποῖος ὁ σκοπὸς τοῦ ἐκκλησιασμοῦ τῶν πιστῶν, τί λέγεται Λειτουργία, εἰς πόσα μέρη αὕτη διαιρεῖται,

πότε αρχεται ἡ Λειτουργία τῶν πιστῶν καὶ ποίαν σημασίαν αὐτὴ
ἔχει.

Ἐπειδὴ δὲ κατ' ἔθιμον ἱερὸν οἱ εὐλαβεῖς χριστιανοὶ ἐνήλικες καὶ
μὴ, προσέρχονται εἰς τὴν Θεῖαν μετάληψιν καὶ κατὰ τὰς σεπτὰς ἡ-
μέρας τῆς Μεγ. Ἑβδομάδος, παραγγέλλομεν Ὑμῖν ὅπως ἀναπτύ-
ξῃτε διὰ γλώσσης καταληπτῆς εἰς τοὺς μαθητάς, τὰ περὶ τῆς Θείας
εὐχαριστίας, καὶ μετὰ προηγουμένην ὀρθοσκευτικὴν προπαρασκευήν,
προσέλθετε μετὰ τῶν μαθητῶν σας εἰς τὴν Θεῖαν λειτουργίαν καὶ
κοινωνίαν τῶν Ἀχράντων Μυστηρίων.

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς
Νικόλ. Πολυχρονίδης

Ἀριθμ. Πρωτ. 224

Διεκπ. 77

Ἐν Σητεῖα τῇ 14ῃ Ἀπριλίου 1904

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημ. Σχολείων
Λασηθίου.

Πρὸς τοὺς κ. κ. Διευθυντὰς καὶ διδασκάλους τοῦ Νομοῦ Λασηθίου.

Ἐκ πάντων τῶν διδακτικῶν σκευῶν καὶ ὀργάνων τὰ ὅποια εὐρί-
σκονται ἐν τῇ αἰθούσῃ τῆς διδασκαλίας ἐνὸς Σχολείου, ἡ τράπεζα τοῦ
διδασκάλου εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ἀντικείμενον, τὸ ὅποιον ἐφελκύνει
τὸ βλέμμα καὶ τὴν προσήν οὐ μόνον παντὸς εὐπαιδευτοῦ παρατη-
ρητοῦ, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν μαθητευομένων· ἡ διδασκαλικὴ τρά-
πεζα ἐπὶ τῆς ὑπόας ὁ διδάσκαλος ἐν τάξει καὶ ἀμίπτω καθαριότητι
διατηρεῖ τὰ ἀρμόζοντα εἰς αὐτὴν ἐφόδια, ἥτοι μελανοδοχεῖον, γρα-
φίδας, ἡμερήσιον Ἐλεγχον, διδασκτικὰ βιβλία, κτλ. εἶναι τὸ κατοπτρον
ἐν ᾧ ἀντικατιπρίξεται ἡ καθόλου τάξις, καθαριότης καὶ ἀκρίβεια ἢ
ἐπικρατοῦσα ἐν τῷ Σχολείῳ· διὰ τοῦτο οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ διδάσκαλος
φέρει τὴν εὐθύνην, ἐὰν οἱ μαθηταὶ του δὲν ἔχωσι τάξιν, καθαριότητα
καὶ ἀκρίβειαν ἐν τῷ σχολικῷ αὐτῶν βίῳ.

Ἄλλ' ἐκεῖνο τὸ ὅποιον προξενεῖ ἐκπληξιν ὡς διαχωρίζον τὸν σε-
βασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τῶν μαθητῶν πρὸς τὸν παιδαγωγοῦντα

αὐτοὺς διδάσκαλον, εἶναι αἱ ποικίλαι κατὰ μῆκος καὶ πάχος βάρθδοι αἱ εὐρισκόμεναι πολλακίς ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ διὰ τῶν ὁποίων τινὲς τῶν κ. διδασκάλων νομίζουσιν ὅτι δύνανται νὰ συκρατῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ μαθητοῦ, ἀγνοοῦντες ἴσως ὅτι προσοχὴ δὲν ἐπιβάλλεται, ἀλλὰ κατακτᾶται διὰ τοῦ λόγου καὶ τῆς προσωπικότητος τοῦ διδασκάλου, καὶ ὅτι ἀπὸ τῆς διδασκαλικῆς τραπέζης μόνον ὁ ἀπλοῦς καὶ γλυκὺς τοῦ διδασκάλου λόγος πείθει εἰς προσοχὴν διδασκῶν καὶ τέρπων τοὺς μαθητάς, οὐχὶ δὲ αἱ κραυγαί, αἱ ἀηδεῖς χειρονομίαι καὶ αἱ τραχεῖαι κρούσεις τῆς βάρθδου καὶ ἄλλων ἀντικειμένων. Βεβαίως εἰς τινὰς περιστάσεις ἐπιτρέπεται ἐλαφρὸς κτύπος διὰ τοῦ κανόνος ἢ τοῦ μολυβδοκονδύλου ἐπὶ τῆς τραπέζης πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς χαλαρωθείσης τάξεως, ἀλλ' ἢ διὰ βάρθδων καὶ μαστιγώσεων ἐπιβαλλομένη τάξις καὶ προσοχὴ ἀπαγορεύεται σήμερον ὅποτε τὸ Σχολεῖον διὰ παιδαγωγούσης διδασκαλίας καὶ συνετῆς ἐφαρμογῆς τῆς παιδονομίας εἶναι προωρισμένον νὰ ἀναπτύξῃ καὶ μορφώσῃ ἐλευθέρου πολίτας.

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς
Νικ. Π. Πολυχρονίδης

Ἄριθμ. Πρωτ. 294
Διεκπ. 110

Ἐν Σητεῖα τῇ 12ῃ Ἰουνίου 1904

ΚΡΗΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

Ὁ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς τῶν Δημ. Σχολείων
Λασιθίου

Πρὸς τοὺς κ. κ. δημοδιδασκάλους τοῦ Νομοῦ Λασιθίου.

Διαβιβάζοντες ὑμῖν τὴν ὑπ' ἀριθμ. 1239]632 τῆς 4ης ὑδεύοντος μηνὸς Ἐγκύκλιον τῆς Σεβ. Ἀνωτέρας Διευθύνσεως τῆς Παιδείας καὶ Δικαιοσύνης, καθῆκον ἡμῶν θεωροῦμεν ὑφιστάντες τὴν προσοχὴν ὑμῶν πρὸς τὸ περιεχόμενον ταύτης, νὰ προσθέσωμεν καὶ ἡμεῖς ὅτι κατὰ τὴν ὄραν ταύτην τοῦ ἔτους, καθ' ἣν ἐνεργεῖται ἡ πνευματικὴ συγκομιδὴ τοῦ διδακτικοῦ ὑμῶν ἀγῶνος, ἐπικαίρως εὐρίσκει ὑμᾶς καὶ ἡ περὶ συλλογῆς εἰσφορῶν παρὰ τῶν ὑφ' ὑμῶν διαπαιδαγωγουμένων ὑπὲρ τοῦ ταμείου τοῦ Ἐθνικοῦ στόλου καὶ τῆς Ἐθνικῆς ἀμύνης, ὑψηλὴ σύστα-

σις τῆς Α. Διευθύνσεως· ἡ δὲ ὑποστήριξις πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς τοιαύτης μεγαλόφρονος ἀποφάσεως, ἀνετίθη ὑμῖν τοῖς διδασκαλοῖς πάνυ δικαίως, διότι οὐδεὶς ἄλλος ἢ ὁ ἔμφρων καὶ φιλόπατρις διδάσκαλος δύναται νὰ δημιουργήσῃ Ἑθνικὴν οὔξαν, νὰ παρατάξῃ εἰς τὰ πεδία τῆς ἑθνικῆς τιμῆς νικηφόρους στρατηλάτας, καὶ νὰ ἐγείρῃ στρατηγὸς ὦν αὐτὸς ἐν εἰρήνῃ, τρόπαια δαφνηφόρα ἐν ἑθνικῷ ἀγῶνι.

Τῆς Ἑθνικῆς ταύτης ἐντολῆς ὁ Ἑλλήν διδάσκαλος ὀφείλει νὰ δειχθῇ καὶ σήμερον ὁ ἀληθὴς σημαιοφόρος. Δύνασθε λοιπὸν καὶ ὑμεῖς ἐκ τῶν ἡρωϊκῶν ἀνδραγαθημάτων τῶν ὑπὲρ Πατρίδος μεγαλοουργησάντων, Κανάρη, Μιαούλη, καὶ τῶν ἄλλων ἁμοτίμων αὐτοῦς Ἑλλήνων στολάρχων καὶ στρατηγῶν, ὑποδείγματα διδασκαλίας λαμβάνοντες, νὰ ὑψώσῃτε τὴν διάνοιαν τῶν μαθητῶν ὑμῶν εἰς τὸ ποθητὸν τέρμα τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν ἐν δουλείᾳ εὐρισκομένων ἀδελφῶν ἡμῶν Ἑλλήνων· δύνασθε διὰ τῆς εὐγενοῦς ὑμῶν δράσεως, καὶ ἐν τῇ ἐκπληρώσει τοῦ καθήκοντος ὑμῶν, νὰ πείσητε τὴν κοινωνίαν μεθ' ἧς ἀναστρέφεσθε, ὅτι πάντες οἱ Ἕλληνες μικροὶ καὶ μεγάλοι, μαθητευόμενοι καὶ μὴ ἔχουσι καθῆκον νὰ εἰσφέρωσι κατὰ δύναμιν ἕκαστος πρὸς σύνταξιν ἰσχυρῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων, δι' ὧν ὁ ἀ περιφρουρισθῶσι τελεσφόρως τὰ ἐν κινδύνῳ σήμερον ἀπαράγραπτα τοῦ ἑλληνισμοῦ δικαιώματα.

Ἐ Νομαρχιακὸς Ἐπιθεωρητὴς
Νικόλ. Πολυχρονίδης.